

א מראש

חודש אלול ואילך הם ימי תרחמים והסליחו' וימי רצון ויש לכל אדם לעודד לבו בתשובה ולעשות לכפר את אשר חטא על הנפש מיום היוותו ולמען יזכה בהשפטו כשבת המלך על כפא דין ביום הרת עולם והעירוני רעיוני כי טוב הוא לסדר התנהגות הימים הקדושים הללו למצא נופש לרבים מבני עמינו המורחי ולא נחים מעמל ימים ומרדות לבם ומעינם תתם תורה בלימודה מקורות העתים וחליפות הזמנים ולבם הומה בהניע תור קדושת הימים האלה נזכרים כי עת לעשות לה' ונפשם שוקקת לרוץ אורח ונתיב יושר ואחרי שאין להם שעת הכושר לחפש ולחקור דרכים אף כי הם בספרים ערוכים ורבים אומרים מי יראנו דרך קצרה ינחני במעגלי צדק למען דעת להכדיל בין הקודש ובין החול דרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאל ובגלל הדבר הזה אחזתי ביד ימיני במשענת קנה וקצה המטה אשר בידי להנחותם הדרך המלולה ליישר בערב' מסיל' והלובם בקודש מיום תקע בר"ח עד מקץ ארבעים יום באחת יתקעו עת נעילת שערים וסדרתי הדברים על סדר השלחן ערוך ולא אהיה סופר מאריך ולא אהיה הוגה דיעות בדין כי אם עד מהרה ירוץ דברני בלשון צה וקצה ועל שרשי הדין אתחקה ובזכות הרבים אשענה ואתחזקה ושאלתי ובקשתי אבטח כי לא תשוב ריקם להרים מכשול מדרך עמי ויהי ה' למשען לי להיות זוכה ומוכה אחיו עמו ולב רבים להטות למטה אפ"ים :

ב יש אנשי מעשה נוהגים להתענות ארבעים יום נגד ארבעים יום שעלה משה רבינו ע"ה לקבל התורה ולפי שבשבתות זר"ח ור"ה אין מתענים לכך נוהגין להתחיל אחר ט"ו באב שישלימו למספר ארבעים יום ואף אם יש בימים אלו כמה תעניות כגון מי שרגיל להתענות בה"ב או ער"ה או יאר צייט או תענית חלום או שגורו הציבור תענית כיון שעכ"פ מתענים בהם הם עולים לו לחשבון הארבעים יום מתחילין מן אחר י"ז בתמוז ומתענים מה שצריכים לתשלום ואין הומים שמתענין בלא זה מצורף לחשבון ומחדש אלול ואילך עולה לחשבון אף הומים המתענין בלא זה כיון שהם ימים קדושים ויש לילך בזה אחר כוונת הנודד ואותם התעניות שמתענים למספר מ"ם יום א"צ להשלים שהרי אין מתענים רק בשביל תשובה והמתענה א"צ לקבל תענית לכל יום בפ"ע אלא יכול לקבלם בפעם אח' בעת שמתחיל כגון ב"ז בתמוז או בט"ו באב ומי שקבל עליו תעניות אלו אפילו לא אמר דרך נדר רק בקבלת תענית לכך צריך להתענות אותם מפורדים ואינו יוצא בתענית שלשה ימים ושלשה לילות רצופים ואפילו מי שנתחייב מחמת עבירה שעבר לצום ארבעים יום בשביל תשובה כדי להצטער שיוצא אם מתענה שני ימים ושני לילות כשהוא אדם חלש ושלשה ימים ושלשה לילות באזים בריא. מכל מקום יותר טוב שיצום מפורדים שבכל עת יהיה לבו נכנע וחטאתו נגדו תמיד :

ג בערב ר"ח אלול נהגו רבים להתענות ולעשות סדר יום כפור קטן אף במקום שאין נוהגין לעשות כסדר הזה בשאר חדשים כדי שייכינו לבם לתשובה ואם הל ר"ח בשבת יש מקדימין לעשות ביום ה' שלפניו וקצת אנשי מעשה אין נוהגין כן :

ד ר"ח אלול לעולם שני ימים וקביעות יום שני של ר"ח לעולם אינו הל' כי אם באחד מד' ימים שבשבווע *שסימנים אבר"ו וקביעות יום א' דר"ה ביום שאחריו וסימנו בנה"ז :

בְּמִטָּה סִימָן תַּקפ"א אִפְרִים

ה' אם הל' ר"ח אלול יום ראשון שלו בשבת. מוציאין שני ס"ת וקורין באחד בפרשת השבוע שהיא פרשת ראה. ובשני קורין למפטיר וביום השבת ובראשי חדשיכ' עד סוף הפרשה ומפטירין השמים כסאי ודוחין הפטרת עניה סוערה. *ומשלימין אותה בשבת פ' כי תצא שמפטירין בו רני עקרה. ומשלימין עליו ג"כ עניה סוערה שהיא סמוכה לה בנביא. ואם הל' ר"ח אלול ביום א' וב' אין מפטירין בשבת שלפני ר"ח פ' מחר חודש אלא מפטירין הפטורת הפרשה של שבוע זו שהיא עניה סוערה. והפטור' מחר חודש נדחית לגמרי. ואם כשחל ר"ח בשבת טעה ואמר עניה סוערה. אם עדיין לא בירך ברכות של אחריה יאמר ג"כ השמים כסאי ויברך לאחריה ואם כבר בירך ונזכר אח"כ יאמר השמים כסאי בלא ברכה :

ו' נוהגין במדינות אלו מר"ח אלול ואילך עד יו"כ לומר בכל יום אחר גמר התפלת מזמור כ"ז בתהלים *לדוד ה' אורי וישעי בוקר וערב. ואומרים אחריו קדיש יתום. ואנו נוהגין לאומרו עד שמיני עצרת ועד בכלל. וגם נהגנו לאמרו בכל יום שיש בו מוסף אחר גמר תפלת שחרית קודם אין במוך. וכערב אומרים אותו אחר תפלת המנחה. ויראה לי שבמקומות שאומרים אותו אחר גמר התפלה. אזי בראש חודש יש להקדים מזמור ברכי נפשי למזמור אורי וישעי. וכן במקומות שאומרים אותו אחר תפלת שחרית ונוהגין גם כן לומר שיר של יום אחר תפל' שחרית. יש להקדים השיר של יום לפי שהוא תדיר. וכן ברכי נפשי הוא תדיר בכל ר"ח. ובמקום שאין שם רק אבל אחד יש לומר שני המזמורים ברכי נפשי ואורי וישעי בלי הפסקת קדיש שלא להרבות בקדישים. אבל בין שיר של יום לאורי וישעי יש להפסיק באמירת קדיש בכל ענין שלא יהיה נראה שגם אורי וישעי הוא משיר של יום :

ז' מר"ח אלול ואילך תוקעים בכל יום אחר גמר התפלת תשר"ת קודם אמירת תהלים. ומתחילין לתקוע מיום שני של ר"ח. ויש נוהגין להתחיל לתקוע ביום ראשון של ר"ח. *ויש שתוקעין ג"כ אחר תפלת ערבית. ולא שמעתי נוהגין כן במדינתנו. ותוקעין כל ימי החול של החודש אלול. מלבד בער"ה שאין תוקעין בו כלל. ואין לתקוע אפילו בביתו להתלמד. ובמקומות שנוהגין לתקוע ערבית אין להם לתקוע בליל שלפני ר"ח. ויש שנוהגין שבכל חודש אלול אחד המנחה מכריז השמש שובו. בנים שובבים. ומנהג יפה הוא :

ח' נוהגין בכל יום של ימי החול מר"ח אלול ואילך אחר התפלה אומרים בציבור עשרה מזמורים תהלים. ומתכונים לגמור כל תהלים שני פעמים קודם ר"ח. והוא עולה כמנין כפ"ד. מתחילין אחר ר"ח כדי לומר יהי רצון המסודר אחר אמירת תהלים בשלימות עם התחנונים. וביה"ד שלפני אמירת תהלים כתוב עד מלואת ימי שנותינו בהם שבעים שנה. והוא שפת יתר וראוי לדלג מלות "בהם שבעים שנה". וביה"ד שאומרים אחר תהלים כיון שאין אומרים ספר שלם. יש לומר בזכות. מזמורי תהלים שקראנו לפניך בזכות פסוקיה' ותיבותיה' ונקודותיה' ומעמיה' ובזכות שמותיך הקדושים כו'. ואחר היה"ד אומר קדיש יתום. ואם אין עשרה בשעת אמירת תהלים וממתינין עד שיבא אחד להשלים עשרה לומר קדיש יש לשייר מזמור א' ויאמרוהו אחר שישלימו עשרה ויאמר קדיש. ובימי תשובה שבין ר"ח ליוה"כ אומרים יותר מעשרה מזמורים בכ"י בכדי לגמור כל תהלים פעם שלישית קודם יוה"כ : פ' *נוהגין כשכותב אדם לחבירו אגרת שלומים מן ר"ח אלול עד יוה"כ רומז לו בתחילתו או בסופו שהוא מעתיד עליו שיזכה בימי הדין הבאים לטובה להיות נכתב ונחתם בספר חיים טובים :

י' כבר ביארנו כי החודש אלול הוא מעותד לתשובה והורא את דבר ה' יש לו לפשפש במעשיו. *וישב קודם סעודתו וקודם שינתו ויהשוב עם נפשו למצוא עונו להתחרט ולהתוודות עליו ושב ורפא לו. ויוסף אומץ בקיום המצות. ויהיה זריז ביותר בהודש הזה בקידוש הלכנה שהיא מצוה עוברת וזמנה היחיד ראוי הוא אחר שיעברו עליו שבעת ימים אחר יום המולד. ואפילו בליל ז' אין לקדשה לכתחילה אם לא שתושש שיארע איזה סיבה שלא יהיה סיפוק בידו לקדשה אח"כ יכול לקדש אחר ג' ימים מיום המולד. ואם לא קידש תיכף אחר ז' ימים יבול לקדשה עד י"ד ימים י"ח שעות שצ"ו חלקים מיום המולד. ואם מהמת איזה צונם לא קידש. רשאי לקדש בליל י"ז אבל לא יאמר שם ומלכות לא בפתחת

ולא בחתימה וראוי לכל אדם להיות זריו לקדשה בזמנה. דהיינו תיקף אחר עבוד שבעה ימים אם אפשר לקדשה אז. ולא יחמיץ המצוה. ויש אנשי מעשה נוהגין שבתודש הזה מפשפשים בדקדוקי מצוה להיות בודק ובוהן תפילין ומזוזות שלהם. וכל אשר ימצא שם ברק בשאר מצות. והוא מנהג טוב:

יא *יש מקומות שנוהגין לקום באשמורת לומר סליחות מן אחר ר"ח אלול עד יוה"כ. בימי החול אבל לא בשבתות. לפי שאין אומרים תחנונים שבת ור"ח. ויש מתחילין להשכים מיום ט"ו באלול (עיין באנדרט"ס) ובמדינתנו אין נוהגין כן. רק מתחילין להשכים לומר סליחות מן יום א' בשבוע שחל בו ר"ח. ואם חל ר"ח ביום ב' או ביום ג' מתחילין להשכים מיום א' שבוע שלפניו. וזמן אמירת הסליחות הוא בסוף הלילה סמוך לאור הבוקר. ועכשיו מתאחרין על הרוב עד התחלת עמוד השחר. ומ"מ ביום ראשון משכימין יותר קצת. בכדי שיתכן לשון הפזמון שאומרים בו בזעקת' בעוד ליל. וכן רצה עתירת' בעמד' בלילות:

יב כשמשכימין לסליחות אע"פ שהוא קודם אור היום צריך לברך בשעת נטילת ברכת על נטילת ידיים. וגם צריך לברך ברכת התורה קודם הסליחות: ואה"כ כשגומרים הסליחות *והאיר היום צריך ליטול ידיו שנית ויערה עליהם ג"כ ג' פעמים כמו כל נטילת ידיים שחרית אבל לא יברך על נטילה זו ברכת על נטילת ידיים: ומי שנוהג לעשות תיקון חצות בכל השנה יש לומר תיקון חצות כמנהגו ואחר כך יאמר סליחות עם הצבור. ואם אירע שכשקם ממפתו כבר הגיע עת אמירת הצבור אע"פ כן יש לו לעשות התיקון קודם אור הבוקר. ויניח הסליחות ויאמרם אחר כך ביחוד. (ועיין לקמן ספ"ק כ"ה). לפי שתיוקון חצות הוא מאוד נעלה. וכפרט בימים האלו הזמן מוכשר יותר לכך. אבל זולת זה אין לפרוש מהצבור בעת אמירת הסליחות אפילו מי שחשקה נפשו בתורה והוא מתמיד בלמודו מאד. בעת הזאת ישתתף עם הצבור השופכים לב כמים לפני אבינו שבשמים מלך חפץ בחיים:

יג *במקום שנוהגין שש"ץ המתפלל שחרית אומר ברכת התורה יכולים לעשות כן אף בימי הסליחות. אף שכבר בירך ברכות התורה קודם הסליחות. ויש לו לכוין במה שמברך בראשונה שלא להוציא בברכה זו רק הסליחות ומזמורים שאומרים בהשכמה ויפסיק אחר הסליחות בבדיקות נקבים וכיוצא בזה ושוב רשאי לברך ברכת התורה אבל ברכת ענ"י אין לו לברך כשעובר לפני התיבה כיון שכבר בירך בהשכמה. ומ"מ טוב יותר שאף ברכת התורה לא יאמר הש"ץ אם כבר אמר בהשכמה. אלא אם יש מי שלא בירך בהשכמה יאמר הוא ברכת התורה לפני התיבה:

יד *הש"ץ שאומר סליחות יש לו להתעטף במלית מצוייצת. וכשמשכימין בעוד לילה לא יברך על עטיפתו. וטוב שישאל מלית מאחר ולא יקח מלית הקהל וכש"כ מלית שלו. ואם לקח מלית הקהל או מלית שלו ונתעטף בלילה לומר סליחות שאין מברך עליו מ"מ מיד כשיאיר היום והגיע זמן ציצית. יש לו להסיר מראשו ויברך ברכת להתעטף בציצית ויחזור ויתעטף בו. אך אם לקח מלית שאולה. אפילו אם האיר היום באמצע הסליחות. אין לו לברך עליו. אפילו הוסיף מראשו וחזר ונתעטף בו:

טו אם כשהאיר היום כבר נמר הסליחות ורוצה להסירו מעליו. יסירנה מעליו וא"צ למשמש בו ולברך. ואם מתחילין לומר סליחות אחר שהאיר היום. יש לו לברך על עטיפתו בכל ענין. אף שהוא מלית שאולה. ואם אין שם בנמצא מלית כלל אע"פ כן רשאים לומר סליחות ושלש עשרה מדות בלא מלית:

טז הש"ץ יתעטף במלית קודם שיתחיל אשרי. ואם אמר אשרי בלא עטיפה יתעטף ויאמר איזה פסוקים בלחש קודם שיאמר החצי קדיש כדי שיהיה הקדיש בעטיפה. ולפי שהפסיק בעטיפה בין אשרי לקדיש. יש לומר מתחילה איזה פסוקים: יז אין להתחיל אשרי ע"י שיתאספו שם עשרה. כדי שיוכל לומר אחריו קדיש מיד. ואם אי אפשר להם להמתין עד שיהיו עשרה לא יאמר קדיש אחר אשרי. ומתחילין לך ה' הצדקה. ואם באו עשרה מיד אחר שמסיים אשרי. יאמר איזה פסוקים ויאמר הקדיש. ואם באו אחר שהתחילו לומר הסליחות. אם עדיין לא נסתלק הש"ץ מן התיבה יש לומר מעט דברי סליחות ותחנונים. בכדי לומר קדיש עם התקבל. *ואם היו עשרה בעת הסליחות ויצא מהם לחוץ ואין כאן עשרה

מטה סימן תקפא אפרים

בגמר הסליחות אעפ"כ רשאי לומר קדיש אחר הסליחות עם תתקבל :
יח אחר שמתעטף הש"ץ מתחיל לומר אשרי יושבי ביתך וכו'. ואומרים כל העם
 אשרי. ואומר הש"ץ חצי קדיש. ומתחילין לומר הסליחות לך - ה' הצדקה.
 וכשמגיע להגשמה לך. הש"ץ מתחיל בקול רם. ויתן את קולו בבכי. לעורר לב
 העם. ובערב ר"ה אומר ג"כ בקול רם אשרי העם יודעי תרועה כו'. ויש מוסיפין
 גם שני פסוקים שאחריו בשמך יגילון כו' כי תפארת כו'. כשנומרים הפזמונים
 אומרים זכור רחמך כו'. וכשמגיע הש"ץ לשמע קולנו הוא מתחיל בקול רם והצבור
 עונין אחריו פסוק אחר פסוק עד כבלות כהנו אל תעזבנו. ואחר כך אומרים להק
 כ"א לעצמו. ואומרים שלש פעמים ויודוי אשמנו כו' עד מחי ומסי. *ונפלים על
 פניהם ומטין על יד שמאל ואומרים תחנון רחום וחנון כו' עד יבושו רגע. וזוקפים
 ואומרים מחי ומסי וכו' שומר ישראל כו' ואנחנו לא נדע כו' עד למען שמך. ואומר
 הש"ץ קדיש שלם עם תתקבל. וטוב לעמוד בשעת אמירת הסליחות. ויש אומרים -
 זכור רחמך בישיבה ועומדים לאמירת שמע קולנו ומי שקשה לו לעמוד באמירת
 הסליחות. עכ"פ יעמוד בשעת אמירת אל מלך יושב ושלש עשרה מדות ובשעת
 אמירת הוידוים. וכשמתחילין סליחה יש להתחיל תחלה אלהינו ואלהי אבותינו מוץ
 מסליחה המתחלת בשם :

יט אע"פ שנפילת אפים אינה בלילה. מ"מ אם כשהגיעו לנפילת אפים עדיין לא
 האיר היום אעפ"כ רשאים ליפול על פניהם. כיון שהוא קרוב ליום. ומ"מ טוב
 להאריך קצת בסליחות. כדי שתהיה נפילת אפים ביום מסש :

כ אין לומר סליחות ושלש עשרה מדות קודם חצות לילה. רק בלילה יו"כ מותר.
 ובמקומות שנוהגים לומר סליחות בערבית ואומרים שלש עשרה מדות. ראוי
 לבטל המנהג. ומי שהוא שם בעת שאומרים לא יאמר עמהם. אלא ישב וידום.
 או יאמר קצת מזמורים. אך הוידוי רשאי לומר עמהם. מלבד - כמוצאי שבת. אין
 לומר וידוי קודם חצות לילה (שיין סי' קס"ה) :

כא אין היחיד רשאי לומר שלש עשרה מדות דרך תפלה ובקשת רחמים שדבר
 שבקדושה הם ואין אומרים אותם בפחות מעשרה אבל אם בא לומר אותם
 דרך קריאה בתורה בניגון ובטעמים מותר. וסליחות יכול היחיד לומר. רק במקום
 שנזכר מענין שלש עשרה מדות כגון וזכור לנו היום ברית שלש עשרה וכיוצא יש
 לו לדלג זה. וכן אותן הבקשות שהן בל' תרגום כגון מחי ומסי וכו'. ומרן די בשמיא
 כו'. לא יאמר כשאין שם מנין עשרה. (שיין סי' כס"ג ספר חני"א) :

כב אבל אסור לצאת מביתו ליכנס לב"ה לומר סליחות עם הצבור. אפילו אחר
 שעברו ג' ימי אבילות. ואפילו כיום ראשון של סליחות. ואף על פי שהולכים
 בעוד לילה. אבל מותר לומר סליחות בביתו ביחיד. או שיאסוף עשרה לביתו.
 אבל בער"ה מותר האבל ליכנס לב"ה לומר סליחות עם הצבור. ואז יכול להתפלל
 ג"כ שם עם הצבור. וכן בערב יו"כ במקומות שנהגו להרבות בסליחות בערב
 כמו בער"ה. ומ"מ אם יוכל לאסוף עשרה לביתו מוטב לעשות כן. אם יש לו כ
 מיוחד בביתו שיוכלו לומר הסליחות בישוב הדעת ובכונת הלב :

כג *אבל תוך י"ב חודש אחר אביו ואמו או תוך למ"ד אחר שאר קרובים יכול
 להיות ש"ץ בימי הסליחות שקודם ר"ה. אבל בעשרת ימי תשובה יש נזהגין
 שאין האבל אומר סליחות ואינו עובר לפני התיבה. ומ"מ יוכל לומר מאשרי ובא
 לציון ואילך. ויש מקילין גם בזה. ומ"מ בחרבה מקומות נהגו שאין האבל אומר
 סליחות לפני ר"ה ואינו עובר לפני התיבה כל היום בעשרת ימי תשובה. רק
 בשחרית אומרים מאשרי ובא לציון ואילך. וכל מקום יחזיק במנהגו. אך בתוך
 שבעה אין לו להיות ש"ץ בימי הסליחות ובמכל שכן בער"ה. מפני שאז מה"ד
 מתוחה עליו. ובר"ה או ביו"כ אין לאבל להיות ש"ץ כשהוא אבל אחר אביו ואמו
 תוך י"ב חודש אבל אחר ז' ותוך ל' אחר שאר קרובים מותר (אם החזיק מכבר)
 להתפלל בר"ה או ביו"כ כיון שר"ה ויו"כ מבטלין נזירת למ"ד. אבל אם לא החזיק
 מכבר להתפלל בימים אלו אין לו להיות ש"ץ בימים אלו שאע"פ שבטל ממנו דין
 למ"ד מחמת הרגל. מ"מ יש לומר שכל השלשים יום מדת הדין מתוחה עליו :
 כד' מה שנתבאר בסעיף הקודם שאין לאבל להיות ש"ץ. לא נאמר אלא כשיש
 שם ש"ץ אחר הגון כמותו. אבל אם אין שם אחר הגון כמותו. כגון בקול ערב או
 שהוא גדול בתורה ובמעשים טובים. מוטב שיהיה האבל ש"ץ. כיון שהוא הגון

מטה

סימן תקפא -

אפרים

דף

יחנה. ונראה אף כנאמל תוך יב"ח אתר אביו ואמו והחזיק כמה שנים להתפלל בשטר מחמת החקו. והוא מרוצה לקהל: ויש ספק אם יחזרו אתר ש"ץ אתר שפאולא תעברת תפלתו לצבור. יש להתיר שיתפלל האבול:

כה * במקום שנהגו הנשים להתפטר שלא ילכו בימי נדות לכה"כ ולא תתפלל. ס"ט בימים נוראים מותרים ללכת לכה"כ. ומיום ראשון של סליחות ואילך דינו כימים נוראים:

כו. אם יש ש"ץ קבוע מתפלל הש"ץ. ואם לאו נזהגים לחעמיד להתפלל סליחות ממשו שלג בנים וירא שמים שהוא שופך לבו ומפיל תחנונים מקירות הלב שבאותן הימים אנו תלויים בדין וצריך כוונה גדולה. לפיכך ידקדקו הצבור לחזר אתר ש"ץ היותר חגון והיותר גדולה בתורה ובמע"ט. למצוא שיתפלל סליחות ובימים נוראים. ושהיה בן שלשים שנה שיש לו דעת פיושבת שמשם ואילך מתחילך ימלאקם. ולבנו נכנע ונשבר וגם יהיה נשוי אשת. ואם לא נמצא בן שלשים. ראוי שעכ"פ יהיה בן כ"ה שנה. ונתנו לעבור לפני התיבה פרנס ומנהגי הדור. שהמה יראי השם יודעים בצער הדור ומכוונים לבם ביותר. ואם אי אפשר למצוא מי שיש בו מעלות ומדות הללו כל ישראל בחוקת בשרים לתפלת. רק שצריך שיהיה מרוצה לקהל. ויזהרו שלא יבואו לידי קטנות ומריבות. וכל המתפלל בחוקה אין עונין אחריו אמן. וצריך הש"ץ להוציא כל אדם בתפלתו. ואם יש לו שונא ומכוין שלא להוציא גם אוחזיו אין יוצאין בתפלתו. ואין למנות ש"ץ סומא בימי נוראים אף שיודע התפלות והפיוטים בע"פ. אם לא שאין שם אחר שראוי להיות ש"ץ (טי"ג כמ"ט סו"ט ילי"כ ונפ"ט יט"ג):

כז * מי שהיה נשוי ונתאלמן אין למנותו ש"ץ לכתחלה אפילו אם אירס אשה ולא לקחה עדיין. אבל אם כבר מינהו הצביר בהיותו אלמן והחזיק כמה שנים ואחר כך יצא עליו עוררים מהמת שהוא אלמן אין לדחותו. ומכ"ש אם החזיק בכמה שנים בהיותו שרוי עם אשתו ואחר כך נתאלמן אין לסלקו בשביל כך. ורשאי להתפלל אפילו תפלת מוסף ביו"כ:

כח * מי שהיה לו אשה עתים חלומה ועתים שוטה ונשא אחרת עליה ע"פ היתר ממאה רבנים. וברשות הממשלה אין לו להיות ש"ץ בימים נוראים. עד שתחזור לבריא ונתקבל את נישואי כדת או שתמות. אם לא שאין שם אחר. ומ"ט אם כבר החזיק כמה שנים אין לסלקו בשביל זה אבל מי שהוא נשוי שתי נשים במקום שנוהגים היתר לישא שתי נשים. אע"פ שכבר החזיק אין לו להתפלל בימים אלו. וכן מי שלא נשוי כלל. אם לא נמצא אחר כמותו:

כט. כל מה שאמרנו להתיר בהחזיק כמה שנים. דוקא בהחזיק במקום זה שהוא רוצה להתפלל עתה אבל מה שהחזיק בתפלות אלו במקום אחר ואחר כך בא להתפלל במקום אחר. אין חוקה זו מועלת לו. ומי שהוא נשוי אשה עכשיו אע"פ שאין אשתו עמו והוא במקום רחוק אינו מעכב. אבל מי שעזב את אשתו מחמת קטנות והחזיק גדוד מביתו זו אשתו יש לדחותו שלא יהיה ש"ץ בימים נוראים כלל:

ל. * מי שהחזיק להתפלל או לתקוע ברצון הקהל אם לא אירע דבר שיש להעביר המצוה ממנו אין רשות להקהל ליתן מצוה זו לאחר. ואם החזיק ראובן להתפלל בר"ה ושמעון רוצה להתפלל ביו"כ. וקודם ר"ה נסע ראובן. וכברו הקהל את שמעון להתפלל בר"ה ושמעון רוצה להתפלל גם בצום כפור. ואומר שזה שכברו להתפלל בר"ה הוא נוסף על חוקתו לפי שהיה פנוי מן המחזיק בה. או אם שמעון מעולם לא הפך הפדר להתפלל בר"ה ואיש אחר ביו"כ. או אפילו אם הפך הסדר רק שגם אז ערעו שמעון וצווח שרוצה יותר בתפלות יו"כ לפי שהוא יום סליחה וכפרה אלא שלא היה יכול לדון עם מי שתקוף ממנו. הדין עם שמעון ואין ליקח ממנו תפלת יו"כ. אבל אם אירע פ"א אחר שכבר החזיק להתפלל ביו"כ הפך הקהל הסדר מרצונו להתפלל שמעון בר"ה ואיש אחר ביו"כ. ולא ערערו אז. גם עתה אין לשמעון טענה. ורשות ביד הקהל ליקח תפלת יו"כ לכבוד למי שרצו. לא נזהגים שמי שמתפלל סליחות מתפלל כל היום שחרית ומנחה ומעריב. ואפי' ערביה שלפניו הוא מתפלל. והוא קודם לאבל וליאר צייט ומוהל ואפי' יש שבתגון ממנו. ועכשיו לא נהגו כן. ומי שיש לו יא"צ הוא מתפלל. וכן האבול.

רק במקום שנהנו שאינו מתפלל בעשרת ימי תשובה. אינו מתפלל רק מאשר
ובא לציון ואילך. כמו שנתבאר למעלה סעיף כ"ג :

לב עיר שאין בו אלא עשרה. ואחד מהם רוצה לצאת לדרך בהניע ימים נוראים
יכולין לכופו שישב במקומו או לשכור אחד שיהיה במקומו להצטרף לעשרה.
ושאר פרטי הדינים מבואר בסימן נ"ה :

לג בערב ר"ה משכימין הרבה ועומדין כמו שעה ב' או ג' אחר חצות לילה.
לקדם פני מלך מוחל וסולח בכבי ובתחנונים לצאת בדימוס בדינים. ואומרים
סליחות הרבה. ויש לאומרים במתון ובהכנעה ובשברון לב. לא כאותן המתננים
בשינה עד סמוך לאור היום ועי"ז הם ממהרים על הש"ץ והגררנים חוטפים. זה
חוטף וזה רוצה לחבירו לעשות חטיפה מול חטיפה ובפיהם ירצו רצים ואינם
סניעין לאור היום עד שיגמרו. ויש שעושים סעודה לגמרה של סליחות כדי שלא
לשנות ממנה. שנוכר לקמן סעיף ס"ז. ועבירה נוררת עבירה. כי כמו השתר עלת
עוד אכלם בפיהם. והחי יתן אל לבו כי עת לחננה. ויזכור כי בשר הוא. רוח
הולך ולא ישוב ולא הרבה יזכור את ימי חיי הבלג. ואם לא עכשיו אימתי. ואם
אירע שאיחרו לעמוד. אעפ"כ יש להם לומר בנחת ובכוונה וקול בכיות. ואם
ימשך על היום אין בכך כלום. ואעפ"כ רשאים ליפול ע"פ קודם מחי ומסי וכו'.

אף שבתפלת שחרית של ער"ה אין נופלים על פניהם. כמו שיבואר :
לד מנהג הרבים להתענות עשי"ת. ולפי שחסר מהם ארבעה ימים דתינו שני
ימים של ר"ה. ושבת תשובה שבינתיים וערב יו"כ. נחנו להשלימם קודם
ר"ה ד' ימים בימי הסליחות. לכן כשחל ר"ה ביום ה' וא"ו ויש ד' ימים של סליחות
לפני ר"ה מתענים כל הד' ימים רצופים. ואם חל ביום אחר או מתענין יום א'
דסליחות ויום ב' שאחריו. ושוב מתענין יום אחר לפני ר"ה וער"ה. ואם רוצה
להתענות יום א' דסליחות וער"ה ושני ימים אחרים של סליחות חרשות בידו ומ"ס
יש לו לקבל תענית במנחה. ואם אין דעתו להשלים יקבל על דעת שלא להשלים
לה ימים של עשי"ת שמתענים בהם לפני ר"ה ואחר ר"ה. ויש לו קביעות על
הימים שלפני ר"ה איזה מהם יתענה. אין צריך לקבל תענית בתפלת מנחת
שלפניו. שהם מקובלים ועומדים מכח מנהגם. ואין צריך להשלים עד צאת הכוכבים.
אלא כיון שהתפלל מנחה יכול לאכול שעה ורביע קידם הלילה. ויש חלושי מזג
ומתענין רק עד אחר מנחה גדולה. ובתפלת המנחה בלחש מתפלל ענינו בשומע
תפלה. רק ידלג את סלות "צום תעניתנו". אבל הש"ץ בתפלה בקול רם אינו
אומר ענינו. ואין אומר ברכת כהנים. ואין קורין ויחל ואפילו אם יש שם עשרה
שמשלימין התענית עד צ"ה. וערב ר"ה דינו כשאר עשרת ימי תשובה לענין כל זה
(ועיין סימן תקס"ב) :

לו ביום הראשון של סליחות נהגו רוב הקהל להתענות אף מי שאינו
מתענה שאר ימי תשובה. ודינו כמבואר בסעיף שלפני זה שאין צריך
השלמה וקבלה. כיון שנוהג להתענות בכל שנה. וכן מי שנוהג להתענות כל השנה
חלת מימי הסליחות או ימי תשובה א"צ קבלה והשלמה. אבל מי שאינו נוהג
להתענות בכל שנה רק פעם אחת רוצה להתענות איזה ימים. צריך לקבל תענית
במנחה שלפניו. ואז צריך נ"כ להשלים. אם לא שהתנה בפירוש בשעת קבלת
תענית ע"מ שלא להשלים. וביום הראשון של סליחות נתונ העולם להשלים נ"כ.
ואין להתיר להם אם לא שיש צורך בדבר. ויש נוהגין בכל עשי"ת לקבל התענית
ולחשלים נ"כ. ומי שיודע בנפשו שלא יזיקו לו התעניתים ולא יחלש כוחו ויתענה
ביד"כ במיב המתמיר לקבל התענית ולחשלים תע"כ. (עיין בא"ז נסס סכ"ס סכמג סק
סיס נוסג סול ז"ל) ומי שהוא תש כח ויש לחוש כשיחמיר בתעניתים אילו יחלש כוחו.
אין לו להתמיר כדי שלא יבא ת"ז לידי חילול צום כפורים שהוא מן התורה. כי
תעניתים אלו הם כשכיל תשובה. ואחד המרכה ואחד המסעיט וכלבד שיכין
לבו לשמים :

לז אם בשבת שלפני יום א' סליחות חלם חלום שמתענין עליו. והתענה בשבת
אז אם אינו רגיל להתענות בכל שנה יום א' דסליחות אם עתה מתענת יום א'
דסליחות הוא עולה לו במקום תענית לתעניתו. ואם הוא רגיל להתענות יום א'
דסליחות בכל יום אינו עולה לו. וצריך להתענות תענית לתעניתו ביום אחר
(עיין מג"א סימן קס"ט) :
בער"ה

לח בער"ה נוהגים שהכל מתענים. אם הוא בן י"ג לזכר וי"ב שנים לנקבה ואפילו אם הוא אבל ביום ראשון שמברין אותו מ"ס כיון שאם רצה אבל להתענות הרשות בידו. יש לו להתענות בער"ה כשאר כל אדם, ובמקום שיש קצת חולי א"צ להתענות. אף שכבר התענה ער"ה כמה פעמים אין צריך התרה. שאין זה דומה לנדר. כיון שלא התנה רק מצד מנהג הצבור. א"כ ע"ד המנהג קיבל עליו מתחלה. ובער"ה אין משלימין. כדי שלא יכנס ליו"ט בשהוא מעונת ויבואר לקמן סעיף ג"ז :

למ אם אירע ברית מילה או פדיון הבן שעושים בהם סעודת מצוה בער"ה ומכ"ש בשאר ימי התענית אלו שהזכרנו שנוהגים קצת אנשים להתענות ולהשלים כל הקרואים שיומין בעל הסעודה הרשות בידם לאכול ומכ"ש הקרובים השייכים לסעודת מצוה זו. אמנם אף השייכים לסעודה זו ומי שהוא קרוא לה אין רשאים לאכול כ"א במקום סעודה. אבל בביתו אסור לאכול אף אם שולחים לו לביתו מבעל הברית. אבל בעל הברית בעצמו רשאי לאכול אף קודם שיגיע זמן הסעודה הקבועה. ויש לעשות הסעודה בער"ה קודם שעה עשירית משעות זמניות שהוא שלשה חלקי היום :

מ זה שהתרגו לאכול בסעודת מצוה בתענית של יו"ד ימי תשובה אפילו קיבל התענית במנחה ושוב נזדמן לו סעודת מצוה מותר לאכול. שע"ד המנהג קיבל אבל אם אינו נוהג להתענות עש"ת. וקיבל במנחה של יום א' מעש"ת להתענות בו אסור לאכול בלא התרה. ועיין לעיל סעיף ל"ו ולקמן סימן תר"ב בדין קבלת תענית. (עיין סימן תקס"ח במג"ל ס"ק י"ח ועיין פ"ט לקמן סימן תכ"ג מדין קבלת תענית) :
מא סעודת מצוה שאמרנו הוא בזמנה קבוע על יום זה. וסעודת מילה שלא בזמנה חשוב כאילו היא בזמנה. אבל בפדיון הבן שחל יום ל"א שלו בשבת וביום שאחריו הוא תענית עי"ת. כיון שעבר זמן פדיון הבן יכולין לדחותו יותר. ולכן אף שגם סעודת פדיון הבן שלא בזמנה היא סעודת מצוה. מ"מ אין זמנה קבוע היום. ואין דוחין התענית בשביל סעודה זו. ולכן אם הם נוהגים להשלים ישלימו ויעשו הסעודה בלילה. ואם אין נוהגים להשלים יתענו עד הזמן שרגילים תמיד. ואח"כ יעשו הפדיון הבן והסעודה. ובער"ה שאי אפשר לעשות בלילה יכולים לעשותה ביום קודם שעה עשירית כמו שבארנו בסעיף ל"ט [עיין סימן תקס"ח] ואם חל יום ל"א בר"ה יעשה הפדיון במוצאי ר"ה בלילה שקודם הצום ואז יעשה הסעודה ג"כ. ואם אינו רוצה לעשות במוצאי ר"ה הפדיון והסעודה. יכול לעשות הפדיון ביום צום גדליה. והסעודה יעשה בלילה שאחר התענית. אבל לא יקדים לעשות הפדיון בער"ה. אפילו מלאו לו כ"ט ימים י"ב שעות תשצ"ג חלקים בערב ר"ה. ואפילו בדיעבד אם פדה בער"ה שעדיין לא נכנס יום ל"א. הוא צריך לחזור ולפרות ביום צ"ג בלא ברכה : ואם חל ר"ה ביום ה' וא"ו זמן פדיון הוא ביום א' דר"ה יעשה הפדיון והסעודה בלילה מוצאי שבת תשובה. ולא ימתין עד יום צ"ג. ואם חל יום ל"א בצום גדליה עיין לקמן סימן תר"ב :

מב מי שנוהג להתענות ימי תשובה וידע לפני ר"ה שיהיה סעודת מצוה בין ר"ה ליו"כ ויאכל שם. מחויב להתענות עוד יום א' לפני ר"ה וכ"ש אם אירע סעודת מצוה בימי הסליחות לפני ר"ה ואכל שם מתענה יום אחר נגדו להשלים הד' ימים. אבל אם חל ר"ה ביום ה' שמתחילין הסליחות ביום א' שלפניו ואין כאן רקד' ימים לפני ר"ה. והוא אוכל ביום א' על סעודת מצוה. א"צ להתענות. שמתחלה לא קבלו עליהם להתענות רק בימי הסליחות ולא קודם לכן. ואם יש לו תענית יא"צ ביום א' דסליחות או בין ר"ה ליו"כ או בער"ה כיון שהם קבועים לתענית היו"ד ימים עולה לו להשכון היו"ד ימים. אבל אם התענית יא"צ בשאר ימי הסליחות שקודם ר"ה או בין ר"ה ליו"כ ויש בימי הסליחות ה' ימים או יותר אין היא"צ עולה לו וצריך להתענות במקומו עוד יום אחד מימי הסליחות להשכון היו"ד ימים. אבל אם ימי הסליחות אינם רקד' ימים קודם ר"ה א"צ להשלים יום אחר כמ"ש לענין סעודת מצוה שלא קבלו רק להתענות בימי הסליחות. (עיין ס' תקס"ח) :
מג *מי שרוצה להתענות שנים או שלשה ימים רצופין והוא מפסיק בשבת אחר סעודה שלישית יש לו לשמוע הבדלה מאחר שיכוון להוציאו והוא יענה אמן ויכוין לצאת אע"פ שהוא לא יטעום כלום. ואין לו להמתין עד ליל ג' או ד' ולהבריל בעצמו

בעצמו. כי טוב יותר שיקיים מצות הבדלה בזמנה:

מה *מי שמפסיק להתענות שני ימים רצופים ואין שם אחרים שיזכר לשמחה מהם הבדלה במ"ש. יברך במ"ש על הנר בורא מאורי האש. וגם ירחיב בשמים ויברך. ועל הכוס יבדיל אחר גמ' התענית בתחלת ליל ג' על הכוס בלבד. ואינו מברך שוב על הנר. וגם א"צ ליקח בשמים. ואם מתענה שלשה ימים רצופים ואין שם אחרים אין לו להמתין עד תחלת ליל ד'. ורשאי להתפלל מעריב מבע"י ולהבדיל בתפלה. ואח"כ יבדיל על הכוס בשבת סמוך לבין השמשות ויזכר לשתות מכוס של הבדלה. ויפסיק אח"כ רק לא יבדיל על הנר וגם אסור בעשיית מלאכה עד שחשיכה ויאמרו הקהל ברכו. ומ"מ אין לכל אדם לעשות כן שהוא דבר התמיה לרבים. רק מי שמוחזק בפגושות ורגיל בתעניות ונפשו חשקה לצום כן לכפר אשר חטא על הנפש הוא רשאי בכך:

מה *אם ר"ה חל ביום ג' ורוצה להתענות ב' ימים שלפני ר"ה. ואין שם אחרים שיוציאו אותו. או שאירע שהמתין עד ליל ר"ה לא יאמר קידוש והבדלה על כוס אחד. כמו בשבת ויו"ט הסמוכים זה לזה. אלא יקח כוס אחד ויקדש עליו בלא ברכת בפה"ג תחלה ושוב יקח כוס אחר ויבדיל עליו ג' בלא ברכת בפה"ג תחלה. ואח"כ יברך בפה"ג על שניהם וישתה משניהם. ואם אין לו יין וצריך לעשות קידוש על הפת או על השכר. מוטב שיעשה קידוש על כוס של שכר ואח"כ יעשה הבדלה על כוס אחר של שכר וישתה משניהם. ולא יקדש בעצמו על הפת ואח"כ יבדיל על השכר. כיון שיצטרך למעום פרוסת המוציא קודם שיבדיל. ואם רוצה יוכל לשמוע קידוש מאחרים ואחר ששמע הקידוש לא ימעום כלום. ויבדיל על השכר וישתה. ואח"כ יברך המוציא ויאכל:

מן *יש נהגין בער"ה אחר סליחות אם הוא עדיין קודם עלות השחר לאכול דבר מועט אע"פ שישן בלילה שינת קבע. ואותן הנוהגים כן יכולין לאכול אע"פ שלא התנה קודם שכיבה שיחיה רשאי. כיון שכן נהגו הרי זה כאילו התנו. ויזהרו הרבה שלא יומשך האכילה אחר עלות השחר. וקודם סליחות אין נכון לאכול. רק יש שותים קאווי בלא צוקר. למען יוכלו לומר הסליחות בהשקט בלא כובד ראש מחמת שינה. ובעלי נפש מחמירין אף בשאר ימות השנה שלא לאכול כלל בקימת האשמורת. רק בשתיית קאווי מקילין:

מן לעולם קורין בשבת שלפני ר"ה פרשת נצבים וכשחל ר"ה יום ראשון בב' בשבת או בג' בשבת שאז יש שתי שבתות בין ר"ה לסוכות צריכין לחלק נצבים וילך וקורין נצבים לבד לפני ר"ה. וילך קורין בין ר"ה ליו"כ. האזינו בין יו"כ לסוכות. אבל כשחל ר"ה ביום ה'. או ביום שבת או אין בין ר"ה לסוכות אלא שבת אחת. שאז קורין קודם ר"ה נצבים וילך מחוברין. והאזינו בין ר"ה ליו"כ. ובשבת שלפני ר"ה לעולם מפטירין שוש אשיש. ומסיים בו במנחה השני פרקים האחרונים מפרקי אבות. ואין מברכין את החודש תשרי. ומזכירין נשמות ואומרי' א"ה ובמנחה אומרי' צו"ץ אף אם חל במחרתו ער"ה. ובמוצאי שבת אין אומרים ויהי נועם ואתה קדוש. אם לא כשחל ר"ה בשבת או אומרים כמו"ש שלפניו ויהי נועם ואתה קדוש כשאר מוצאי שבת:

מח הש"ץ והתוקע צריכים להפריש עצמם שלשה ימים לפני ר"ה מכל דבר המביא לידי טומאה. ויש להם ללמוד הכוונות והתפללות והתקיעות. ואם לא באו בסוד ה' יש להם ללמוד פירושי התפללות והפיוטים והלכות תפללות והתקיעות וגם בספרי מוסר המעוררים את לב האדם ויירא מפחד ה' ומחדר נאוו בקומו למשפט את הארץ:

מן בער"ה משכימין ביותר ומרבים סליחות ותחנונים ואומרים פזמון זכור בריית אברהם שחיבר רגמ"ה עד והארץ אזכור. וקודם מחי ומסי נופלים על פניהם. כמו בשאר ימי הסליחות אף אם נמשך אמירת הסליחות על היום ג"כ נופלים על פניהם. אבל אח"כ בתפלת שחרית אין נופלים על פניהם ומ"מ אומרים בו למנצח יענך כו' ואם חל בב' אומרים אל ארך אפים וקורין בס"ת ג' אנשים בפ' וילך. ואין תוקעין אחר התפלה ונוהגים אנשי מעשה לעשות חבורה של עשרה עשרה שיושבים לעשות חסדר של התרת נדרים המבואר. וכל הקהל עושין כסדר הזה. ורבים מדלגים סדר קבלת הנויפה ולבישת שק"י כי אולי המתירין אין כדאין לעשות

לעשות חיות הנזיפה מהנידוי. ומ"מ אומר נוסח אם עברתי כו' רק ידלג תיבת
 באשב יחף על הארץ כמנוחה ואתפלש בעפר כיון שאין עושה כן. ואותן הנוהגים
 לקבל נזיפה צריך לחלוץ התפילין בעת שהוא בנוזיפה אף שהיה נוהג תמיד לילך
 בתפילין. ואחר שגומר אם עברתי כו' אומר יה"ר כו'. והקהל עונים כולם מחולים
 לך כו'. ולפעמים כדי למהר שיהיה כל הצבור חוזרים חלילה אומרים שלשה יתר
 עג זוג. ואין לעשות כן. כ"א בעת שהשעה דחוקה: ויש נוהגין שעושין תרת
 נדרים פעם שנית קודם יוח"כ כשמזדמן להם עשרה (פיין כט"ו סמט נזקס חלקי סי"ו):
 נ *מכבסין ומסתפרין בער"ה להראות שאנו במטוהים - בהש"י - שעושה לנו נסים
 ויצדיק אותנו במשפט. ויש לזוהר לנלח קודם הצות היום: גם נוהגין לילך
 בער"ה אחר תפלת שחרית על הקברות להשתטח על קברי הצדיקים. ויש שמקיפין
 הקברות ונותנין שם צדקה לעניים ומכבסין תחנונים לעורך הצדיקים - הקדושים
 אשר בארץ המה שיפליצו טוב בעינינו ביום הדין. וגם מתוך שהוא מקום קבורת
 הצדיקים המקום קדוש וטהור והתפלה מקובלת ביותר בהיותה על אדמת קודש.
 והמשתטח על קברי הצדיקים - אל ישים מנמתו נגד המתים השוכנים שם. אך
 יבקש מהש"י שירחם עליו בזכות הצדיקים שוכני עפר. ואין אומרים צדוק הדין
 בער"ה אחר הצות. ויש אומרים שאף קודם הצות אין אומרים צ"ה אך בליל
 ער"ה אומרים צ"ה במקום שאומרים צ"ה בלילה:

נא *בער"ה יש ללוש שיעור חלה לעשות מהם לחמים לבצוע עליהם ביו"ט וגם
 כדי לקיים מצות חלה. ויש לאפות לצורך שני הימים כדי למעט טרדת הכנת
 הלחם ביום ב' של ר"ה. ולכן אם חל ר"ה ביום ה' יש לאפות בער"ה גם לצורך
 שבת זאם הוא איסטנים וקשה לו לאכול פת - אפוי מב' או ג' ימים ורוצה לאפות
 ביו"ט הרשות בידו:

נב ער"ה הוא יום א' מארבעה ימים - שמשחיטין את הטבח בעל כרחו שאם נתן
 להלוקח דינר על בשר ואפילו השור - שזה מאה דינר ולא נתקבצו להמוכר כל
 דמי השור כופין אותו לשחוט כדי ליתן להלוקח בשר על יו"ט של ראש השנה.
 וכן מצינו בנחמיה אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי
 קדוש היום כו'. על כן יש להכין מער"ה מאכלים שמנים וחשובים ופירות טובים
 ומתוקים. גם יש להכין פרי חדש שלא אכל עדין בקיץ הזה. לצורך ברכת
 שהחיינו של קידוש יום ב' של ר"ה כאשר יתבאר בס' ת"ר:

נג *נוהגין לטבול בער"ה משום טהרה ופרישה. ויש לטבול ג"פ. ולא ישמש
 מטתו בשני הלילות של ר"ה רק אם אירע ליל טבילה. ואף שאיחרה טבילתה
 מזמנה מותר לשמש. ויש לזוהר בר"ה שלא ינהג עמה שחוק וקלות ראש כי
 קדוש היום - לאדונינו:

נד הנשים מדליקות נרות לכבוד היום ומברכין כמו בשאר יו"ט. *ונוהגים לברך
 ג"כ שהחיינו בשני הלילות בשעת הדלקת. ואם חל בשבת תברך על הדלקת
 ג' של שבת ושל יו"ט. ונכון ללמד אותן שבליל שני של ר"ה תלכש בנגד חדש
 ולכון בברכת שהחיינו לצאת בכו' גם הוכת הבגד. או תנית הבגד החדש שינית
 אחר כך בשעת הקידוש:

נה יש ללבוש בגדים נאים לכבוד היום. ומ"מ לא יהיו חשובים כשל שאר יו"ט
 כדי להעלות על לב שהוא יום דין. ויש מקומות שלובשים לבנים ונאים
 ובמדינתנו אין מקפידין בזה ולובשים בגדים חשובים כמו בשל שאר יו"ט ואין
 לובשים לבנים רק מי שנוהג ללבוש לבנים בשבת רק הנשים נוהגות ללבוש לבנים
 בר"ה. וצנועות שבהן אין לובשות הלבנים החשובים בציפוי כסף וזהב שלובשות
 ברנלים. ויש מקומות שלובשים כל הקהל הכתונת לבן שקורין קיטל כמו ביו"כ.
 ובמקומות אלו לא נוהגין כן. ואין לובשים קיטל רק המתפללים. והתוקעין והכהנים
 העולים לדוכן. והמתפללים אינן לובשים אותם רק בעת תפלתם. והפנהג שגם
 המתפלל מסקי דומרה עד המלך לובש הקיטול. ועל הרוב אינו פושטו עד גמר
 תפלת שחרית והתוקעים לובשים אותו אחר גמר קריאת התורה. ונוהגים שגם
 התוקע תקיעות דמיושב לבה אף שאינו תוקע הסדרים מ"ס אין פושט הקיטול עד
 אחר גמר התפלה אבל מי שהתפלל שחרית לבה פושטו אחר גמר תפלת שחרית.
 והמתפלל מנהה וערבית אינו לובשו כלל:

גו כשחל ר"ה ביום ה' וא"ו. יהיה זריו נזכר לעשות עירוב תבשילין קודם הליכה לבה"כ. לפי שאם ישכח אף אם יזכור בי"ט ראשון שבשאר י"ט יכול להניח ע"ת ולהתנות. בר"ה אינו יכול להתנות. לפי שהיא קדושה אחת אם לא שיסמוך על ע"ת של גדול הדור שמצוה עליו לערב בשביל הכל. וז"א מועיל כ"א כששוכח מחמת אונס. אבל שוכח מחמת עצלות נקרא פושע ואינו יכול לסמוך על עירוב של גדול הדור ולכך יש לו ליזהר הרבה שיעשה ע"ת בער"ה קודם כניסת הלילה (סיין סימן תקכ"ז):

גו בער"ה נכנסין להתפלל מנחה בבה"כ בעוד היום נזכר כדי להתפלל תפלת מנחה בכוונה הרבה ומאריכין בה קצת מאחר שהיא מנחה אחרונה בצאת השנה. והקדמת תפלה שרם בא יום הגדול. והנחתים בכל ע"ש לומר קודם מנחה מזמור ק"ז בתהלים הודו לה' וזמר ידיד נפש. אומרים אותו גם בער"ה קודם מנחה. לפי שהמזמור הוא על הארבעה שצריכים להודות. ויאמרו גאולי ה' הוא רמו ג"כ על פדות הנפש. וגם אומר אוילים. מדרך פשעים. שהוא מעורר הלב לתשובה. חזר ידיד נפש הוא מלהיב הלב לעבודת הבורא. ובתפלת המנחה אומרים ענינו בתפלת הלחש מי שהתענה היום. ומדלגין תיבות "ביום צום תעניתנו". ובהזרת התפלה אין הש"ץ אומר ענינו ולא או"א ברכנו ואומרים עלינו כו' לדוד ה' אורי כו'. *ויש' הולכין לבתיהם לברות ולאכול דבר מועט שלא יכנס לי"ט כשהוא מעונה. והזרין ונאספין לבה"כ מיד. ויש נוהגין לברות קודם הליכה לבה"כ להתפלל מנחה שלא לערבב הכנת לבם לתפלה ר"ל בהליכה וחזרה. ואז אין להם לומר ענינו בתפלת המנחה. ואם רוצה אומר ואין בכך כלום כיון שמדלגים תיבת ביום צום תעניתנו. ולעת ערב קודם תפלת מעריב מתהנן לפני ה' שתכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה. ונוהגין לומר פיוט אחות קטנה הנדפס בליקוטי צבי ואף כשחל בשבת ר"ה אומרים הפיוט הזה. כדרך שאומרים שאר פיוטים: גו ראוי לכל אדם לתת לב קודם ר"ה. לסדר לעצמו התפלות והפיוטים וללמוד פיו' הדברים שיהיו שנורים בפיו בר"ה. גם ילמוד קודם ר"ה לבניו הקטנים ובני ביתו סדר תפלות כדי שלא יצטרך להפסיק בר"ה להראות להם הסדר:

גו בני הכפרים הדרים יותר מתחום שבת מן העיר והם רוצים ליכנס בי"ט להתפלל ולשוב וצריכין להניח עירובי תחומין יניח עירוב בסוף אלפים ומועיל העירוב לב' ימים אפילו נאכל העירוב ביום ראשון מותר לילך ביום שני אבל אינו יכול להניח שני עירובין אחד ליום ראשון לרוח אחד וביום שני לרוח שני. או עירוב אחד ליום א' ובשני יהיה כבני עירו. כמו בשאר י"ט של גליות אלא שני הימים כיום אחד הם ואינו מערב לשני הימים אלא לרוח אחת. וכשמניח ע"ת מברך על מצות עירוב ואומר בזה העירוב יהיה מותר לי לילך מכאן ממקום פלוני אלפיים אמה לכל רוח. ואם חל ר"ה ביום ה' ו' וצריך להניח ע"ת וצריך גם כן להניח עירובי תחומין יוכל להניח גם העירוב תבשילין במקום שמניח ע"ת ולכלול אותם בברכה אחת אקב"ו על עירובי תחומין ועירובי תבשילין. ואם אמר סתם על מצות עירובין די בכך. וכן ג"כ אם צריך ג"כ להניח עירובי הצירות עיין סי' שצ"ז ס"ז אבל ס"מ אינו יכול לצאת בפת אחד לעירובי תחומין ותבשילין לפי שהפת של עירובי תבשילין צריך שיהיה ראוי לאכול ביום ראשון. והפת של עירובי תחומין צריך שיהיה קיים עד שבת (סיין סימן תקפ"ז):

סימן תקפב

א סדר תפלת ערבית אומר ש"ץ ברכו ומאריך בו קצת בנעימה קדושה. ועונין הקהל אחריו בקול רם ובכונה עצומה ברוך ה' כו'. וקורין ק"ש בכרכותיה ומסיימין ופרוס כו' ואומרים תקעו בחודש. ויש מקומות אומרים וביום שמחתכם ואומרים ח"ק ואומרים לעילא (כספר תשובה מאהבה כתוב שמצא כן בכל הנוסחאות הישנות לומר לעילא לעילא בלא וא"ו קודם לעילא השני) לעילא מכל ברכתא. וכן בכל הקדישים שאומרים בין ר"ה ליו"כ כופלין לעילא בקדיש אפילו בקדיש יתום. ובכל השנה שאין כופלין אומרים לעילא מן כל ברכתא. כדי להשלים כ"ח תיבות בקדיש. ומן ר"ה עד אחר יה"כ שכופלין לעילא אין לומר מן כל ברכתא

רק מכל ברכתא. ואח"כ מתפלל בלהש' ברכות ומוסיפין באבות זכרנו ומי
 כבוד וחותמין המלך הקדוש ובברכות הודאה מוסיפין וכתוב בו' בספר בו' וחותמין
 עושה השלום. והרבה נוהגין שלא לשנות התימת הברכה בזה רק חותמין המברך
 בו'. רק בקדישים שאחר התפלה אומרים עושה השלום לפי שיש בו רמז שעושה
 בנימטריא ספריא"ל: וכן השלום בנימטריא כן. ואחר התפלה בלהש' אומר הש"ץ
 קדיש שלם וכופלים לעילא לעילא וגם אומר עושה השלום במרומו ובמקום
 שנוהגים לקדש צבה"כ בכל שבת על הכוס מקדשין בר"ה ג"כ:

ב אם חל בשבת אין אומרים לכו נרננת וחנוהגין לומר בכל יו"ט שחל בשבת מזמיר
 לדוד הבו ובואי בשלום. גם עתה אומרים אותו. י"ל שהנוהגין לומר גם כרנה
 ובצהלה אע"פ שבשאר יו"ט שחל בשבת אומר גם בשמחה עכשיו שהוא יום דין
 יאמר גם כרנה ובצהלה. ואח"כ מתחיל הש"ץ מזמור שיר ליום השבת והקהל
 אחריו עד לאורך ימים. ואומר קדיש יתום. והנוהגין לומר בשבת קודם תפלת
 ערבית כנונא בו' גם עכשיו יאמרו אותו. ואח"כ מתחיל הש"ץ ברכו בו' ופרוס
 בו' ועל ירושלים. אומרים תחלה ושמרו בו' ואח"כ אומרים תקעו ואומר חצי קדיש
 ומתפללים תפלה בלהש' ומזכירים של שבת. ואחר התפלה בלהש' מתחיל הש"ץ
 ויכולו. והקהל אומרים ג"כ ויכולו. מעומד. ואחר כך אומר הש"ץ ברוך אתה וכו'
 קונה שמים וארץ מן אבות ובמקום האל הקדוש שאין כמוהו. אומר המלך הקדוש
 וחותם בשל שבת לבד. ואומר קדיש תתקבל עלינו. ואין אומרים במה מדליקין
 ובמקום שאין נוהגין בכל שבת לומר ב"ם ואומרים במקומו מזמור לדוד ה' רועי.
 גם בשבת של ר"ה אומרים אותו:

ג יש נוהגין לומר מיד אחר סיום התפלה להוד מזמור לה' הארץ זמלואה. והוא
 מסוגל שלא יחסרו מזונותינו כל השנה וקצת נוהגין לאמרו כל הקהל יחד. ואם
 חל ר"ה בשבת יש לומר תחלה ויכולו מן אבות עד מקדש השבת ואח"כ מזמור
 זה. ואחריו הקדיש ואם לא אמר המזמור יש לאמרו קודם קריאת הגבר:

ד כל מה שמוסיפין בתפלה בר"ה זכרנו ומי כבוד. וכתוב בספר וכן בתפלות
 הברכות המלך הקדוש ועושה השלום. כך מוסיפין וחותמין בכל עשרת י"ת עד
 אחר יח"כ וכן בשבת שבין ה"ה ל"כ או ביה"כ שחל בשבת. אומרים בברכת מן
 אבות המלך הקדוש. ובחול בברכת השיבה שופטנו חותמין המלך המשפט בכל
 הימים הללו וידקדק לומר כן. ולא יאמר מלך המשפט כי י"א שלא יצא:
 ה אם טעה בעשי"ת ואמר האל הקדוש ונזכר בין שנזכר קודם שסיים התפלה או
 אחר שסיים התפלה ועקר רגליו צריך לחזור לראש ולהתפלל שנית. ואם
 בברכת מן אבות טעה הש"ץ ואמר האל הקדוש אם נזכר עד שלא התם הברכה
 עדיין חוזר להמלך הקדוש שאין כמוהו: ואם כבר התם מקדש השבת חוזר לראש:
 ו בימים שבין ר"ה ל"ה"כ בברכת השיבה אם אמר מלך אהב צדקה ומשפט
 אין מחזירין אותו. ואם רוצה להתפלל שנית דרך נדבה אין מוחין בידו.
 ז במקומות שאומרים כל השנה האל אהב צדקה ומשפט וטעה ואמר כן בימים
 האלו אם נזכר קודם שעקר רגליו חוזר לברכת השיבה ואומר משם ואילך על
 הסדר ואם לא נזכר עד אחר שעקר רגליו חוזר לראש:

ז אם מסופק אם אמר האל הקדוש או המלך הקדוש חוזר לראש שמן הסתם
 אמר כמו שהוא למוד כל השנה ואפילו אם הרגיל עצמו לומר צ' פעמים אין
 מועיל אע"פ שמועיל לענין משיב הרוח לפי שאין יכול להזכיר השם לבטלה בעת
 חזרתו צ"פ. וכשיהיה מזכיר השם יהיה חוזר לרגילותו. ונראה שאם אמר צ"פ
 ברוך אתה השם המלך הקדוש אם עכשיו מסופק יתפלל שנית דרך נדבה לפי
 שו"א שבזה אינו חוזר לראש:

ח ש"ץ שטעה ולא אמר המלך הקדוש צריך לחזור לראש וצריך לומר שנית
 סדר קדושה:

ט מי שטעה ואמר האל הקדוש אף אם בשעת אמירתו לא היה זכור שהוא עשי"ת
 ונזכר תכ"ד ואמר המלך הקדוש א"צ לחזור לראש. ואצ"ל אם ידע שהם עשי"ת
 וטעה בדיבור. ודוקא שלא התחיל עדיין ברכה של אחרית שאם התחיל ונזכר
 אפילו תכ"ד חוזר לראש. וכן הדין לענין המלך המשפט במקום שצריך לחזור
 כאשר נתבאר בסעיף וא"ו או אם נזכר תכ"ד ולא התחיל ברכה של אחרית ואמר
 המלך

מטה

סימן תקפב

אפרים

המלך המשפט אין צריך לחזור :

אם שכח בעשיית לומר זכרנו או מי כמוך וכתוב או בספר חיים כיון שתחת
אותה ברכה אף שלא התחיל השניה עדיין אין מחזירין אותו וסיום הברכה הוא
כל שאמר ברוך אתה ה' אבל אם עדיין לא הזכיר חוזר למקום שמעה ומתחיל משם
זכרנו ואומר משם על הכור *ונראה שאם טעה ולא אמר וכתוב וזכר אתר שכבר
אמר האל ישועהנו יאמר במקום שזכר וכתוב בני ברוך בא"י וכו' ולא יחזור
לתחלת וכל הוטים כיון שאמר האל שהוא ג"כ שם (ועיין בפרי מגדים בניחוח למנ"ח סימן
ק"ד סכמך לחינו מס יט כפס פסוק חוזר ולדיני ל"ט) ואף שצריך לומר מעין החתימה ח"י
התחיל וכל החיים יודוך וכו' והרי גם האל ישועתנו אינו כ"כ מעין החתימה וכל
מקום שאמרנו אין מחזירין אותו מאחר שהזכיר השם אמור לו לחזור :

יא נוהגין להתפלל ב"ה ובי"ב כל התפלה שמתפללין בלחש בכרעה ובכפיפת הראש :
אבל צריכים לזקוף בתחלת כל ברכה ובסוף כל ברכה כשאומר בא"י וכך יש
לנהוג כשמגיע למלך עוזר ומושיע ומגן וזקוף עצמו כדי שיקיים מצות חז"ל ולכרוע
כשאומר ברוך אתה שדינו לכרוע בברוך וזקוף בשם ואומר ה' מגן אברהם וגם
תיבות אתה גבור לעולם ה' יאמר בזקיפה ושוב יכרע עד שמגיע לבא"י סחיה הסתים
יזקוף ויאמר הברכה וגם תיבות אתה קדוש יאמר בזקיפה וכן ינהוג בכל הברכות
יאמר תחלת הברכה וסוף הברכה בזקיפה וכשיגיע להודאה לתיבות האל ישועתנו
יזקוף כדי שיכרע בברוך אתה כתיקון חכמים לכרוע בברכת הודאה וזקוף בשם
ישאר זקוף עד אחר תיבות שלום רב או שים שלום ושוב יזקוף בסוף הברכה ויאמר
בא"י הסבור ואף כשזקוף לא יהיה בקומה זקופה רק בכובד ראש ובכפיפה ואין
זה בכלל השתחויה אף שהראש כפוף :

יב דקדוק נוסח התפלה מתחיל אדני שפתי וכו' למען שמו באהבה זכרנו לחיים
מלך וכו' וידקדק לומר זכרנו הזי"ן בחטף קמץ ולא בחולם וכן כתבנו בקמץ
לפי שבתולם הוא שם התואר זכר שלנו או כותב שלנו ואם רוצים לומר ררך בקשה
ותפלה צ"ל בקמץ ולא יאמר לחיים טובים שאין בנוסח של זכרנו רק יא תיבות
ויאמר לחיים הלמ"ד בשוא אע"פ שבהשכיבנו י"ל בפתח כאן *י"ל הלמד בשוא
ואחר כך אומר מלך עוזר ויש מקומות שנוהגים לומר אל חי מלך עוזר ויש
מקומות נוהגים לומר מלך עוזר ומושיע זכרנו לחיים כו' אל חי ומגן ובמדינתנו אין
נוהגים כן ואין לשנות *ובמקום שנהגו אין למחות בידם :

יג בברכת אתה גבור כו' ומצמיח ישועה מי כמוך וכו' לחיים הרחמים כו' ונאמן
איה *ויאמר ג"כ לחיים הלמד בשוא ונוהגים לומר אב הרחמים ונכון לומר אב
הרחמן מלבד בתפלת מוסף ר"ה ושבת תשובה ויה"כ *יש לומר אב הרחמים וכן
בתפלת מנחה של שבת ובתפלת נעילה של יוה"כ י"ל אב הרחמים :

יד בברכת אתה קדוש וכו' וקדוש אתה ובכן תן וכו' ויש נוהגין לומר וקדוש אתה
לדור ודור המליכו לאל וכו' ובכן יתקדש שמך כו' וי"ל המליכו ה"א בפתח
ויאמר אגודה אתה בפתח תחת האל"ף ותחילת ויש אומרים בסגול תחת האל"ף
וקמץ תחת החי"ת בלבב שלם שידענו *ולא כמו שידענו שהשלטן בהשי"ן
במלאפוס והכוונה שהשולטנות לפניך וי"א שהשלטן בקמץ תחת השי"ן ונגזרה
בימינך בסגול תחת הנו"ן וקמץ תחת הכ"י על כל מה שבראת תיבת כל בקמץ
חטף תחת הכ"י ואחר כך יאמר ובכן תן כבוד כו' ותקוה טובה לדורשך כו' ובכן
צדיקים כו' ועולתה בחולם העי"ן תקמץ בקמץ הפ"א וכל הרשעה כולה כו'
חרי"ש בחירק והשי"ן בש"א ויש מניחין והרשעה כלה בשני קמצי"ן תחת הכ"י
תחת הלמד ואין נוהגין כן אלא אומרים כולה במלאפוס הכ"י גם י"א והרשעה כולה
ואין אומרים וכל ואנחנו נוהגין לומר וכל הרשעה כולה בעשן תכלה *ואין לומר
מהרה בעשן תכלה כי אינו תפלה רק לומר שכן יהיה לעתיד וי"ל בעשן הבית
בסגול ויש נוהגין לומר כעשן בכף *ואז י"ל הכף בשוא ובסידור ר"ס ר"ד כעשן
בסגול תחת הכ"י ותמלוך אתה ה' לבדך בשוא תחת הדלת וי"א אתה הוא ה'
אלהינו לבדך ואח"כ אומר קדוש אתה ואין אלהי בלא יוד לבסוף ותחת המלך הקדוש
מן מתחיל אתה בחרתנו כו' ותתן לנו ה' אלהינו באהבה את יום הזכרון הזה ואינו
מזכיר ר"ח ואין אומרים בר"ה וי"כ פועדים חנים וזמנים לששון ואם חל בשבת
אומר ותתן לנו את יום השבת הזה ואת יום הזכרון הזה בתול אומר יום הזכרון

החיים תרועה מקרא קודש. ואם חל בשבת אומר זכרון תרועה הוי"ן בחיוב
הכ"ף רפה ובש"א. ואם אמר בחול זכרון תרועה או בשבת יום תרועה אין
מחזירין אותו :

פז בין בחול בין בשבת אין לומר באהבה מקרא קודש כי תרועה מורה על דין
ואין אהבה בדין :

יז אומר יעלה ויבא כו' ביום הזכרון הזה כו'. והנחמים לומר באתה בחרתנו יום
טוב מקרא קודש הזה אומרים גם כיעלה ויבא כן. והושיענו כו' לחיים ואין
לומר לחיים טובים. ואומר או"א מלך על כל העולם כולו כו' וידע כל פעול כו'
ואמר פעולתם"א בקס"ן וזהו במלאפוס. ואומר ומלכותו בכל משלה קדשנו
במצותיך כו'. ואם חל בשבת אומר או"א רצה במנוחתנו קדשנו כו' ושמחנו
בישועתך והנחילנו ה' אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך וישמחו כן ישראל
מקדשי שמך ופחד לבנו לעבדך באמת כי אתה אלהים אמת כו' וכן בשחרית
מנחה מוסף י"ל כן אבל ביה"כ שחל בשבת אין אומרים כן או"א רצה במנוחתנו
שאנו מנוחה נמורה כיון שהוא יום עינוי. ויש שנים בר"ה אין אומרים רצו
ה' מנוחתנו שנ"כ אין מנוחה נמורה מפחד הדין :

יד ואומר ודברך אמת וקיים לעד. והרבה נוהגים לומר ודברך מלכנו אמת וחותרם
בא"מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון. ואם טעה וחתם מקדש
ישראל והזמנים לא יצא. וצריך לחזור ולומר בא"י מלך על כל הארץ מקדש
ישראל ויום הזכרון. ואם טעה ולא הזכיר ובכך ודילג הכל ולא הזכיר אלא קדושת
היום אין מחזירין אותו. אבל טעה ולא הזכיר קדושת היום מחזירין אותו :
יט אם טעה ולא אמר וחתם רק מקדש ישראל ויום הזכרון ולא אמר מלך על
כל הארץ יצא. ואפילו אם שכח לומר כל נוסח או"א מלך כו' רק אחר שסיים
יעלה ויבא חתם בא"י מקדש ישראל ויום הזכרון יצא :

כ כשחל בשבת חותם מקדש השבת וישראל ויום הזכרון. ואם טעה ולא חתם
רק מקדש ישראל ויום הזכרון לבד י"א שיצא כיון שכבר הזכיר שבת באמצע
הברכה. ורבים הסכימו דלא יצא. ולכן צריך לחזור ולחתום שנית כהוגן לכך יש
ליותר בזה שלא ישכח מלהזכיר של שבת כתיימה ואם לא הזכיר של שבת ונזכר
תכ"ד ואמר מקדש השבת וכו' יצא לכ"ע :

כא כשחל ר"ח או י"ה"כ בשבת וטעה בתפלת ערבית ולא הזכיר של שבת אינו
יוצא במה שמכוין לשמוע מש"ץ ברכה מעין שבע כיון שאין מזכיר בה של
ר"ה וי"כ וצריך לחזור ולהתפלל כתקנה ואפילו עבר זכיון לצאת בברכת מעין שבע
אינו מועיל ואפילו אם חזר והתפלל ז' שלימות של שבת ולא הזכיר של ר"ה וי"כ
בתפלה השנית אין מצטרפין שני תפלות שאין מועיל התפלה לחצאין וצריך לחזור
עוד הפעם להתפלל של ר"ה או יוה"כ ולהזכיר של שבת כראוי :

כב ואומרים רצה כו' תמיד לעולם ועד. וכתוב לחיים טובים כל בני ברתך
ולא יאמר את כל. ואם שכח ולא אמר וכתוב נתבאר למעלה. ואומרים
שלום רוב או שים שלום עד ובשלומוך. ואומר בספר חיים ברכה ושלום ופרנסת
טובה נזכר כו' ויש שמוסיפין ישועה ונחמה ונזירות טובות נזכר ונכתב לפניך אני
כו' וי"א אנהנו ונכון יותר. והתיימה הברכה יאמר בא"י המברך כמו בשאל השנה
ויש נוהגין לומר עושה שלום ובמקום שנהגו כן לא ישנה הש"ץ מפני המחלוקת
אבל היחיד בתפלת לחש"ל המברך רק בסוף אלהי נצור כו' אחר ג' פסיעות י"ל
עושה שלום במרומינו כו' וכן בקדישים כאשר נתבאר :

כג כבר כתבנו לאחר סיום הש"ץ התפלה אנשי מעשה נוהגין לומר מזמור כ"ד
בתהלים לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה תכל כו' בכוונה עצומה ובנעימה וכן
בליל שני של ר"ה וביוה"כ והוא מסוגל שלא יחסרו מאונותיו כל ימות השנה.
ויאמר אשר לא נשא לשוא נפשי כי כן הקר והכתיב הוא נפשו. ובלילי ר"ה אומר
הש"ץ המזמור אחר אמירת קדיש שלם עם התקבל וכופלין לעילא לעילא
כנ"ל ברכתא :

כד אם חל בשבת מתהיל הש"ץ אחר סיום תפלת לחש ויכולו וברכה מעין שבע
יאמר המלך הקדוש שאין כמוהו וכו' ואם טעה ואמר האל הקדוש נתבאר
על. ואחר שסיים מקדש השבת יאמרו לדוד מזמור ואחריו אומר הש"ץ קדיש :
במקום

מטה סימן תקפב תקפג אפרים

כה במקום שנהנו לקדש בבה"ב מקדשין ונוסח הקידוש אשר בחר בנו כו' ותתן לנו ה' כו' את יום הזכרון הזה יום תרועה. ובשבת אומר את יום השבת הזה ואת יום הזכרון הזה זכרון תרועה וכו' מכל העמים ודברך אמת וקיים לעד בא"י סלך עכ"ה כו' והאומרים בתפלה ודברך מלכנו אמת יאמר כן בקידוש ג"כ ואח"כ יאמר שהחיינו ואח"כ אומרים עלינו קדיש יתום:

כו נוהגין שאחר גמר תפלה מברך כ"א לחבירו לשנה טובה תכתב ותחתם. ולנקבה אומר תכתבי ותחתמי:

כז אע"פ שכל ימות השנה מתפללין בלחש. ויה"ב נוהגין לומר בקול רם. ורבים גדולים מערערים על מנהג זה וכתבי שאסור להתפלל בקול רם וטוב ונכון שלא ישמיע קולו בתפלתו כלל ואפילו לאזניו לא ישמיע רק בלחש בשפתיו. ומי שא"א לו לכוין כשיאמר בלחש כ"כ עכ"פ יתפלל בלחש שלא ישמיע לחבירו. ומי שיכול להנהיג בעירו להתפלל בלחש ולמחות באותן המרימים קולם מוטב. ואם אין בידו למחות שכבודאי לא יקבלו ממנו מוטב שיהיו שוגגין כו' :

כח נוהגין לבכות ולהוריד דמעות בתפלת ר"ה ויה"ב אף כשחל בשבת ומי שאין בכיה נופלת עליו בימים האלה הוא הוראה שאין נשמתו הגונה ושלמה. ויש בני אדם שנידונין בר"ה ביום ראשון שהוא דין קשה ויש שהקב"ה מרחם עליהם ונידונים ביום שני והאדם שנופל עליו בכיה רבה באלו הימים בתפלתו הוא הוראת שנידון באותה שעה למעלה אם ביום א' ואם ביום ב' :

סימן תקפ"ג

א אחר התפלה נפטרין לבתיהם לשלום ומברכין הבנים שיזכו להכתב ולהחתם להיים טובים. ואם חל בשבת אומרים שלום עליכם עד צאתכם לשלום בנעימה ובשמחת הלב אך לא בשירה וזמרה כשאר ימות השנה כי הוא יום שספרי חיים נפתחים וספרי כתיים פתוחים וצריך להיות ירא וחרד מאימת הדין. גם אין לומר פיוט אומר בשבחין ויאמר קידוש על היין ונוסחתו כמש"ל בקידוש שבכה"כ. ואם חל בשבת יאמר תהלה ויכולו כדרך כל י"ט שחל בשבת ואומר שהחיינו ואח"כ יטול ידיו לסעודה ולא יפסיק כלל בין גט"י לקידוש ויבצע על שתי ככרות ויבצע על העליונה כמבואר בסימן רע"ד ומברך ברכת המוציא. ונוהגין לטבול פרוסת המוציא בדבש ואוכל ויאמר יה"ר שתתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה ואם לוקה חלות דבש מכורת יש לרסק בער"ה בכרי שלא יצטרך לרסק בי"ט ומכ"ש אם חל בשבת. ואסור לאכול ולטעום קודם קידוש ואין קידוש אלא במקום סעודה כמו בכל שאר י"ט וסעודת ר"ה יש בה דין כל סעודות י"ט. *וכל מה שמקילין בשאר י"ט משום שמחת י"ט יש להקל גם בר"ה. ואין להפסיק בין הברכה ברכת המוציא לאכילה באמירת יה"ר. אלא בתחלה יש לו לאכול הפרוסה ואח"כ יאמר יה"ר. וכן נוהגין לאכול בסעודה זו תפוח מתוק בדבש ואומרים יה"ר זה וצריך לברך על התפוח בפה"ע אף שאוכל אותו בתוך הסעודה. והיה"ר אומר אחר האכילה ונדביעבד אם אמרו קודם האכילה אינו הפסק. ונוהגין לאכול בשר שמן וכל מיני מתיקה:

ב יהיה אדם רגיל לאכול בר"ה רוביא דהיינו תלתן כרתי סילקא תמרי קרא. וכשיאכל רוביא יאמר יה"ר מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שירבו זכיותינו. כרתי יכרתו שונאי ה'. סלקא יסתלקו שונאי ה'. תמרי יתמו שונאי ה'. קרא יקרע גור דיננו ויקראו לפניך זכיותינו. וכן יש אוכלים רימונים ואומרי יה"ר שנרבת זכיות כרמונים. וה"ה שיאכל מה שנקרא בכל מדינה בלשונה לשון רבוי ואומר יה"ר והכל הוא סימן שיזכור האדם ויתעורר בתשובה כשמבקש רחמים על דבר זה. וכ"ז יש לעשות גם ביום שני:

ג אוכלים ראש כבש זכר לאילו של יצחק. ולומר נהיה לראש ולא לזנב ואם אין ראש כבש אוכלים ראש אחר לרמוז על טעם ראשון. ויש מי שנוהג שלא לאכול דגים לפי שהם חביבים עליו ביותר ורוצה למעט תאוותו בדבר מסוים להראות אימת הדין. ויש מי שכתב שאין לאכול דגים לפי שמציתו במקרא שכתוב דאג ויש דורשין דג לשון דצנה. אבל במדינתנו מחזירים אחר דגים ויש דמוז לפרות ולרבות כדגים ואין לבשל אותם בחומץ. גם נוהגין שלא לאכול דברים המוצים ומרורים

מטה סימן תקפג תקפד אפרים ט ז

ומדורים. גם נוהגין שלא לאכול אנוזים ולוויים בין הגדולים ובין הקטנים כי אצל בנימטריא חטא. וגם מרבים כיתה וניעה המבטלים התפלה. ומטעם זה אין לאכול פולין וקטניות המרבים כיתה וניעה בר"ה בין כלילות בין בימים. כי בר"ה צריך שתיקה ביותר לכיון מה שאומר הש"ץ ומכ"ש בעת תקיעת שופר שע"י חיכוך בנרון להוציא כיתה וניעה מתבטלים השומעים.

ד אחר האכילה נוהגין אנשי מעשה ללמוד מס' ר"ה שהם ד' פרקים נגד אותיות השם ואח"כ נוטל מים אחרונים אף מי שאינו נוהג כן בכל השנה יש לו ליהדר בזה. ומכרך בהמ"ז ואומר יעלה ויבא ואומר ביום הזכרון הזה והנהוג לומר בתפלה ואת י"ט סקרא קדש הזה אומר כן גם בבהמ"ז. ואם הל בשבת אומר רצה והחליצנו ואח"כ יעלה ויבא. ואם שכח לומר יעלה ויבא בבהמ"ז. אם כבר אמר בונה פו' אמן בא"י וזכור שלא אמר יעלה ויבא חוזר לראש. אבל אם נזכר קודם שהזכיר השם מברכת הטוב והמטיב אומר בא"י אמ"ה אשר נתן ימים טובים לישראל את יום הזכרון הזה בא"י מקדש ישראל ויום הזכרון. ואח"כ אומר בא"י האל אבינו על הסדר. ואם הל בשבת ושכח גם רצה. אומר בא"י שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וימים טובים לישראל את יום הזכרון הזה בא"י מקדש השבת וישראל ויום הזכרון. ואם לא נזכר עד שכבר פתח בברכת הטוב והמטיב דהיינו שכבר אמר בא"י חוזר לראש ברהמ"ז. וי"א שבר"ה אם שכח יעלה ויבא אינו חוזר לראש. גם אם נזכר קודם שפתח הטוב והמטיב אינו חותם בא"י פו' כמו בר"ה כיון די"א שמצוה להתענות בר"ה. ולענין שכחת רצה בשבת יש חילוק בין שני סעודות של ערב ושל שחרית חוזר אבל בסעודה ג' אינו חוזר ואינו חותם. ונראה דאף לדעה שניה אם שכח של שבת ושל ר"ה והוא בשני סעודות הראשונות כיון שצריך לחתום בשל שבת חותם ג"כ בשל ר"ה והעיקר כסברא הראשונה. ובסוף בהמ"ז אומר הרחמן הוא יחדש עלינו את השנה הזאת לטובה ולברכה:

ה ילמוד מעט קודם שילך לישן וקורא ק"ש ואינו אומר שום וידוי. ואם התפללו הקהל ערבית קצת מבע"י יש לו לכיון בק"ש זו לצאת י"ח ק"ש ש"ע. ואין נכון לשמש ממתו בב' לילות דר"ה ואפילו אם הל בשבת. אם לא שהוא ליל פבילה ולא היה אפשר לטבול קודם. ואז יש לו לטהר עצמו ולטבול שחרית קודם התפלה וישמור עצמו מהרהורים שלא יחלום חלומות שצריך להתענות על הם ויצטרך להתענות בר"ה כל ימיו. הרואה שופר בחלום ישנים ויאמר והיה ביום שהוא יתקע בשופר גדול:

סימן תקפד

א נוהגין ששמש בה"ג קורא בעור לילה כמות שעה קודם עלות השחר כדי שבעת האור היום יהיו כולם בבה"כ ויש לזוז גם הידוי. מעת שהגיעו לחינוך שישכימו ג"כ יהי' זמיר בשיניע אור היום יטול ידיו ג"פ במירונין כמשי"ל ובשבת אין להשכי' בכ"כ שע"ז יהי' חילול שבת שאו' לאינו ישראל להדליק הנר. וטוב שכל בעה"ב ידליק בביתו נר גדול שיהי' דולק כל הלילה ואז מותר לומר גא"י שילך עמו לבה"כ ויקח נר הדולק. ובבה"כ יש להדליק נורת של שועה גדולה או לאמפין מער"ה שיהיו דולקים והולכי' עד נכון היום כדי שהפאי' לבה"כ באור יהלכו ולא יגששו באפילה. ובקושי יש להתיה להעמיד אי' פבע"י שיבא מעצמו לבה"כ באשפורת להדליק הנרות שם ואף על פי כן אין להשתמש באורו לומר תפלות ותהלי' כיון שעשה בשביל ישראל. ומי שיש לו חלישות הלב רשאי לשתות בבוקר השכי' קאווי בלא צוקר או פיי כדי שיוכל להתפלל בדעת מיושבת:

ב נוהגין קצת לטבול קודם התפלה אעפ"י שטבול בער"ה ולא נמא בקרי משום פרושת סהרה ובפרט הבעלי תפלות והכהני' והתוקעי'. ומכל מקו' יהיה זריז שיכלו לומר פסוקי דזמרה עם הציבור:

ג יש מקומות שנוהגין ללבוש הקיטול בר"ה כל הציבור והרבה נוהגים שאין לובשים קיטול רק המתפלל והתוקע והכהני' וגם המתפלל פסוקי דזמרה עד המלך לובש קיטול המתפלל שחרית לובש הקיטול מיד אבל המתפלל מוסף והתוקעי' והכהני' יכולי' ללבוש הקיטול

הקישור אור קריאת התורה קודם התקיעות ואף אם המתפלל או התוקע אבל יש לו ללבוש הקישור :

ד לפי שבר"ה מאריכין בברכת השחר ובפסוקי דזמרה וקצת פיוטי שקודם ק"ש יש לחוש שלא תעבור עונת ק"ש לכן נוהגין להתחיל בברכת השחר בבוקר השכם אף שלא עלה השחר ולא הגיע הזמן ציצית ואינו לובש עדיין הטלית עד אחר קריש דרבנן שקודם ב"ש שאז כבר האיר היום ומברך להתעטף בציצית. ולובש הטלית ויברוק הציצית קודם העטיפה אף מי שאינו נוהג לבדוק אותם בשבתות השנה וסוּך עצמו על החזקה בר"ה יש לדקדק יותר ובפרט מי שיש לו טלית אחד לשבת ולחול יש לו טלית אחד שאם ימצא שהם פסולי אז יקח הטלית של חול או ישאל טלית אצל אחר. גם בברכ' יכוין רק להוציא לבישה ראשונה מפני שמאריכין בתפילה קרוב הדבר שיצטרך לצאת לחוץ לגדולי או לקטנים ויכנס בכלל ספק ברכה כיון שיש עליו טלית קטן לכן יכוין שאינו מוציא רק לבישה ראשונה וטוב שיאמר בפירוש שאינו רצה לצאת בברכה זו כשיסירנה מעליו במקום שרשאי להפסיק. ואז כשיצטרך לילך לחוץ חוזר ולובשו ומברך שני לדברי הכל :

ה מתחיל השי"ץ ארון עולם ויגדל וינגן בניגון יפה המתוקן ומקובל בכל תפוצות ישראל. ואין לשום שי"ץ לשנות הניגונים הנהוגים. כי עי"ז מתבלבל דעת הציבור ואין מכוונר לבם כראוי ונענש משמים ע"ז. אם משנה הניגונים הנהוגים אף שנרמה לו שהניגונים שלו ערבים יותר כי ביום גורא ואיום אין לו להתנאות ולהתנאות והכל תלוי בכוונת הלב וכן אין לשנות הפיוטים הנהוגים. ואין לו לש"ץ לומר תפלה בדרך השבע' למלאכים שיהיה קולו נעים וערב וכיוצא. רק יוכל לומר בלשון תחנונים כגון יהר"ם בלי הזכרת שמות מלאכי וכבר נתקנו איזה תפלות ע"ז. והשי"ץ שיתחיל להתפלל הסך יש לומר תפלה זו קודם שיתחיל ב"ש כי אח"כ אינו רשאי להפסיק בתפלות אלו :

ו נוהגין שהשי"ץ אומר ברכת נט"י ואשר יצר ובה"ת לפני התיבה וכבר כתבתי כפי תקפ"א שאין נכון לברך ברכות אלו כיון שכבר יצא בהם ומבה"ת יש תקני קצת כמשי"ש ולכן במקום שאין מנהג אין לברך ברכות אלו בציבור כיון שכבר בירך השי"ץ אותם לעצמו ויתחיל אחר יגדל ברכת הנותן לשכוי בינה. ואין לומר אותה כ"א כשיאיר היום ואף אם שמע קול תרנגול יש לזהר לכתחילה. לכן יש להאריך קצת בארון עולם ויגדל כדי שיהיה ברכה זו ביום. ואם אירע שהתחיל בהשכמה וא"א לו להסתין קודם הברכות מפני פורח הציבור איכול לומר אף בלילה. אבל פרשת התמיד בוודאי צריך להסתין עד שיאיר היום בבירור. ופסוק שמע ישראל שאחר לפיכך יכול לאומרו אף שלא עלה עדיין ע"ת לפי שאין הבוונה לצאת בו י"ה ק"ש. ואותן הנהגים לומר כל ימות השנה כל פרשת ראשונה לפי שירא שיתעכבו הציבור עד אחר זמן ק"ש עכשיו אין לאומרו לפי שעתה אין זמן ק"ש עדיין לא יועיל כוונתו לצאת :

ז אומר פרשת הכיור ופרשת תרומת הדשן אף שלא האיר היום וכשיאיר היום יאמר פרשת התמיד ולא יאמר קודם פ' התמיד יה"ר שתרחם עלינו ותמחול שאין לומר חטא ועון בר"ה. אלא יאמר אחר פ' התמיד יה"ר שיהי חשוב כאילו הקרבתי עולת התמיד במעדו. ואח"כ פ' הקמורת. וא"ל פ' ר"ה בר"ה וגם א"ל פ' מנחה ותמאת ושלמים אף מי שנהג לאומרם בימות החול ואח"כ יאמר איזהו ובריית' דר"י ואחריו קריש דרבנן ובפלים לעילא לעילא :

ח ואח"כ יברך על עשי' הפלי ויתחיל סומר שיר חנוכי וכו' ופסד"ז ונשמת עד המלך יושב כמו בשאר י"ם ויש נוהגין להתחיל הודו ה' מלך וכו' סומר שיר חנוכה וכו' למנצח בו סומר שירו לדי שיר חדש שיר המעלות וכו' הודו לה' כי טוב ואח"כ יתחיל ב"ש ומזמו' שיר ליום השבת אף אם הל ר"ה בחול ופסוקי דזמרה הכל על הסדר. ולא יסתין בעטיפת הטלית עד אחר ב"ש אלא יתעטף קודם שיתחיל הודו ואומרים פסוקי דזמרה בעימה אבל לא יאריכו יותר מדאי שלא יעבור זמן ק"ש ותפלה. כי עכשיו שהוא יום הדין יש לדקדק יותר לקרות ק"ש ותפלה בזמנה עם השי"ץ ולא יהיה פ"פ לשמן לקמרת. ונוהגין לחלק התפלה מאדן עולם עד המלך יושב מתפלל אחד ומשם והלאה מתחיל שי"ץ אחר ומתחיל השי"ץ המלך בקול רם ואומר יושב בלא ה"א שפירוש שהוא יושב עתה על כסא דין ואומר בפ' ישרים תתרום בו המרום על יצחק ורבקה ואומר בניגון עד חי העולמים. ונוהגין הרבה מאנשי מעשה לומר שר המעלות סמעמקים וכו' אומרים בכל יום מעשי"ת עד אחר יה"כ בין ישתבח לקריש ואח"כ אומר קריש וברכ' ומתחיל

זכתהיל הש"ץ יוצר אור וכו' איר עולם וכו' ואומר הפיוטים על הסדר הנרפס ומתחיל
 הסאיר לארץ ואם חל בשבת אומר הכל יודוך. ויש שאין אומרים ברה"ב וביוה"ב והחיות
 ישוררו רק אומרי' והאופנים וחיות הקודש כמו בשאר ימות השנה. ובמדינתנו נוהגין
 לאומרו. ויש מקומות שאם חל ר"ה בשבת ואירע בו מילה אומרים פזמון. יום ליבשה קדם
 שירה חדשה ואנו אין אומרים ברה"ב:

אח"כ מתפללין בלחש כמו הנוסח בתפלת ערבית ואח"כ מתחיל הש"ץ בקול רם עד
 באהבה. ואומר מסוד חכמים וכו' וראתי בפצותי. והוא נטילת רשות של הש"ץ ואין
 לומר אותו כ"א וזש"ץ לבד. ולכן יש לשתוק בשעה שהש"ץ אומר מסוד עד את חיל
 יום פקודה. ומי שחשקה נפשו לומר פיוט זה כי הוא מעורר לב האדם יאמר בלחש שלא
 יבלבל הש"ץ וגם יהלג מה שנאמר שם משלחי להמציא כופר ומחיל שלא יהיה דובר שקרים
 שהוא לא נעשה שליח. וכן ביום שני ידלג שם מאמר לחלוותך שלחוני. ואח"כ יאמר
 פיוטים על הסדר ואם חל בשבת מחליפין קצת פיוטים כנרשם במחזורים ובפיוט סך
 במשפט וכו' י"ל בעלות זכרון שופר מדלי צדקה כו' כי זה טובב על מה שאמר למעלה
 והיום הוכן עמים בו לדון וכו' ואומר הפיוט על הסדר ואח"כ סדר קדושה והחיות בוערות
 כו' ואומר הש"ץ עד מחכים אנחנו לך. והציבור אומרים עד משיח צדקך ואומרים אחד
 קדוש ואח"כ מתחיל הש"ץ מחכים ובמדינתנו נוהגים שהש"ץ אינו מכיים רק ברוך ב"פ
 ואומר א' קדוש וכו' ומתחיל אח"כ ממקום וכו' לדור ודור נגיד גדלך ובכך תן וכו'
 ובמקומות שאומרים לדור ודור המליכו וכו'. יאמר הש"ץ מתחלת לדור ודור נגיד וכו'
 וקדוש אתה לדור ודור המליכו וכו' ויש שאין נוהגין לומר לדור ודור כלל רק אומרים
 אתה קדוש עד יהלוך סלה לדור ודור המליכו וכו'. ואומר על הסדר עד לך נאה
 להודות. ואומר או"א וכו' שים שלום ונוהגין כשמגיע הש"ץ לכתוב או לבספר הציבור
 אומרים בקול רם וכתוב או בספר והחזן ממתיך עד שיסימו ואומר אח"כ וכשיסיים עושה
 השלום או המברך וכו'. יש לומר בלחש יהיו לרצון וכו':

מתחיל הש"ץ א"מ ומדלג א"מ הראשון לפי שבר"ה אין להזכיר השא ועון בדרך
 וידוי וי"א אותו גם ברה"ב ומ"מ אין להכות באגרוף על החזה בתיבות חטאנו לפניך
 ואם חל בשבת אין אומרים א"מ כלל לא בשחרית ולא במנחה וכן ביום ב' של ר"ה
 שחל בע"ש אין אומרים במנהה:

אומרים א"מ חדש עלינו שנה טובה ואומרים כלה כל צר הכף בפחת והלמד
 בצירי וכן כלה דבר ואומרים סלת ומחל. וי"א מחל וסלת. ויש לומר קרע רוע
 נדר דיננו בנשימה אחת בלי הפסק שאם יפסוק בין רוע לגור יהיה נשמע שמבקשין
 שיגור הרין. ובאמת הבקשה הוא שיקרע את רוע הנזירה. ומ"מ בתיבת קרע מאריכוך
 קצת לכיון לשם שבשם מ"ב. קרע שמן:

ואומרים כתבנו בספר וכו' תיבת כתבנו מופסק קצת מן תיבת בספר וי"ל בספר
 סחילה וסליחה וי"א סליחה וסחילה. ואין לומר וכפלה. וי"ל כתבנו בספר זביות
 הזין בשוא. וי"ל זכור כי עפר הזין בשוא והכף בחולם. וי"ל באי האל"ף של באי
 בצירי. וא"מ חננו ועננו י"ל בלחש כי הוא דוגמת תחנון אהר התפלה:
 אף מי שמתפלל ביחוד בלא ציבור ראוי לומר א"מ אתה התפלה על הסדר כל
 עשית ואין להתפלל תפלת שחרית ביהודי כ"א בשעה ראשונה על היום שהוא
 שעה שהציבור מתפללין ואם לא התפלל בשעה ראשונה יתפלל בשעה ב' על היום
 כאשר יתבאר בסימן תקצ"א:

אחר סיום א"מ אומר הש"ץ קדיש של סילוק עד התקבל ונוהגין לנגן בניגון יפה
 להראות שאנו בטוחים שברחמי ידיו אותנו לכף זכות ואעפ"כ בחרזו התקבל אין
 מנגנים. לפי שהם עיקר תחנונים שלנו ביום זה שיקבל תפלתנו. ואחר סיום הקדיש
 אומר הש"ץ עם הציבור אין כסוך וכו':

מזן מוציאין כ' ספרי תורות ואומרים י"ג מדות ג"פ. ויש להתחיל מן העבור ד' על
 פניו וכו' ואחר כך אומרים רבש"ע מלא משאלותינו ככתוב בסידורים המיוסד ברוח
 קדשו של האר"י ז"ל. ואין להאריך בתפלות ויהי' אחרים: ואח"כ מתחיל הש"ץ שמע
 ישראל וכו' בניגון המיוחד ואומר קדוש ונורא שמו. ואם חל בשבת יש מקומות שאין
 אומרים בשעת הוצאת ס"ת י"ג מדות. ורבים נהגו לאומרים אף כשחל בשבת ואומרים
 על הכל כו' אב הרחמים כו' כמו שאומרים בחול. ונכון שיגללו הס"ת שקורין בו
 תובת היום להעמידו על פרשה שצריך לקרות מעי"ט ושמי הציבור נהגו לעשות זה
 בשבת

מטה סימן תקפד אפרים

בשבת או ביום בשעה שהציבור אומרים פסדו זנכון לבטל מנהג זה שעי שהשמים נעים ונדים בתולכת הס"ת מהארון לתיבה ובחזרתם מבטלים כוונת הצבור והשמים עצמם בטלים ומבטלים לגמרי מאמירת פסוקי דזמרה עם הצבור :

יז אף במקומות שנוהגים למכור המצות היינו הוצאת ס"ת ועלויות והגבהה וגלילה ס"ם ברה"ה וי"כ מהראוי שלא למכור שלפעמים מעלין בדמים וקונים המצות בני אדם שאינם הגונים כ"כ. ועכ"פ יש הגונים וראוים יותר מאלו. ואף שגם בכל השנה מקליין בזה בכדי להרבות הכנסת הצדקות. ויש קהלות שכל צרכי הצבור הם מהכנסה זו של מכירת המצות. ס"ם בימים קדושים אלו מוטב להרבות בכבוד שמים ולקרוא לתורה יראי ה' וחושבי שמו כפי מעלין בקודש שמנו חכמים כמבואר בכ"י קל"ו. וכן ראוי לכל גבר ירא ה' להשתדל שיהיה לו עליה בימים נוראים. ואף במקומות שמוכרים מצות יקנה אותו בדמים כפי יכולתו. ואדרבה יש עליו יותר במצוה שבאה אליו בדמים ממצוה שבאה לו חנם אין כסף. וגוללין ס"ת א' ומעמידין אותה במקום שקורא והשניה אוחז בידו א' ויושב עמה על הביטה עד גמר הקריאה כס"ת הראשון ונכון שיאחז אותה השמש או איש אחר בר דעת. ולא כמו שנוהגין שלא להקפיד ונותנים אותה ביד נער מנוער שיש בו עלבון תורה :

יח החזן אומר ויעזור ויגן כו'. בניגון המיוחד לימים אלו וכן המברכים ברה"ת לפניו ולאחריו מברכין בניגון זה. וכן קריאת התורה קורין המעמים בניגון המיוחד שלא בניגון המעמים של שבתות וי"ם. וגם הקדיש שאחר הקריאה. וכבר כתבנו שאין לשנות המנהג אפילו בניגונים :

יט אין אומרים הלל בר"ה וי"כ ובני ארם האומרים תהלים בכל יום ואירע להם בר"ה סדר הלל מותר לומר כסדר וא"צ לדלג כיון שאין אומרים אותו דרך שירה אלא דרך תחנה ובקשה :

כ אם הל ר"ה בחול קורין חמשה גברי בפ' זה' פקר את שרה כו' עד ויהי אחרי הדברים האלה. ואם הוא שבת קורין שבעה בפ' זו. ובמקום שנוהגים להוסיף בשבת יותר מזה גם היום יכולים להוסיף. אבל כשחל בחול אין להוסיף כלל. ואחר גמר קריאת ה' מניחים הס"ת השניה ואומרים חצי קדיש ואח"כ מנבית הס"ת הא' ואומרים תורתנו תורת משה אמת וזאת התורה כו' וכשיתחיל זה המנבית לגלול הס"ת אזי פושטין הס"ת השני וגוללין ומעמידין בפ' פינחס ובחודש השביעי כו' וקורא הש"ץ מי שיעלה למפטיר ומברך לפני ואחריה ומנביתין וגוללין וכשמתחיל לגלול מתחיל המפטיר ברכות הפטור על הסדר וקורא בנביא שמואל ויהי איש אחד מן הרמתיים כו' עד וירם קרן משיחו. ואומר אחר כך ברכת הפטורה על הסדר ואומר על החודה כו' ועל יום הזכרון הזה שנתת לנו ה' אלקינו לקדושה ולסנוחה לכבוד ולתפארת ואם הל בשבת אומר ועל יום השבת הזה ועל יום הזכרון הזה וכו' וחזתם ודברך אמת וקיים לעד בא"י מלך עכ"ה כו' ואם הל בשבת חתם בשל שבת ג"כ. והנוהגים לומר ודברך מלכנו אמת וכו' אומרים בברכת הפטורה ג"כ. ויש לקרות למפטיר אדם חשוב ונשוי אף שבשאר שבתות וי"ט קורין לפעמים נערים בחורים בר"ה ויה"כ יש למנוע משום כבוד היום. ועיין לקמן סי' תר"כ לענין שבת תשובה וב"ש בר"ה ויה"כ :

כא נהגו שהש"ץ מברך לב"א מהעולין אחר שקרא הב' לעלות בטרם שמתחיל העולה לברך ברכת התורה ואף העולה חמישי אין אימר מי שברך עד אחר שקרא אח העולה למפטיר ואומר מי שברך כו' וכ"א מנדב נדבתו כנדבת לבו. גם מצוה להש"ץ לעשות מי שברך לבני ביתו והקרובים ורעים אהובים ונדרר עבורם לבה"כ או לשאר צדקות ביקור חולים ות"ת וכיוצא ומוסיף הש"ץ בו ויכתבו ויחתמו בספר היום טובים ביום הדין הזה עם כל ישראל אחינו ואמרו אמן. והש"ץ מוסיף לברך בשביל כל המתפללין והתוקעין ויש מאריכין בהם הרבה ומברכין כ"א בחזר חלילה וכ"א מרבה רעים לעומתם ברוך יאמרו ואין נכון לעשות כן כי קדוש היום וגם משום טרחת הצבור אלא יש לקצר בזה כפי האפשרי. והמתנדבים בעם אין להם לעצור נדבתם בשביל קיצור מי שברך כי מתן אדם ירחיב לו. ויתברך ממעון הברכות :

כב נוהגים לקרות התוקע ממנין העולים לתורה ויש מקומות שנהגו לקרות גם המתפלל מוסף בר"ה וכן ב"כ. אך אם הוא תוקע או מתפלל בשב"א אין מחויב כלל לקרותו :

כג אם לא קראו בפ' זה' פקר את שרה רק ט"ו פסוקים דהיינו לב"א מהעולים ג"פ וזא בדיעבד. ומ"ם אם נמצא פסול בס"ת אפי' נמצא בכוף הפ' צריך להוציא אתה

מטח סימן תקפו אפרים יא

לפי שהכל נחשב חובת דיום וצריך לקרוא בכשרה וכשהוא מוציא ס"ת אחת סימן
פסל יש להוציא ס"ת אחת מהארון ולא יקח ס"ת השני שעל הבימה. ואם מטח
וקרא ביום א' בס' עקדה יצא וקורא ביום ב' בס' וה' פקד ומ"ס אם נזכר בשם
קורא בס' העקדה שטעה ועדיין לא נזכר ובידו ונלול ויקרא בס' וה' פקד בדינו. ואם
שכח להוציא ס"ת ב' ונזכרו בעוד שהיו קורין בס"ת הא' אין להוציא ס"ת הב' רק
אחד נזכר קריאה בס"ת הראשונה :

כד בני אדם החבושים בבית האסורין אין מביאים אצלם ס"ת אפי' ברה"ח והמקום
לפי ששם בבית האסורין אין להציתה שם אחר קריאתה אפי' אם היה שם מקום
קבוע משום כיוון הס"ת וצריך למלפלה ולהחזירה למקומה להארון שבבה"כ ולכן אמרו.
ולפי מה שנוהגים עתה לפי שרבים המתאווים לעלות לתורה בימים אלו מוציאים ס"ת
מבה"כ בעת קריאה בבה"כ לבתים הסם כים לבית הכנסת ועושים להם חבורות חבורות
לקרות אין בזה איסור כיון שמניחים הס"ת שם אחד קריאתה במקום הקבוע שם ומכ"ש
אם מבינים מקום קבוע בבתי ומכנינים הס"ת שם יום או ימים קודם ר"ה שאין בזה
חשש. אך יזהרו שיהיה הבית נקי מטינוף. וגם לא יהיה שם דירת איש ואשה וכשביל
אדם חשוב או חולה מותר בכל ענין אלא שצריך להחזיר הס"ת למקומו לארון בבה"כ :
כה אם יש חולה שהש"ץ רוצה לעשות לו מי שברך לחולה אף שנהג לעשות המי שברך
בעת חזרת הס"ת בשאר ימי קריאת התורה מ"ס ברה"ה לא יעשו כן שיהיה הפסק
בין תקיעות דמיושב לתקיעות שעל סדר בדבר שאין מענין התקיעות אלא יעשה מי
שברך אחר שגמרו ברכת הפטורה ואם חל ר"ה בשבת או מרחס יקום פירקן וסי שברך
לקהל ואין אומרים אב הרחמים ואם יש חולה מברכין אחר מי שברך לקהל. ונוסח
מי שברך לחולה הוא כדרך שאומר בחול וא"צ לומר יו"ט הוא מלזעוק ואף אם חל
בשבת א"צ לומר שבת הוא מלזעוק כיון שהיום הוא יום דין :

כו כשיש מילה ברה"ה מלין אחר שגמרו ברכת ההפטורה קודם תקיעת שופר ובשבת
שאין שם תקיעות שופר מלין אחר אשרי. ואחר המילה ובדכותיה אומרים יהללו.
זיש מי שכתב שגם בשבת מלין קודם אשרי ובמקום שנוהגים למול בבית שהתינוק
שם מלין אחר יציאה מבה"כ. ונראה שאם אין הבית רחוק מבה"כ באופן שלא יהיה
שחות הרבה וטורח הצבור טוב למול קודם תקיעת שופר. כדי שיהיה בידם זכות
המילה בעת תקיעת שופר ושאר מעשים. *ואם לא הביאו להם השופר ומצפים שיביאו
אחר תפלת מוסף מ"ס מלין אחר אשרי לפי שצריך למול קודם חצות ויותר נראה
למול קודם אשרי ומכ"ש במקום שנוהגים גם בשחל בשבת מלין קודם אשרי גם בזה
יש למול קודם אשרי :

כז גדול אחר נהג כשהיה מוהל ברה"ה לא קנה פיו אחר המילה אלא בסוף המלוכה
ברם המילה תקע לערב מילה בשופר ונראה שאעפ"כ יקנה פיו מבחוץ וגם ירחץ
ידיו משום כבוד הברכה (כי אעפ"י שביורה סל רס"ת כ' לרחוץ פיו ג"כ כדי לברך
בנקיות אכן משום שיערב מצות מילה בשופר לא קפיד אנקיותא) ונראה דאף מי שרוצה
לנהוג כן מ"ס אם אין השופר כאן רק יביאו להם אחר תפלת מוסף והמוהל הוא החוקע
אין לו לאתר המילה בשביל זה אלא יש למול אחר קריאת התורה כמו שנתבאר
בסי' הקודם :

סימן תקפה

א לפי שהתקיעות הם מעוררים הרחמים ומעלים זכרונם של ישראל לפני אביהם
שבשמים נהגו רבים לעשות לזה הכנה רבה. ואחר גמר קריאת הס"ת הולך
החוקע והמקרא לפניו סדר תקיעות והש"ץ המתפלל מוסף למבול. משום מהרה
יתירה. הללו הולכין למבול ושאר הצבור זה מעיין בפירוש וכוונת התקיעות וזה
שונה וזה אומר תהלים הכל לפי מה שהוא אדם והכל הולך לכוונה אחת לייחד
לבם לאהבה וליראה ולעורר לבבם לתשובה נמורה. ואחר מבילתם לובשים קיטל
ועולים על הבימה מקום שקורין בס"ת ואם יש שם חכם בעל מדות טובות אומר
לפני הצבור דברים כבושים ואין לומר ענינים דרך דרוש אף אם הם מתוקים להיך
אין זה ענינו של יום ומה גם להמוני עם אשר לא ידעו ולא יבינו טובים ופיים
רק יאמר לפניכם דברים הכובשים את הלבבות ומכניעים אתם לשוב בתשובת
ע"ד

ע"ד שאמרו בש"ס אהינו ב"י לא שק ולא תענית גורמים בו' ואיתן פסוקים שיאמר יהיה מענינו של יום בענין שופר או ענין יום הדין יפרש אותם בדרך קרוב לפשט או בדרך רמוז על תוכחת מוסר למען ישמע העם בדברו. ובפרט אם הוא שום בעל בכי יתן את קולו בכבי וישמעו אחיו העברים ויתנו לב בהרהורי תשובה וזכה יהיה זוכה ומוכה את אחיו עמו ותעל שועתם ותקיעתם השמימה :

ב המקרא והתוקע והש"ץ המתפלל מוסף הם ראוי להם להתעורר יותר בהרהור תשובה מאחר שהם געשים אמצעים בינו יתברך לבין הצבור. וידקדקו לחזור אחר תוקע שיהיה הגון בעל תורה ומעשים טובים כאשר כתבנו בענין הש"ץ וכן המקרא. ויהיו נוהגין פרישות וטהרה מכל דבר המביא לידי פוסאת קרי ר"ל עכ"פ שלשה ימים קודם ר"ה וילמדו- כוונת התפלות והתקיעות. ואם לא נמצא תוקע אשר רוח אלהים בו לכזין סודות התקיעות ראוי שיהיה המקרא יודע ובשעה שיקרא לפני התוקע יכוין ואף שהכוונות ארוכות וא"א לכוונם בשעת אמירה כמו רגע יאחז דרך קצרה כללות הענין ויעיין בשל"ה וסידור הגאון ר"י עמדין ואם לא נמצא כזה איש אשר יהיה לו תפיסת יד ושם בחכמה זו. עכ"פ צריך לבהור נבון והבם היותר גדול וירא השם. והמקרא והתוקע ראוי להם שילמדו היטב דיני השופר וסדר התקיעות כי לפעמים מאיזה סיבה נופל טעות בפי המקרא או בשגגת התוקע ואם לא יהיה בקי בדין איך לעשות אם לתקוע להלן או לחזור לד"ש הסדר יצווחו עליו בבית המדרש כמעשה שהביא הרא"ש בשם הראב"ן וזה מביא לידי בלבול ופירוף הדעת התוקע והשומעים. ונוהגין בכל מקום שיש שם אב"ד שהוא המקרא :
ג אחר שגומר החכם דברי כבושים אומרים כל הצבור יחד קפיטל מ"ז בתהלים למנצח בו' כל העמים תקעו כף וגו' עד גמר המזמור שבע פעמים ואח"כ מתפלל התוקע בלחש תפלה קצרה בכתוב בספרים ואח"כ אומר המקרא והתוקע פסוק מן המצר בו' קולי שמעת בו' ויאמר התוקע בלחש בפה מלא הריני מכוון בתקיעות אלו שאתקע להוציא את הצבור י"ח שמיעת קול שופר (ונוהגין לכסות השופר במפה הפרוסה על השולחן ויהיה מכוסה עד גמר הברכות שנוטלו משם לתקוע בו) ואז יתחיל הברכה מעומד בניגון המיוחד לו ויאמר בא"י בו' לשמוע קול שופר ולא יאמר בקול ובתיבת קול ינביה קולו ויאריך קצת ויפתינו הצבור עד שיגמור התוקע תיבת שופר ויענו אמן ולא ימהרו לענות אמן השופה ואם בדרך לשמוע בקול שופר או שאמר אקב"ו לתקוע בשופר יצא. ואח"כ יאמר בא"י בו' שהחיינו בו' והצבור יכוונו לצאת בברכה זו ברכת מצות שמיעת קול שופר וברכת שהחיינו שהם מחוייבים בה והתוקע מוציא אותם בברכות גם יכוונו דעתם ורצונם לצאת י"ח בתקיעות אלו שיתקע התוקע כי צריך שיתכוון השומע ומשמיע כאשר יתבאר בס'מן תקפ"ט ואסור לשוח בשעת התקיעות ואפילו לרוק אסור [ש"יין בס'מן מקלן] ומי שדרכו לנחור יעצור עצמו בשעת התקיעות כדי שישמע היטב ומבלי בלבול האחרים משמיעת התקיעות :

ד אחר גמר ברכת שהחיינו עונין הצבור אמן ואז יאחז השופר בימינו ומעמידו בצד ימין של פיו לפי שבשמאל התפילין מגינים על האדם. ואיך יד שמניח תפילין בימין יניחנו לצד ימין פיו שלו שהוא שמאל של אדם אחר. ואם אי אפשר לתקוע בכך אין להקפיד אם יעמידנו בצד שמאל ויהפוך פי השופר לצד ימין ואם אי אפשר לו לתקוע כ"א כשיעמיד לצד שמאל וגם פי השופר לצד שמאל אינו מעכב אם יתקע כך לכן יש לו להעמיד פה השופר הנבנה למעלה משופע קצת לצד מעלה באופן שיהיה פה השופר בצד הרחב למעלה מפה של התוקע וגם ית אינו רק לכתחלה ולא לעכב :

ה אף התקיעה הראשונה לא יתקע התוקע מעצמו עד שיקרא המקרא לפניו תקיעה וכל התקיעות שתוקע ימתין עד שיקרא המקרא לפניו על הסדר ואז יתחיל לתקוע והייב לעמוד בשעת התקיעה וגם אין לו לסמוך עצמו לשום דבר שאם ינמיל אותו דבר יפול שסמיכה כזו חשובה כשישיבה ואם תקע מיושב יצא. והצבור השומעים מן התוקע לא הטרחהם לעמוד משום כבוד צבור וגם כי עתידים שישמעו תקיעות על סדר הברכות של מלכיות בו' אבל אם יהיה שומע תקיעות לצאת בהם ואינו עתיד לשמוע על סדר הברכות גם הוא צריך לעמוד ואם שמע מיושב יצא. ועכשיו נהנו הצבור לעמוד כולם גם בשעת התקיעות שתוקעין קודם מוסף

מוסף ואעפ"כ נקראין תקיעות מיושב מאחר שרשות לישוב בהם. משא"כ בתקיעות שעל סדר ברכות שהוא באמצע הזרת התפלה שהוא מעומד. ולעיקר הדין יש לתקוע בתפלת לחש ואז הכל בעמידה וע"כ נקראים תקיעות דמעומד :

ז. אם התוקע כבר יצא י"ח התקיעות רק מברך להוציא אחרים או אם האחרים יודעים בעצמם לברך והם פחות מעשרה יש להם לברך בעצמם שתי הברכות ואם הם עשרה אף אם כולם יודעים לברך נוהגים שאחד מברך והשאר יוצא שלא לחלק בין צבור לצבור דסת' צבור נמצאו אנשים שאינם בקיאים במיב ברכות ואם אינם יודעים יברך התוקע בשבילם שני הברכות. ומוציא אותם י"ח בברכות ובתקיעות ואם תקע לגשים יתבאר לקמן :

י. אין לסנות אבל תוך למד או תוך יב"ח על אביו ואמו אם לא שכבר החזיק כמה שנים או שהוא הנזן ביותר וכאשר כתבתי בסימן תקפ"א לענין ש"ץ :

ה. אם התחיל לתקוע ולא יכול להשלים ישלים אחר ואפילו שלש או ארבע ודי בברכה זו שבירך הראשון והוא שיהיו שם התוקעים האחרונים בעינת הברכה ואם אותו שמתחיל לתקוע באמצע לא שמע הברכה שבא לבה"כ אחר גמר הברכה אם התוקע עצמו עדיין לא יצא י"ח תקיעות צריך לברך ואם הוא עצמו כבר יצא רק שתוקע להשלים חובת הצבור א"צ לברך שהם כבר יצאו בברכת הראשון. ואם זה התוקע השני בא באמצע התקיעות ולא שמע הברכה וגם מקצת תקיעות אין לו להתחיל ממקום שפסק זה ולהשלים אח"כ לעצמו אלא לכתחילה יש לו לברך ולהתחיל מראש. ואם התחיל באמצע ממקום שפסק הראשון ואח"כ השלים לעצמו נ"כ יצא (ועיין פנ"ח ופ"כ) :

ט. מי שהוא תוקע בכמה מקומות יש לו לכוון לצאת י"ח עצמו בתקיעות שתוקע בראשונה ואף על פי כן יוכל לברך במקומות אחרים בשביל הצבור שלא יצאו עדיין ואין לו להיות מתון בכוונת יציאת י"ח עצמו שמצו' הבאה לידו לא יחמיצנה יאולי לא יהיה יכול לתקוע אח"כ מאיזה סיבה אבל אם צריך לתקוע בבוקר בשביל יחיד חולה וכיוצא בו ואין דעתו נוחה שיצא בתקיעות אלו שתוקע ביחיד יוכל לכוון שאינו רוצה לצאת י"ח עצמו בתקיעות אלו ויוצא אח"כ כמה שתוקע לצבור : י. מי שיכול לתקוע בטוב מצוה עליו שיתקע לצבור להוציאם י"ח אף אם יש שם אחר אלא שאינו בקי כמותו וזכות הרבים תלוי בו ואם יש שם מי שתוקע בטוב אע"פ שהוא יכול לתקוע נ"כ אין מצוה מוטלת עליו שיתקע לעצמו לצאת ידי חובתו אלא כשר הדבר לצאת בתקיעת האחר ואין בזה משום מצוה בו יותר מבשלוהו כי עיקר המצוה בשמיעת התקיעה ואין חילוק בין שומע תקיעות עצמו או תקיעות אחר :

יא. תקיעות ששומעין קודם מוסף הנקראים תקיעות מיושב יכול לתקוע אותם הש"ץ שמתפלל מוסף אבל אותן תקיעות שתוקעין בתפלת מוסף על סדר הברכות אין לש"ץ לתקוע כ"א אחר תוקע שאם יתקע הש"ץ יש לחוש שיתבלבל ולא ידע באיזה מקום הוא עומד עתה בתפלתו ואפילו אין שם אחר לא יתקע עד אחר התפלה כיון שכבר יצא בתקיעות מיושב וי"א שאם אין שם אחר יוכל לתקוע על סדר ברכות אע"פ שאין מובטח בכוונתו ורגילותו יש לו לבטוח שמן השמים יסייעוהו לעשות כהוגן שמצוה גודרת מצוה וכל זה אם אין הש"ץ מובטח שלא יתבלבל. אבל אם מובטח שלא יתבלבל ויחזור לתפלתו מותר לו לש"ץ לתקוע אפי' יש שם אחר ובפרט כשמתפלל מתוך הסידור והמחזור :

יב. אותו התוקע שתוקע תקיעות מיושב ראוי שיתקע נ"כ על סדר הברכות כי המתחיל במצוה אומרי' לו נמור אם לא שהש"ץ תקע תקיעות מיושב ואינו מובטח שיחזור לתפלתו שאז אין לו לתקוע על סדר הברכות כאשר נתבאר בסעיף שלפני זה. ובמקומות שעהנו לחלק ולתת תקיעות דמיושב לאחד ושעל סדר ברכות לאחר או לחלק גם הסדרים עצמם מלכיות לאחד וזכרונות לאחר ושופרות לאחר יעשו כמנהגם כי ישראל קדושים מחבבין המצות כ"א נוטל חלקו. ועיין לקמן סימן תקצ"ב :

יג. הנוטל שכר לתקוע שופי' ברי"ה או לתרגם כשכתב וי"ט אינו רואה מאותו שכר סימן ברכה : יד. אם נולד איזה אונס לצבור שלא תקעו ברי"ה הוא סימן רע ח"ו ויחזור בתשובה ויצטער

מטה סימן תקפה תקפו אפרים

ויצטערו ע"ז וה' הטוב יכפר ויקרע נזר דינם שלא תאונה להם רעה :
מן אם תקע מקצת תקיעות בלא ברכה ודין ספק תקע ודין תוקע בשופר ונמצא
 שהוא פסול או שנפסל באמצע תקיעות יבואר בסימנים שלפנינו :
מן אם מי שאינו טובל עצמו קודם התקיעות יש לו ליטול ידיו מאחר שיש הפסד
 רב בק תפלת שחרית להתקיעות וישמור ידיו שלא יגע במקום ממונה ויעלה
 לו הנטילה לתפלת מוסף *אף שיהיה לו אז מים מוזמנים :

סימן תקפו

א שופר של ר"ה מצוה מן הטובחר לחזור אחר שופר של איל כדי לזכור עקידת
 יצחק וגם צריך להיות כפוף והוא סימן שיכפוף את לבם למקום ובכלל הזה קח
 הכבש או הכבשה אם הוא כפוף. ומ"מ גם שופר של עזים או של יעלים כשר
 כפופים לכתחלה וא"צ לקנות שופר של איל בדמים יקרים אלא שיש לו דין הידור
 מצוה עד שליש אבל שופרות פשוטים אין כשרים לכתחלה רק בדיעבד ואין צריך
 שיהיו מכשרות דוקא אלא אפילו משל גבלה וטרפה כשר. ושל שור ופרה פסול
 מפני שנקראו קרן וכרוב קרני החיות שהן עצם אחד ואין להם מבפנים זכרות פסולים
ב אם היה שופר של איל פשוט או שהיה כפוף ועשאו פשוט ושופר של שאר
 מינין כפוף יש לו לתקוע בכפוף לפי ששל איל אינו רק מצוה מן הטובחר אבל
 כפוף הוא מצוה לכתחלה :

ג שופר מבהמה טמאה פסול. ומ"מ אם אין שם שופר אחר יתקע בו בלא ברכה
 ואם נודמן לו אחר"כ שופר כשר ג"כ יתקע בו בלא ברכה לפי שאין פסול שופר
 מבהמה טמאה ברור כ"כ ושמה כבר יצא במה שתקע בשופר מבהמה טמאה.
 אבל אם תקע בשופר של שור ופרה או בקרני החיות שאין להם זכרות ונודמן לו
 אחר"כ שופר כשר תוקע בברכה לפי שפסולין ודאי לפי אפילו אין לו שופר אחר
 כ"א של שור ופרה או קרני החיות אין לו לתקוע בהם כלל :

ד הנזול שופר ותקע בו יצא אפילו לא נתיאשו הבעלים ממנו ולכתחלה לא יתקע
 אף שנתיאשו הבעלים ממנו וגם אין לו לברך עליו אבל אם גזל קרן ושיפחו
 ועשאו שופר או קנאו מנזלן אחר יאוש בעלים יוצא בו *ומברך עליו :

ה מותר ליטול שופר של חבירו בלא דעתו ולברך עליו אבל אין לו לתקוע בגיותה
 מכדי חיובו ששמה יהיה חבירו מקפיד כיון שהשופר מתקלקל קצת בתקיעתו
 ומ"מ טאה קולות יכול לתקוע בו כיון שנהגו לתקוע בשיעור הזה כמבואר :

ו * שופר של ע"ז של עכומ"ז שביטלו העכומ"ז קודם ר"ה אעפ"כ אין לתקוע בו
 לכתחלה ואם תקע יצא וא"צ לחזור אחר שופר אחר אבל אם לא ביטלו העכומ"ז

קודם ר"ה אע"פ שביטלו בר"ה אף שתקע בו צריך לחזור אחר שופר אחר אם
 אפשר ולא יברך עליו. ואם אין לו אחר וצריך להביאו מחוץ לתחום או שאר שבות

ע"י א"י אין לו להביאו ומומך על מה שתקע בשופר זה של עכומ"ז ואפילו לא
 נתבטל כלל קודם שתקע ודוקא שלא נתכוון לזכות בו אלא לקח אותו לתקוע בו

ולהחזירו אבל אם היה השופר של ע"ז של ישראל או אפילו היה של עכומ"ז ונתכוון
 הישראל לזכות בו או שהיה של תקרובת ע"ז אפילו ע"ז של עכומ"ז שבכל אלו אין
 הביטול מועיל לא יצא כלל וצריך לחזור אחר שופר אחר לתקוע בו ויברך עליו

ואם אין לו שופר אחר וצריך להביאו מחוץ לתחום ע"י א"י או שצריך לעשות
 שבות אחר ע"י א"י צריך להביאו שמה שהתוקע בשופר זה של עכומ"ז הרי זה

כלא תקע כלל והותרה לו לעשות שבות ע"י אמירה לא"י כאשר יתבאר בסעיף כ"ט.
 וכבש או עז שהשתחו לו ישראל או עכומ"ז ועשאוה ע"א אף על פי שבעלי תימ

אין נאסרים קרניו פסול לשופר אם אפשר למצוא אחר ואם קנה שופר בעד דמיו
 של חילופי ע"ז ולא הודיע זה להמוכר בעת שקנה ממנו השופר שקונה בעד דמים

שהם חלופי ע"ז אין להקל לתקוע בו וגם מחויב להודיע להמוכר שהדמים שקיבל
 בעד השופר הם אסורים בהנאה :

*) הדין הזה הוא כיון לזכרון המזבח אשר עמד כתיבס כמה מחטטים בעציהם כוכבים ופועין
 גסס כמה ופקריבים קרבנות לעבודת כוכבים ונפת סמקריבין הקרבנות תוקעין בשופרות :

ז המודר הנאה משופר כגון שאמר קונם הנאת שופר עלי אדם אחר תוקע בו והוא יוצא שמצות לאו ליהנות ניתנו אבל הוא עצמו לא יתקע בו שיש הרבה שנהנים כשהם תוקעים בעצמם ויש כאן הנאה מלבד המצוה ואם תקע יצא ובשעת הדחק שאין שם אחר שיתקע לו יוכל לתקוע בעצמו לצאת י"ח ומ"מ אין לו לתקוע יותר מעשרה קולות תשר"ת תש"ת ת"ת לצאת ידי ספק חיוב התקיעות שהם מן התורה אבל אם אמר קונם שופר לתקיעתו עלי אסור לתקוע בו אפילו תקיעה של מצוה אפילו ע"י אחר ואצ"ל שלא יתקע בעצמו ואפילו פירש ואמר קונם שופר לתקיעת מצוה עלי לפי שהנדרים חלים על דבר מצוה. ואם אמר שבועה שלא אשמע קול שופר של מצוה לוקה ושומע שופר של מצוה שאין השבועה חלה על דבר מצוה אבל אם אמר סתם שבועה שלא אשמע קול שופר שהוא כולל גם שופר שאינו של מצוה מתוך שחל על שאינו של מצוה הוא חל על של מצוה ג"כ ואסור לו לשמוע קול שופר אפילו מאחר בכדי לצאת י"ח וישתדל להתיר שבועתו. ואם אומר שבועה שלא אשמע קול שופר של מצוה מאיש פלוני או קונם לתקיעתו של פלוני עלי אסור לשמוע ממנו כיון שאפשר לו לשמוע מאחר ואם אין שם אחר אסור לו לשמוע מאיש זה כיון שבשעה שנשבע חלה השבועה כדין שאין נשבע לבטל את המצוה כיון שאין מצוה לשמוע מאיש זה דוקא :

ח היה קול שופר עב מאד או דק מאד או צרוד כלומר יבש כשר ויוצא בו שכל הקולות כשרים בשופר :

ט שיעור אורך השופר כדי שיאחזנו בידו ויראה בו לכאן ולכאן והוא שיעור ארבעה אנדלים של אדם בינוני במקום הרחב של אנדל ופחות מזה פסול ובשעת הדחק יש להכשיר בד' אנדלים במקום הקשר* או במקום הקצר :

י שופר שהוא נקוב ולא סתמו כלל אע"פ שנשתנה קולו כשר לתקוע בו אם אין שם שופר אחר ואפילו לא נשתתיר בשופר שיעור תקיעה למעלה ממקום הנקוב כיון שעם המקום הנקוב יש בו שיעור תקיעה. אבל אם יש שם שופר אחר אין לתקוע בזה שהוא נקוב אפילו נשתתיר שיעור שופר מלבד הנקוב לפי שהנקוב קולו פגום ביותר :

יא אם היה נקוב וסתמו שלא במינו אע"פ שאינו מעכב את התקיעה לאחר סתימה שחזר קולו לכמות שהיה בתחלה פסול אפילו נשתתיר בו רובו וכן אם נשתנה קולו מחמת הנקב וסתמו ואע"פ"כ הקול כמות שהיה כשהוא נקוב קודם שסתמו פסול שא"א שיהא מעכב התקיעה אחר הסתימה כמו קודם שמא נולד קול חדש מחמת הסתימה והרי זה קול שופר וד"א. ואם סתמו במינו אם נשתתיר רובו שלם ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה אלא חזר קולו לכמות שהיה קודם שניקב אע"פ שקודם שנסתם היה הנקב המפולש מעכב את התקיעה כשר. ואם חסר אחת משלש אלה פסול. ואף אם סתמו במינו ואינו מעכב את התקיעה נשתתיר שיעור שופר. ממקום הנקב עד הנחת פיו פסול כיון שלא נשתתיר רוב השופר שלם שממקום הנקב ולהלן יש בו ג"כ כשיעור שופר או יותר ואף אם סתמו במינו ונשתתיר רובו ולא חזר הקול לכמות שהיה קודם שניקב אף על פי שקודם הסתימה היה הקול משונה מחמת הנקב וגם אחר הסתימה הקול נשמע כמו קודם הסתימה פסול מטעם שכתבנו לענין סתמו באינו מינו. ובכל זה אף אם תקע יחזור ויתקע בשופר אחר אם הוא מצוי ולא יברך עליו :

יב בשעת הדחק שאין שופר אחר מצוי ונס אין יכול ליטול את הסתימה שסתם הנקב לפי שחדק אותה היטב ואסור ליטלה ב"ט כמבואר בסימן שי"ד יש להכשיר בסתמו במינו אם נשתתיר רובו אפילו לא חזר קולו לכמות שהיה וכן יש להכשיר בסתמו שלא במינו אם נשתתיר רובו וחזר קולו לכמות שהיה קודם שניקב ואם לא הדק הסתימה באופן שמותר ליטלה ב"ט טוב יותר שיטלנה משם ויתקע בו כך כמות שהוא נקוב שהוא כשר כשאין שם שופר אחר כמו שנתבאר סעיף י"ד ואין בזה משום תיקון כלי כיון שבשעת הדחק כשר לתקוע בו ג"כ כמו שהוא אבל במקום שע"י הסתימה הוא פסול לגמרי כגון שלא נשתתיר רובו או סתמו שלא במינו ולא חזר קולו לכמות שהיה אין לו ליטול הסתימה ב"ט אף שלא היתה מחודקת כיון שע"י הוא מכשירו הרי זה כמתקן כלי ב"ט. ואם אין שם שופר אחר מותר ליטול הסתימה ב"ט להכשיר השופר ע"י א"י שמה שנראה כמתקן כלי אינו

מטה

סימן תקפו

אפרים

אינו אלא שבות ובמקום מצוה מותר לעשות ע"י א"י כמ"ש לעיל :

יג נסדק השופר לארכו אף בלא חסרון אם נסדק רובו אפילו נשתייר שיעור תקיעה פסול לגמרי ואם תקע בו ה"ז כלא תקע כלל ואם לא נסדק רק מעט לכתחלה אין לתקוע בו אפילו אם לא נסדק רק כ"ש כיון שלא דבקו או הדקו היטב בהוס או משיחה הרי הוא פגום ולכן אפי' תקע בו ואפשר לחזור אחר שופר אחר יש לו לחזור עליו ומ"מ לא יברך עליו וגם אם אי אפשר להביאו כ"א ע"י א"י אין לו לעשות כיון ש"א שיצא בשופר שלא נסדק רובו ואפילו לא נשתייר בו שיעור תקיעה ואם נסדק מעט והדקו הרבה בחוט או משיחה זהו מעכב התקיעה שנשתנתה קולו בשביל הקשירה אם נשתייר שיעור תקיעה ממקום הקשירה ולמעלה לצד הפת כשר ואם אין הקול משתנה בשביל הקשירה אפילו לא נשתייר שיעור תקיעה כשר ומ"מ אם שופר אחר מצוי אין לתקוע בשופר זה :

יד שופר שנסדק רובו וחממו באור עד שיפשר וחבר קצותיו זה עם זה עד שנראה כשלם מתחלתו כשר אפילו אם היה סדוק רובו ולא נשתייר שיעור תקיעה ומ"מ אם אפשר למצוא בריוח שופר אחר אין לתקוע בזה אבל נסדק כולו אפילו מצד אחד פסול לגמרי אפילו חממו באור וחיבר סדקיו זה עם זה :

טו אם נסדק רובו והדקו בחוט או משיחה פסול אבל אם דבקו בדבק ונשתנתה קולו שלא בשעת הדחק יש להחמיר ואם לא נשתנה קולו אם תקע בו יצא אע"פ שדבק הוא אינו מינו מ"מ כיון שאינו ניכר בין הדביקים יצא כדיעבד אבל אין לתקוע בו לכתחלה כשיש שופר אחר :

טז נסדק לרחבו כלומר סביב היקפו במיעוטו כשר אפילו לא נשתייר שיעור תקיעה וברוב היקפו פסול שהרי זה כאילו נחתך שם ואם נשתייר מהסדק לצד פיו שיעור תקיעה כשר אפילו אם הסדק מעכב את התקיעה שקולו משתנה בשביל זה ומ"מ צריך שיהיה שיור הזה לצד פיו של השופר ובשעת הדחק כשר אפילו נשתייר שלא לצד פיו :

יז הרבה שופרות נמצא בהם במקום הנחת פה פגימה קטנה מפני הרוק ויש לתקנו קודם ר"ה שלא יהיה נראה פגום ואם לא תיקנו כשר כשאין אחר מצוי בריוח או שזה שופר של איל והאחר אינו של איל או שזה קל לתקוע בו מן האחר :

יח דיבק שבתי שופרות זה עם זה ועשה מהם שופר אפילו אם יש בשבר שכנגד פיו שיעור שופר ואפילו הוא שלם בכל היקפו הוא פסול :

יט הוסיף עליו כל שהוא בין במינו בין שלא במינו פסול אפילו היה בו מתחלה שיעור שופר :

כ הפכו ותקע בו לא יצא בין הפכו כדרך שהופכין החלוק שהחזיר הפנימי לחיצון בין שהניחו כמו שהיה אלא שהרחיב את הקצר וקיצר את הרחב בין שתקע במקום הרחב בין שתקע במקום הקצר פסול. וכן אם תקע במקום הרחב פסול :

כא היה ארוך וקצרו אם נשאר בו שיעור תקיעה כשר :

כב גרדו מבפנים או מבחוץ עד שעשאו דק מאד כמו גלד כשר :

כג לא הוציא זכרותו אלא ניקב בו כשר ואפילו לכתחלה מותר לעשות כן אבל אם הוציא הזכרות ממנו ועשה ממנו שופר כגון שניקב בו פסול ואם הוציא הזכרות ונקבו והחזירו לתוך הקרן אשר היה מתחלה ג"כ פסול בין שהחיצון עודף על הפנימי או להיפך :

כד צפתו זהב במקום הנחת פה פסול ושלא במקום הנחת פה כשר והנחת פת קרוי עובי השופר לצד פנימי שמניח שם פיו וצד החיצון מן העובי עצמו קרוי שלא במקום הנחת פה ושלא בשעת הדחק יש לפסול כשציפה זהב בכל עובי המקום הקצר אפילו לצד חיצון וכל אורך השופר מצד הקצר עד צד הרחב אם ציפה שם זהב ונשתנה קולו מכמות שהיה פסול ואם לאו כשר :

כה אם הרחיק השופר מפיו ונפח בו ותקע שלא בשעת הדחק יש לפסול ויחזור ויתקע שנית בלא ברכה על ידי הנחת הפה :

כו המציירים בשופר צורות מיני צבעונים כדי לנאותו לא יפה הם עושים אבל מותר לחקוק בשופר עצמו צורות כדי לנאותו ואף אם נשתנה קולו מחמת החקיקה כשר דמ"מ קול שופר עצמו הוא (פיין לטוס) :

כז אם נתן זהב על עובי השופר בצד הרחב היינו הוסיף עליו כל שהוא :

מטה סימן תקפה אפרים די 27

כה נתן שופר לתוך שופר אם נשתנה קולו במה שהוא נתון בתוך החיצון בכל ענין פסול ואם לא נשתנה בשביל כך אם הפנימי עורף על החיצון במקום הקצר וכולט לצד הפה שתוקע לתוך הפנימי אף שבצד הרחב אין הפנימי בולט רק שזה לחיצון כשר ומ"מ יהיה עכ"פ גם בצד הרחב הפנימי בולט קצת דאם הוא שזה ממש א"א לצמצם ויש לחוש שמא החיצון בולט כל שהוא והוסיף כל שהוא פסול אף במינו כאשר ביארנו :

כט שופר של ר"ה אין מחללין עליו י"ט אפילו בדבר שיש בו משום שבות כצד היה השופר בראש אגן או מעבר הנדר או נפל עליו גל של אבנים אף שאין שם שופר אחר אלא הוא אינו עולה באילן ואינו שט על פני המים ואינו מטלטל את האבנים כדי להביאו ואין חותכין אותו כדי לתקנו אפילו בדבר שאין בו דם איסור דרבנן כגון מגל וע"י א"י מותר לעשות כל אלו שהם רק שבות ואמירה לא"י ג"כ שבות ולא גזרו שבות דשבת במקום מצוה :

ל אם השופר הוא חוץ לשנים עשר מיל לא יביאנו משם אף ע"י א"י ובשעת הדחק שאין לו שופר אחר יש להתיר אף בזה ואם א"י הביא שופר אף מחוץ ל"ב מילין מותר לתקוע בו אף שהובא בשביל ישראל ויוצא לכתחלה אף אותו הישראל שהובא בשבילו ומ"מ אם יש שם שופר אחר ראוי לתקוע יותר בהאחר אא"כ השופר שהובא הוא של איל וזה שיש לו אינו של איל תוקע בזה שהובא לפי ששל איל מצוה מן המובחר ומ"מ אף שישראל שהובא בשבילו יוצא בו לכתחלה מ"מ אין לתקוע בעצמו מטעם שכתבנו במודר הנאה שנהנה כשתוקע בעצמו רק אחר תוקע והוא יוצא בו שמצות לאו ליחנות ניתנו . ואם אין שם אחר שיתקע לו מותר לתקוע בעצמו ג"כ ואם הובא ביום ראשון מותר לתקוע בו בשני בכל ענין :

לא אף שמותר לתקוע בשופר זה שהביאו א"י מחוץ לתחום מ"מ אסור לטלטלו ברחוב העיר שאינה מתוקנת במבואות שלה בצה"פ או בשדה חוץ לארבע אמות אם לא בעיר המוקפת חומה או ערי הפרזים שתיקנו המבואות כדינם בצורת הפתח או בחצר ומבצר שידוע שהוקף לדירה מותר לטלטלו בבולו :

לב ישראל ששלח שופר לעיר אחרת ע"י א"י קודם ר"ה ונתעבב הא"י בדרך והביאו בר"ה מחוץ לתחום אם ידעו בני העיר שישלחו להם שופר מותרים לטלטלו ולתקוע בו אף אם הובא בר"ה מחוץ ל"ב מיל ואם לא ידעו מזה והובא להם מחוץ לתחום אין לטלטל שופר זה ואף לתקוע בו אם אפשר למצוא שופר אחר . ואם הוא שעת הדחק שאין להם שופר אחר ייש להתיר בכל ענין :

לג א"י שעשה שופר ב"ט אם עשה אותו מקרן שלו מותר לתקוע בו אבל אם עשאו מקרן ישראל אסור לטלטלו אף לתקוע בו אפילו עשאו ביום ראשון של ר"ה אסור לטלטלו ביום שני של ר"ה כדין ביצה שנולדה ביום א' שאסורה ביום שני ומ"מ אם אין להם שופר אחר כלל בין ביום ראשון ובין ביום שני אע"פ שאין חיובו רק מדברי סופרים יש לסמוך על דעת המתירין נולד גם ב"ט ומ"מ אם תקע בו תקיעות תשר"ת תש"ת תר"ת שהם עיקר החיוב והניחו מידו שוב אין לו לטלטלו וכל זמן שאוחזו בידו יכול לתקוע בו כל התקיעות שהוא צריך לתקוע בו על הסדר עד מאה קולות :

לד כל אותן שופרות שאמרנו בהם שהם פסולים לתקוע בהם הם פסולים בן ביום א' בין ביום שני :

לה יכול ליתן בתוך השופר מים או יין כדי לצחצחו אף ביו"ט אבל מי רגלים אף בחול אסור מפני הכבוד כבודו של המקום ב"ה שלא יהיו המצות בזויות עליו ולכן אף אם התוקע מוחל על כבודו אסור :

סימן תקפו

א התוקע בתוך הבור או לתוך הדות והוא בנין שתחת הקרקע כגון מרתף אי לתוך המערה אותן העוסדים בתוך הבור והדות והמערה יצאו והעוסדים בחוץ אם קול שופר שמעו יצאו ואם קול הברה שמעו לא יצאו ואם המרתף בנוי רובו למעיה מן הקרקע אע"פ שמקצתו תוך הקרקע נס העוסדים בחוץ סתמא קול שופר שמעו ויצאו ובבל

מטה סימן תקפו תקפה אפרים

ובכל זה יש להחמיר שלא לסמוך על מה שמדומה לו ששמע קול שופר ויש לתקוע שנית כדרכו ולא יברך עליו אם לא שברור לו ששמע קול הברה או יש לברך שנית. אבל אם תוקעין בבה"כ והוא עומד ברחוק מקום מבה"כ ולפי הבחנתו שמע קול שופר יכול לסמוך על זה כיון שבמקום שתוקעין אין שם ערבוב קול וא"צ לשמוע תקיעת שנית כלל :

ב התוקע לתוך חבית גדולה אף העומד בתוך החבית לא יצא וצריך לתקוע שנית בלא ברכה וא"ל העומד בחוץ. ואם ברור לו ששמע קול הברה יברך גם כן כאשר נתבאר בס"א :

ג אם התחיל לתקוע בכור ועלה חוץ לבור וגמרה אם הוציא ראשו קודם לא יצא ואם הוציא השופר קודם וא"כ הוציא ראשו יצא ואותן העומדים בכור מתחלת התקיעה עד סופה אע"פ שלא יצאו חוץ לבור רק התוקע לבד הוא שעלה במשך התקיעה וגמרה חוץ לבור יצאו :

ד השומע מקצת תקיעה שלא בחיוב כגון קודם שעל עמוד השחר ומקצתה בחיוב אע"פ שבאותו מקצת לבד הוי שיעור תקיעה או שאמר לתוקע כסתעסק בלבד כחן דעתך להוציאני ידי חובתי ומשך בה שיעור תקיעה לא יצא ומ"מ אם בא לתקוע שנית יש לו לחזור לשמוע הברכה ממי שלא יצא כלל עדיין כיון שיש שם שחלק בחיוב שיעור תקיעה יצא אע"פ שתחלת התקיעה לא היה בחיוב. וה"ה אם שמע מקצת התקיעה קול הברה כגון שהיה התוקע בכור והוא עומד בחוץ וכאמצע התקיעה יצא התוקע מן הב"ה אם התוקע עומד חוץ לבור מתחלה ועד סוף והשומע עומד בקצת התקיעה תוך הבור ובמקצתו חוץ לבור יש לו לומר שכיון שבמקום התקיעה אין בלבול אין קול שופר מתבלבל בבואו לבור ואפשר שגם בזה הבל הבור מבלבל הקול הבא מחוץ לבור ולכן יש לתקוע שנית בלא ברכה או יש לו לשמוע הברכה מאד שלא יצא עדיין כלל :

סימן תקפת

א זמן תקיעת שופר ביום ולא בלילה ומצותה לכתחלה משעת הנץ החמה ואילך שאז יוצא ודאי מכלל ספק לילה ובדיעבד אם תקע משעלה עמוד השחר יצא ואם שמע מקצת תקיעה קודם שעלה עמוד השחר ומקצתה אחר שעלה עמוד השחר אף שהיה שיעור תקיעה במה שתקע אחר שעלה עמוד השחר לא יצא כמ"ש בס"ש שלפני זה :

ב שיעור תחלת הנץ החמה הוא שעה אחת קודם יציאת גוף השמש על הארץ ולכן מן הדין בערך שעה קודם יציאת גוף השמש על הארץ הוא תחלת הנץ החם ויוצא אף לכתחלה אבל מ"מ מצו' מן המובחר שלא לתקוע בתחלת היום רק אחר שלש שעות על היום אם הוא תוקע ביחיה ואף בצבור מוטב לתקוע אחר שלש שעות (מחזיק נכנס) ואחר תפלת שחרית וקריאת התורה. ומי שהוא צריך לדבר לשמוע התקיעת קודם שלש שעות ביחיד או הצבור מסהרים ויגיעו קודם שלש שעות לתקיעות שופר יראה לדקדק לתקוע גם כן בשעה שהצבור תוקעין אם לא שהוא אנוס ואינו יכול להמתין עד שעת התקיעות בצבור. ואסור לאכול קודם תקיעת שופר. ומי שלבו חלוש ואין דעתו מיושב לתקוע ולהתפלל עד שיטעום יעשה קידוש ויאכל כזית לעקיד בכדי שיהיה במקום סעודה ואחר כך ישתה מעט קאוי או טייא ומ"מ יש להם לעשות בצנעה מפני המון עם שלא יקילו כיותר :

ג שמע תשע תקיעות ביום ואפי' הם סמ' בני אדם ותקעו על הסדר שלא הפסיק ביניהם בקול שופר שאינו ראוי לאותו בבא יצא אף שתקע תרית תש"ת תשר"ת או תש"ת תר"ת תשר"ת כיון שלא הפסיק ביניהם בקול שופר שאינו ראוי בכל בבא בפ"ע יצא. ואם הפסיק בקול שאינו ראוי לאותו בבא עיין לקמן סי' תקפ"ג :

ד זה שאמרנו שאם הפסיק בין תקיעה לתקיעה יצא לא נאמר אלא אם הפסיק שלא מחמת אונס אבל אם הפסיק מחמת אונס ושהה כדי לגמור כל הבבא לא יצא וצריך לחזור ולתקוע בלא ברכה ואם הפסיק מחמת שנתקוטטו עם אחר ה"ז כהפסיק שלא מחמת אונס כיון שבידו שלא להתקוטט כמבואר בס"ה :

ה יראה לי אם התחיל לתקוע ומי רגליו שותתין על ברכיו פוסק עד שיכני המים וחוזר לתקוע מראש להלן על הסדר ואם תקע בשעה שהמים היו שותתין או אפי'

מצא בואה במקומו יצא מ"ם יש לו לחזור ולתקוע בלא ברכה :
 ו זה שאמרנו שמע מ' תקיעות ב' שעות ביום יצא אם שמע בינתו קול שופר
 שאינו ראוי לאותה בכא כגון באמצע סדר תש"ת שמע מתוקע קול תרועה או
 באמצע תר"ת שמע קול שברים צריך לחזור ולשמוע על הסדר ומ"ם אין לו לתקוע
 שתוקע שנית להוציא אותו לברך על תקיעות אלו . ואפי' אם שמע קול שופר הראוי
 לאותו בכא כגון ששמע תקיעה תרועה תרועה תקיעה בסדר תר"ת או שני פעמים
 שברים בסדר תש"ת או שני פעמים שברים או שני פעמים תרועה בסדר תש"ת יש
 לו לשמוע שנית ובלא ברכה ואפי' ביום שני של ה"ה יש לעשות כן :
 ו שמע מ' תקיעות מ"ם בני אדם שתקעו כולם כאחד לא יצא שאין כאן פשוטה לפסח
 ופשוטה לאחריו וצריך לחזור ולתקוע בברכה אם היה הפסק בינתיים ומ"ם ודי
 תקיעה אחת יצא ואם שמע אח"כ שברים כו' על הדרך יצא ולפי שי"א שגם יד
 תקיעה אחת לא יצא יש לו לחזור לראש ולשמוע גם תקיעה הראשונה על הסדר
 וכו' שכבר שמע כל התקיעות על הסדר כשתוק שנית מחשש תקיעה ראשונה יתקע
 בלא ברכה . תקעו כאחד על הסדר אפי' א' תוקע בחצוצרות השומע מהם יצא כיון
 שחביב לו מצות שופר נותן דעתו על שמיעת קול שופר (עיין פ"ה) ומ"ם התוקע
 בחצוצרות לא יצא אע"פ שגם הוא שומע מאחרים התוקעים בשופר ויש לו לחזור
 ולשמוע קול שופר ובלא ברכה :
 ה היה זה צריך פשוטה ראשונה וזה צריך פשוטה אחרונה תקיעה אחת מוציאה את
 שניהם ואם התוקע משך התקיעה הרבה ויש בה שיעור שני תקיעות וכיון להוציא
 את זה בתחלת התקיעה ולא בסופה ולאחר בסוף התקיעה ולא בתחלתה לא יצא ואם
 התוקע דעתו להוציא מי שיכוון לצאת רק השומעים כגון אחת דעתו לראש התקיעה
 ולא לסוף והשני כיון לבו לסוף ולא לתחלתה יש להם לחזור ולשמוע בלא ברכה
 וכמו מי ששמע מקצת תקיעה שלא בחיוב והיה שיעור תקיעה במה שבחיוב המבואר
 בסימן שלפני זה :

ו י"ם של ר"ה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשופר כלל ואפי' קטן לא יתקע בו
 להתלמד בין וגיע להינדך בין לא הגיע ואסור לפלפל השופר אם לא לצורך גופו
 להשתמש בו איה תשמיש או הצריך למקומו ובי"ט של ר"ה שאינו חל בשבת אסור
 להשתמש בו תשמיש אחר לפי שהוקצה למצותו ואם חל ר"ה יום ה' ויום וי"ז אין
 להשתמש בו בשבת שאחריו כמבואר בסימן תרס"ה שיש אומרים משום הכנת :
 י כשחל בשבת שאין תוקעין או אחר שמיים המפסיד ברכות ההפסדה אומרים יקום
 פורקן כו' ומי שברך כו' כמו בכל שבתות השנה ואין מזכירין נשמות ואין אומרים
 אב הרחמים רק אחר שמיים מי שברך סגן הש"ץ פסוק אשרי יושבי ביתך . ואם יש
 מילה אז מלין אחר אשרי קודם יהללו פשא"כ בשחל בתול שאז מלין קודם תקיעת
 שופר כאשר נתבאר לעיל ויש מי שכתב שגם בשבת יש לסול קודם אשרי שיהא
 המילה סניף לתורה וגם שלא יהא הפסק בין אשרי לקדיש שקודם ש"ע שאמירת הקדיש
 הוא על הפסוקים של אשרי :

סימן תקפח

א כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא הרבים י"ח ולכן מי שפסודו ממצות אינו תוקע
 להוציא את הרבים :
 ב חרש שופה וקטן פטורים ואפי' חרש המדבר ואינו שומע אינו מוציא שכיון שאינו
 שומע אינו חייב במצות שופר אבל שומע ואינו מדבר מוציא הרבים י"ח ואפי'
 לכתחילה יכול לתקוע ואחר סבך ומוציא השומעים בברכתו :
 ג סומא חייב במצות תקיעה ולכן הוא מוציא הרבים י"ח ויש חוששין למכרת האומר
 שסומא פטור מכל המצות ואין סמנין אותו לכתחילה ומ"ם אם כבר מינהו אין
 לסלקו מחמת זה אע"פ שנמצא בקי לתקוע כמותו ואם היה מוחזק לתקוע כל שנת
 וסלקוהו מחמת חשש דעה הגזכה ולא נמצא בקי כמותו יחזרתו למינוי וה"ה אם היה
 פקח בשעה שנתמנה ונשתמא שאין ראוי לסלקו מחמת זה . ומי שהחזיק לתקוע שופר
 ואינו מתפלל כל השנה עם הצבור צריך לסלקו שתקיעת שופר השוה חז"ל לכניסת כ"ז
 לפנים שהוא בא לזכרון וזה פורש מן הצבור [נכני יוסף] :

כיון

מטה סימן תקפמ אפרים

ד כיון שהקטנים פטורים אין להביא לבהכ"נ תינוקי בעת תקיעת שופר שקרוז שיבלבלו דעת השומעים ואם אי אפשר להניחם בבית יקחו הנשים אצלם בבהכ"נ שלהם כיון שהנשים פטורים מן הדין ומ"ס אותן קטנים שהגיעו לחינוך מצוה להביאם ולאיים עליהם שיטו אוזן לקול שופר כדי לחנכם במצות :

ה' אע"פ שקטן פטור ואינו מוציא אחרים מ"ס אם רוצה לתקוע לעצמו אין מוחין בידו ואפי' הגיע לחינוך מותר לאביו או אפי' לאחר לומר לו שיתקע אף אחר שכבר שמע בבהכ"נ כדי לחנכו במצו' אבל כשר"ה חל בשבת אם הקטן לוקח שופר ותוקע מוחין בידו כיון שקול נשמע לרבים ויבואו לתקוע בשבת ב"ד מצווין להפרישו ובמקום מוצנע שאין הקול נשמע לרבים אפשר שמותר אפי' לומר לו לתקוע כדי לחנכו ויש להחמיר אבל הרש ושומה אם תקעו מעצמם אין מוחים בידם אבל מ"ס אין לומר להם שיתקעו ומכ"ש לתת שופר בידם שיתקעו אפי' בר"ה שחל בחול :

ו' זה שאמרנו שהקטן אינו מוציא את הגדול אפי' הגיע לחינוך אינו מוציא אפי' בי"ט שני שהוא מדרבנן כמבואר בס"י תרפ"ט לענין מגילה : קטן שאינו מוציא את הגדול י"ח אע"פ שנעשה בן י"ג שנים שלמות אינו מוציא עד שידעו בו שהביא שתי שערות אחר י"ג שבדבר חיוב תורה אין סומכין על חזקה כיון שהגיע לכלל שנים הביא סימנים ואפילו למי שכמותו שכבר הוא בן י"ג וספק אם הביא שתי שערות אינו מוציא ועיין בס"י נ"ה שם מבואר עקרי הדינים לענין קטן ויש להחמיר בזה אף בי"ט שני של ר"ה אם אפשר באתר וכל זה לענין להוציא את היחיד אבל לענין שיהא תוקע לצבור להוציאם י"ח יש לחזור אחר תוקע שהוא בן שלשים שנה ושאר מדות שכתבנו בס"י תקפ"א לענין תפלה ועכ"פ צריך שיתמלא זקנו כדיון שליח צבור המבואר בס"י נ"ג :

ז' נשים פטורות לפי שהוא מ"ע שהזמן גרמא ואינה מוציאה את האיש שהוא בן י"ג אע"פ שאין ידוע אם הביא שתי שערות וכן עבדים שאינם משוחררים פטורים ואין מוציאים אחרים י"ח :

ח' אנדרונינוס מוציא את מינו אנדרונינוס שכמותו מוסמוס אפילו מינו אינו מוציא : י' מי שחציו עבר וחציו בן חורין אינו מוציא אפילו עצמו וצריך שיתקע בן חורין להוציאו והתוקע להוציאו יכול לברך אע"פ שהתוקע כבר יצא :

יא' אע"פ שנשים פטורות ואין מוציאות אחרים יכולות לתקוע להוציא את עצמן ורשאים לברך כמו שנוהגים לברך על כל מ"ע שהזמן גרמא ויכולין לברך שהחיינו ג"כ : יב' מי שתוקע לנשים להוציאם י"ח והתקע כבר יצא י"ח אין לברך להם רק הם יברכו בעצמם ברכת השופר וברכת שהחיינו ואם אין יכולין לברך יתקע להם בלא ברכת ויש מחמירים שלא לתקוע לנשים אם הוא יצא כבר [פ"מ] ולכן מוטב שיתקע להם בשעה שתוקעין בבהכ"נ ומברך לעצמו ויוצאין גם הם אבל אין לתקוע להם קודם שתוקעין בבהכ"נ אם הוא בתוך שלש שעות הראשונות על היום שהוא עת דין וכמבואר בס"י תקפ"ח ותקצ"א ואם אין לו שופר אחר לתקוע בעת שתוקעין בבהכ"נ וצריך לתקוע אחר תקיעות דמיושב בבהכ"נ אוי יכוון שלא לצאת בתקיעות ששומע בבהכ"נ וכשתוקע אח"כ בשביל הנשים יכוון לצאת י"ח ויכול לברך ומ"ס כששומע אחר כך בבהכ"נ תקיעות דמעומד על סדר תפלה בבהכ"נ בתפלת מוסף אינו חשוב הפסק בהליכה מביתו לבהכ"נ בין התקיעות שתקע בביתו לתקיעות אלו ששומע בבהכ"נ בתפלת מוסף לפי שתקיעות דמיושב דמעומד נחשבים למצוה אחת והמפסיק באמצע מצוה א"צ לחזור ולברך ובס"ש סימן תקצ"ב ואם האשה יולדת או חולה ואינה יכולה לברך גם קשה לה להסתין עד שעת תקיעות בהכ"נ יתקע לה מיד בלא ברכה ואין לו לכוון שהוא לא יצא בתקיעות אלו כדי שיהיה יוצא י"ח בתקיעות בהכ"נ בברכה לפי שיש לחוש להסחמירין שהזכרתי שבשביל להוציא הנשים לכך אין לו לתקוע :

יג' המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה ודוקא כשהוא תוקע מאליו להוציאו ואפי' אם המודר אומר כל הרוצה להוציאני י"ח יתקע אין זה נעשה שלוחו בכך אבל אם אמר לו המודר תקע והוציאני או שאומר כל השומע קולי יתקע להוציאני אסור ואם אמר קונם תקיעותיו של פלוני עלי אסור בכל ענין (ועיין לעיל ס"י תקפ"ו) ובכל אלו אם עבר ותקע לו יצא כדיעבד אפי' שעבר על כל יחל ונראה שאע"פ"כ יש לו לחזור אחר שסיעת תקיעות מאחר כיון שיש סוברים שהמודר לוקח א"כ ה"ז מצוה הבאה בעבירה :

יד המתעסק בתקיעת שופר כדי להתלמד ולא ע"ד כוונה לצאת י"ח לא יצא י"ח וכן השומע מן המתעסק לא יצא וכן התוקע לשורר ולא נתכוון לתקיע' מצוה לא יצא. נתכוון שומע לצאת י"ח ולא נתכוון התוקע להוציא או שנתכוון התוקע להוציא ולא נתכוון השומע לצאת לא יצא י"ח עד שיתכוון שומע ומשמיע:

טז מי שתקע ונתכוון לצאת כל השומע תקיעתו ושומע השומע ונתכוון לצאת י"ח אף על פי שאין התוקע מתכוון לפלוני זה ששמע תקיעתו ואינו יודעו יצא שהרי נתכוון להוציא לכל מי שישמענו. לפיכך מי שהיה מהלך בדרך או יושב בתוך ביתו ושמע תקיעות משליח צבור יצא אם נתכוון לצאת שהרי ש"ץ מתכוון להוציא הצבור י"ח ואף אם עומד בריחוק מקום מבה"כ אם לפי הבחנתו שמע קול שופר ולא קול מעורבב יכול לסמוך ע"ז כמו שנתבאר סימן תקפ"ז:

טז זה שאמרנו במהלך בדרך צריך שיתכוון לצאת יש הפרש בין עובר לעומד שאם היה מהלך כדרךנו ועבר לפני בה"כ ושמע קול שופר ושבת עתה אם היה לו כוונה לצאת י"ח לא יצא וכן מי שהיה עומד בתוך ביתו אין כאן חזקה שכיוון אבל אם היה מהלך וכשהגיע לבה"כ עמד שם ושמע קול שופר אעפ"י שאינו זוכר אם כיוון לצאת או לא חזקה שכיוון לצאת וכן מי שהיה עומד בבה"כ ואינו יודע אם כיוון בשעת התקיעות לצאת אם לאו חזקה שכיוון ואפי' אם יודע שלא כיוון לבו בשעת תקיעות לצאת רק שמע בסתם אלא שבא מתחלה לבה"כ ע"ד לצאת י"ח עם הצבור סתם בפירושו ונתכוון לצאת דמי. אבל אם בא לבה"כ בסתם ובשעת התקיעות ג"כ לא כיוון לבו לא יצא:

סימן תקק

א כמה תקיעות חייב אדם לשמוע בר"ה תשע והם תקיעה תרועה תקיעה תר"ת תר"ת ולפי שתרועה האמורה בתורה נסתפק לנו אם הוא ענין יללה שנקרא עתה אצלינו תרועה או הוא גניח' שאנו קורין עתה שברים או שמא תרועה שאמרה תורה הוא שניהם יחד גונח וסופו מילל וכשעושה שניהם יחד נקרא בלשון תורה תרועה וכדי לצאת מדין כל ספק תיקנו חכמים שיתקעו תקיעה שברים תרועה תקיעה שלש פעמים ושוב יתקעו תקיעה שברים תקיעה שלש פעמים ושוב יתקעו תקיעה תרועה תקיעה שלש פעמים: **ב** שיעור התקיעה למעלה אין לה שיעור ויכול למשוך התקיעה ולהאריך בה כפי רצונו בין בתשר"ת או בתש"ת תר"ת אבל שיעור התקיעה למטה יש בה חילוק דעות ויש לנהוג כאשר יתבאר:

ג שיעור אורך התקיעה הפשוטה בין לפניו בין לאחריים יש לעשות לכתחלה בסדר תשר"ת כשיעור י"ח כחות כל שהוא והם נקראים בלשון הפוסקים י"ח טרומיטין ובדיעבד אף אם לא האריך התקיעה רק כשיעור ט' כחות יצא ופחות מזה לא יצא *וצריך לחזור ולתקוע:

ד שיעור התקיעה בסדר תש"ת די שיעשה לכתחלה כשיעור ט' כחות ובדיעבד אם עשה תקיעה כשיעור ששה כחות יצא ופחות מזה צריך לחזור ולתקוע:

ה שיעור התקיעה בסדר תר"ת הוא גם כן לכתחלה כשיעור ט' כחות ובדיעבד די כשיעור ג' כחות ופחות מזה *צריך לחזור ולתקוע:

ו שיעור השברים בסדר תשר"ת יש מי שאומר שהלשה שברים צריך לזהר לעשות כל שבר פחות מג' כחות שאם יהיה בשבר כשיעור ג' כחות *יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה. וי"א ששיעור שלשה שברים *כשיעור ט' כחות ופחות מזה לא יצא ונראה שלכתחלה יש לנהוג כן לעשות כשיעור ט' כחות ובדיעבד יצא אם האריך כל שבר כשיעור וא"ו טרומיטין או קרוב לזה:

ז אם האריך בשבר אחד מהג' שברים יותר מג' כחות עד י"ח כחות יצא בדיעבד כיון שעומד בסדר תשר"ת *שהתקיעה שיעורה כשברים ותרועה ואין לסמוך ע"ז כ"א בדוחק גדול. ואם האריך יותר מ"ח צריך לחזור ולתקוע ואם לא האריך כ"ב רק *עד ט' כחות יצא:

ח זה שכתבנו בתקיעות מיושב אבל בתקיעות מעומד שבסדר התפלה לפי מנהג רוב המקומות לתקוע תשר"ת לבד למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרו' כאשר יתבאר בס' תקצ"ג או אם האריך ביזכור אחד כשיעור ט' כחות *צריך לחזור ולתקוע בכל ענין. ונראה

מטה סימן תקצ אפרים

וְרָאָה דָאֵף שְׁלֵא הִיָּה צְרִיךְ לַחְזוֹר וּלְתַקּוֹעַ רַק תְּשִׁיחַ לֹא יַעֲשֶׂה כֵן * רַק יִתְחַד וְיִתְקַע תְּשִׁיחַ :

אם בסדר תש"ח האריך בשבר אחד יותר מ' כחות עד מ' כחות יצא בדיעבד אם האריך כמ' כחות * אף בדיעבד לא יצא :

אם בסדר תש"ח קיצר התקיעה משיעור י"ח כחות ובשברים האריך משיעור מ' כחות לא יצא י"ח הסצוה * וצריך לחזור ולתקוע :

ואכן אם בסדר תש"ח קיצר התקיעה משיעור מ' כחות ובשברים האריך בשבר אחד משיעור ששה כחות * ג"כ לא יצא :

ב' השלשה שברים בין בסדר תש"ח בין בסדר תש"ט יש לו לתקוע לכתחלה בנשימת אחת ובדיעבד אם עשה שני שברים והפסיק בנשימה יתקע עוד שבר אחד ומצטרף אם לא הפסיק ביניהם בקול אחד כמו שיתבאר :

ב' לכתחלה יש לו לתקוע השלשה שברים מלבד הקול ארוך קצת אשר עושין בסוף השברים כמו שעושין בסוף התרועה ובדיעבד אם לא עשה רק שני שברים וקול ארוך קצת בסוף מחשבין הקול במקום שבר הג' ויזהר שלא יהא הקול ההוא ארוך משיעור ששה כחות בין אם עשה שני שברים מלבד הקול בין אם עשה שני שברים ומצטרף הקול לשבר הג' שאם הקול ארוך כששה כחות יש לחוש שנכנס לכלל תקיעה :

ד' לכתחלה אין לתקוע יותר משלש שברים ואם תקע ד' או ה' אין לחוש בדיעבד ויצא מן סדר תש"ח שאנו תוקעים היום בשביל ספק שמא תרועה שאמרה תורה הוא שברים ותרועה יחד שתחלתו נונה וסופו מילל כמבואר בסעיף א' * ר"א שלפיכך צריך לעשות השברים ותרועה בנשימה אחת שהרי שניהם יחד נקראים תרועה ואם לאו לא יצא י"ח תש"ח * ומ"ס לא יעשה בלי הפסק כלל אלא יפסיק מעט ולא יעשה הפסק נשים' בינתיי' * וי"א שאין לעשות בנשים' אחת אלא בשתי נשימ' ומ"ס לא ישהה בהפסקה יותר מכדי נשימה בין השברים לתרועה * ויש נוהגין לעשות קצת בנשימה אחת וקצת בב' נשימות והנוהגים כן יש להם לעשות בתקיעות מיושב בנשימה אחת ובתקיעות מעומד שהם הסדרים יעשה בב' נשימות אבל לא להיפך במקום שהמנהג לתקוע תש"ח למלכיות ותש"ח לזכרונות ותש"ח לשופרות וכן במקומות שנהגו לתקוע בכל סדר רק תש"ח לבד * כאשר יתבאר בס' תקצ"ב * אבל לפי מנהג קצת אנשי מעשה שיתבאר שם שנוהגים לתקוע תש"ח תש"ח למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרות יכול לעשות ג"כ להיפך שיתקע תקיעות מיושב בב' נשימות * ותקיעות מעומד בנ' יסיה אחת :

ט' ברוב המקומות במדינות אלו נוהגים לעשות בב' נשימ' וכבר נתבאר שאעפ"כ אין לשהות בהפסק' יותר מכדי נשימה ולכן יש לתקוע למהר לעשותם תכופים המקרא יסרה לקרוע שברים תרועה בדבור א' ואם המקרא שוהה קצת בקריאתו לא יסתין התקע על הקריאה ויעשה התרועה תיכף לשברים כל מה דאפשר * והנוהגים לעשות בב' נשימות אין להם לשנות לעשות בנשימה אחת וכן הנוהגים לעשות בנשימת אחת אין להם לשנות מנהגם לעשות בב' נשימות :

י' שיעור התרועה בין תש"ח בין תש"ח י"א שהא ג' כחות כ"ש * ולכן די' בשיעור שלש טרומיטין וי"א ששיעורה מ' כחות וצריך לעשות מ' טרומיטין ולכן יש לעשות מ' טרומיטין ככל תרועה ובדיעבד אם לא עשה בתקיעה מיושב מ' יעשה בתקיעות דמעומד ואם לא יכול לעשות כן על כל פני' יראה לעשות כן בסדר א' כדי לצא י"ח תרועה הב' * והשלש טרומיטין או הם' טרומיטין צריך לעשותם בנשימה אחת ואם עשה שני טרומיטין והפסיק בנשימה ועשה עוד טרומיט א' לא יצא :

י"א תקיעה אחרונה בין של תש"ח או תש"ח או תש"ח דינה בתקיעה ראשונה לכל דבר * אם תקע תש"ח בנשימה אחת יש לחזור ולתקוע ולעשות הפסק כדי נשים' בין התקיעות להתרועה ויראה שאם הפסיק מעט * אף על פי שלא היה בשיעור נשימה יצא :

כ' אם כשבא לתקוע תש"ח האריך בתקיעה אחרונה של תש"ח בשיעור כ' תקיעות כדי שתעלה לתקיעה אחרונה של תש"ח ולתקיעה ראשונה של תש"ח אותה תקיעה * פסולה ולא עלתה לו כלל וצריך לחזור ולתקוע תש"ח ואח"כ תש"ח וכן הדין בתקיעות תש"ח תש"ח כשהאריך בתקיעה אחרונה של תש"ח לשנים בב' לצאת בה גם תקיעה ראשונה של תש"ח לחזור ולתקוע תש"ח תש"ח כד"ל :

אם

כא אם בא לתקוע ג"פ תשרית והאריך בתקיעה אחרונה של תשרית א' לצאת בו גם ידי חובת תקיעה ראשונה של התשרית שאחריו ניב לא עלתה לו צריך לחזור לתשרית הראשון (ע"ן מ"א מהסיג על כלום) וכן הדין בג"פ תש"ת או ג"פ תר"ת.

כב אם התנה מתחלה שבתקיעה אחרונה מסדר תשרית האחרון יצא בו י"ח תקיעות ראשונה שבתש"ת שאחריה ולא שיעלה לו מחצית לזה ומחצית לזה אלא הוא סתנה שאיזה סדר הנכון יצטרף לו תקיעה זו שאם סדר תשרית הנכון יצטרף לתקיעת תשרית ואם סדר תש"ת הוא הנכון יצטרף התקיעה להיות תקיעה ראשונה מסדר תש"ת שאחריו יצא וכן הדין בין תש"ת לתר"ת. ומ"ס לכתחלה אין לעשות כן אלא צריך לתקוע לכל סדר תקיעה בפני עצמו ובדיועבד יצא כשהתנה על הדרך שכתבתי בין אם האריך בתקיעה זו שהתנה עליה כשתים או לא :

כג אם טעה בסדר תשרית שאחר שתקע שני שברים טעה והתחיל להריע אע"פ שנוכח מיד ועשה שבר אחד יש לו לחזור לתקוע שלשה שברים בנשימה אחת כדינו ואפילו אם התחלת התרועה שעשה וגם השבב הא' שתקע אחר התחלת התרועה היה הבל בנשימה אחת עם השני שברים שעשה תחלה אין לו לסמוך ע"ז כיון שאין הפסד בדבר אם יתקע שלשה שברים חכמים בלא הפסק של קול תרועה בינתיים ומכ"ש אם אחר שעשה הב' שברים התחיל בתרועה וגמר כל התרועה שאין מועיל שיתקע שבר אחר גמר התרועה בין אם עשה בנשימה אחת או לא. ומ"ס נראה דאם לא גמר כל התרועה ותקע עוד שבר אחד והשלים כל התשרית *א"צ לחזור ולתקוע שנית אבל אם גמר כל התרועה ואחר כך הוסיף שבר שחמר מתחיל אע"פ שכבר השליח התשרית צריך לחזור ולהתחיל מן השברים ולתקוע כדינו וגם נראה דדוקא בתקע שני שברים הדין כן אבל אם לא תקע רק שבר אחד וטעה והתחיל להריע ונזכר והוסיף שני שברים אז אע"פ שלא גמר כל התרועה וגם כבר השלים תשרית זה צריך לחזור ולהתחיל מן השברים כמו בגמר *כל התרועה :

כד זה שאמרנו אם טעה והריע באמצע השברים צריך לחזור ולתקוע שנית אינו רק שתקיע שברים אלו הפסיד וצריך לחזור ולעשות שברים אחרים אבל התקיעה שקדמה לו לא הפסיד אלא אם טעה בשברים שבסדר תשרית יחזור לתקוע שברים תרועה תקיעה והם מצטרפין להתקיעה שתקע קודם השברים שטעה בהם :

כה כבר ביארנו למעלה מעיף י"ב שאם הפסיק בנשימה בין השברים יצא בדיועבד אבל אם הפסיק יותר מכדי נשימה אע"פ שהפסיק בשתיקה אין מועיל לו השלמה כי אותו הקול שעשה והפסיק אחר כך נתקלקל ולכן צריך לתקוע מחדש כדינו בלא הפסק. וכן הדין בהפסיק בשתיקה באמצע התקיעה או התרועה. ונראה שאין שיעור לדבר אלא כשהוא יותר מכדי נשימה ולאזן השי"ע נראה בשני קולות מפורדין הרי נפסד הקול ההוא ונתקלקל :

כו זה שאמרנו שלא הפסיד תקיעה ראשונה הוא כשהיה הטעות בסדר תשרית אבל אם היה הטעות בסדר תש"ת או תר"ת כגון שהיה צריך לתקוע תש"ת ותקע תקיעה שברים כדינו ושתק והפסיק ושוב תקע שברים אחרים ואפילו שבה אחד וכן בתקיעת תר"ת אחר שהריע התרועה תקע שבר אחד או שתקע תקיעה ושוב תקע שבר אחד ואחר כך הריע התרועה הצר כה לו השבר הזה שעשה למחר היו הפסק והפסיד גם תקיעה ראשונה וצריך לחזור ולתקוע בסדר התש"ת או התר"ת :

כז אף בסדר תשרית אם הקדים התרועה לשברים לגמרי שתקע תרש"ת לא יצא והפסיד אף התקיעה הראשונה וכן בסדר תש"ת או תר"ת. אם הריע שתי תרועות זו אחר זו ותקע תשר"ת או תר"ת לא יצא והפסיד גם תקיעה ראשונה. ואם תקע תשר"ת או תר"ת תקיעה אחרונה עולה במקום ראשונה וחוזר ותקע שר"ת או ר"ת וכס"ש בסעיף לס"ד :

כח בסדר תשרית אם תקע תקיעה שברים תרועה ושוב תקע שברים ותקיעה ג"כ לא יצא והפסיד גם תקיעה ראשונה ומכ"ש בתש"ת שהפסיק בתרועה בין תקיעה לשברים או בתר"ת אם תקע שברים בין התקיעה לתרועה ואפילו שבר א' לא עלתה לו כלל :

כט בסדר תשרית או תש"ת או תר"ת שעש"מ כדן אלא שהפסיק באמצע ועשה יבבא א' או ב' שהוא כח א' או שני כחות כל שהוא אין זה הפסק ודוקא שבר שהוא קול ארוך קצת מפסיק אצ"י שבר אחד ונראה שגם בזה הפסיד הסדר וצריך לחזור

מטה סימן תקצ תקצא אפרים

לחוד ולתקוע סדר אחר. ודוקא בתשרית ותקע ב' שבדים והתחיל להדיע ונצט' כמבואר לעיל כיון שמה שהדיע מתוך השברים הוא מעין התרועה שיש לו לתקוע והדי זה בהתחיל להדיע ולא עלה קולו יפה שמדיע שנית ונחשב הכל לתקיעה אחת. משא"כ אם תקע התרועה כדינו והפסיק בשתיקה ועשה קול או ב' קולות קצרים שהם סיוור לגמרי הרי זה הפסק אבל אם תקע ושוב עשה קול או שני קולות קצרים והפסיק בשתיקה חוזר לעשות התרועה כדינו ותקיעה ראשונה לא הפסיד :

ל זה שאמרנו כשתוקע באמצע הסדר תקיעה שא"צ הוא הפסק לא נאמר אלא בתקוע התקיעה ההיא ומכוון בה לשם מצוה אבל אם אותה התקיעה והתורה שתוקע באמצע הסדר לא תקע אותה לשם מצוה רק כמתעסק בלבד *אינה פוסקת הסדר ומ"ס יש להחמיר בזה ג"כ ולחזור ולתקוע הסדר ההוא :

לא זה שאמרנו שאם הפסיק בקול אחר חוזר לראש או אם כבר תקע תקיעה אחרונה לא הפסיד אות' ועולה לו משום תקיעה ראשונה ונוטר משם ואילך על הסדר. ואם לא נזכר עד שעומד בסדר אחר כגון שכבר עמד בתש"ת ונזכר שמעה בסדר א' שמן הג' תשרית נומר כל הג' תש"ת שעומד בו ואח"כ חוזר ותוקע התשרית שמעת בו אעפ"י שהפסיק בין תקיעת הג' תשרית במה שתקע הג"פ תש"ת אין בכך כלום : **לב** כבר ביארנו שתוקעין תקיעה דמיושב ג"פ תשרית וג"פ תש"ת וג"פ תר"ת ואם תקע שני תש"ת או שני תר"ת כהוגן וטעה בשלישי לא הפסיד השנים הראשונים אלא *צריך לחזור האחרון שמעה בו :

לג באלו שאמרנו בהם אם טעה חוזר הוא בין אם טעה בתקיעות דמיושב דהיינו מה שתוקעין קודם מוסף ובין בתקיעות דמעומד שהם אותן תקיעות שבתוך תפלת מוסף שתוקעין למלכות זכרונת שופרות לפי שעל התקיעות דמיושב עשה הברכות ולכן צריך לעשותם כהוגן תקיעות דמעומד ג"כ יש לחזור אם טעה כיון שהם עיקר אבל אם טעה בתקיעות שתוקעין אחר התפלה להשלים מאה קולות אין בכך כלום : **לד** השומע קול שופר לצאת בשמיעה זו ושמע באמצע קול שופר שאינו ראוי לאחז בבא או קול הראוי לאותו בבא נתבאר לעיל סי' תקפ"ח :

לה אם תקע בצד הרחב של השופר לא יצא וסימן לדבר מן המצר קראתי : **לו** אחר שתוקעין ג"פ תשרית נוהגים העולם לומר יה"ד הכתוב במחזורים וכן אחר תש"ת וכן אחר תר"ת ואין להאריך יותר מן הנוסח שהוא שלא לעשות הפסקה יתירה בין הברכה לתקיעות ויש לזהר שלא להוציא בפה שמות המלאכים המזכרים שם ביה"ד רק יכוון בלבו לבד :

לז אחר שגמרו כל התקיעות מתחיל הש"ץ המתפלל מוסף פסוקים אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון בניגון המיוחד לו והעם עונין אחריו פסוק זה ויש נוהגין לומר ג"כ הפסוקים שאח"ז בשמך כו' כי תפארת כו' והחזן אומר הפסוקים והעם אחריו ואחר כך מתפלל הש"ץ אשרי יושבי כו'. ואחר כך אומר יהללו ומחזירין הס"ת לפסוקים ואמרים הקהל מזמור לדוד *הכו' לה' בני אלים כו'. ובשעת חזרה להיכל אומרים ובנוחה יאמר ודין מילה ופי' שבירך לחולה נתבאר בסי' תקפ"ד :

לא מנהגינו שקודם הקריש אומר הש"ץ בלחש תפלה מתוקנת וכתובה במחזורים הגני העני ממעש כו' ויש נוהגין לומר תפלות ויה"ד אחרים שמבקש ומחלה שיקובל תפלתו ולא יהיה בה שום מלשול ופי' רע לשולחנו ח"ו ולא יבושו ע"י שליחותו ויזהר לאמר בכוונה עצומה מעומק הלב ובבכי רבה. ומקרוב נהגו להרים קולם לפעמים באמצע התפלה ויה"ד במקום שיש איזה התעוררות כדי לעורר לב העם היושבים ודומים עד שיגמור הש"ץ תפלתו ומ"ס אין לו להאריך הרבה כזה משום שורה הצבור המפסק הרבה בין אשרי להקריש אלא יאמר בהתלהבות נמרץ ובוריזות וטוב מעט כמתנה כו' וגם יאמר בלחש איזה פסוקים אחר נמר הבקשה שיהיה הקריש סמוך להם ונח"כ יתחיל לנגן הקריש בניגון המיוחד לו ויאמר ג"כ לעילא לעילא כפי שאר התפלות :

סימן תקצא

א הצבור מתפללין בלחש תפלת מוסף תשע ברכות ואין להם לסמוך על מה שישמעו מהש"ץ שיאמר התפלה בקול רם. ואפילו בדויעבד לא יצא בתפלת הש"ץ כיון שבאמירת הש"ץ הוא מפסיק הרבה באמירת הפיוטים וגם הש"ץ יתפלל עם

ע עם הצבור בלחש כדי להסדיר את תפלתו להוציא פסוקי שמיים בקי . ועכשיו שנתנו להפסיק בתפלה שבקול רם באמירת הפיוטים אף הש"ץ לא יצא בדיעבד אם לא התפלל בלחש ואם טעה בתפלת הלחש צו"ך לחזור ולהתפלל כד"ן יחיד שטעה שאין לו לסמוך על מה שיחזור התפלה בקול רם * כיון שהיא מופסקת :

ב המנהג להתפלל תשע ברכות שהם אבות וגבורות וקדושת השם וקדושת היום וכולל פסוקי המלכיות ושוב אומר פסוקי זכרונות וברכתם ופסוקי שופרות וברכת' וכו"כ אומר עבודה והודאה וברכת כהנים והיינו ברכת שים שלום הרינתשע ברכות :
ג גם בתפלת מוסף אומרים זכרנו ופי כמוך והמלך הקדוש וכתוב וכספר כשאר תפלות ואם הל בשבת אומר באתה בהרתנו ביום השבת הזה וכיום הזכרון הזה זכרון תרועה כו' נא"א באהבה כמו שנתבאר בסימן תקפ"א :

ד אחר כך אומר ומפני הטאינו ואין אומרים ואין אנו יכולים לעלות וליראות ולהשתחוות לפניך שא"ל זה אלא בשלש רגלים שהייבום בראי' ככתוב שלש פעמים בשנה יראה כו' אלא אומרים ואין אנו יכולים לעשות הובותינו כו' :
ה צריך לומר ואת מוספי יום הזכרון הזה נעשה כו' כי במלת יום הזכרון נכלל גם ר"ה וכולל"ן שעיר דר"ה ושעיר דר"ה במלת מוספי וכן מסיימין ושני שעירים לכפר . ואפילו ביום שני של ר"ה אומרים ואת מוספי אע"פ שאין מעברין אלול לעולם . ואם טעה ואמר את מוסף אע"פ שכבר התם הברכה צריך לחזור לראש הברכה ודוקא ביום א' אבל ביום ב' א"צ לחזור אפילו לא התם הברכה ומכ"ש שאין צריך לחזור לש"ץ אם טעה ביום ב' (פלגי מנינה) זנם בארץ ישראל אומרים ביום שני את מוספי (עיין צרכי יוסף) :

ו מנהיגנו להזכיר פסוקי קרבנות מוספין של ר"ה שהם במקום הקרבת הקרבנות אבל לא פסוקי ר"ה רק אומר פסוקי ר"ה ואח"כ אומר ומנתתם כו' ושני שעירים לכפר ושני תמידים כהלכתן מלבד עולת ההודש ומנתתה ועולת התמיד ומנתתה לר"ה ניהוה אשה לה' * ואח"כ מתחיל עלינו כו' ובקצת קהלות באשכנז נהגין לומר ושעיר לכפר מלבד עולת ההודש ומנתתה ושעיר לחטאת ונסכיהם כמשפטם ושני תמידים כהלכתם וכל מקום יעשה כמנהגו :

ז אם הל בשבת יאמר מפי כבודך כאמור וביום השבת כו' זה קרבן שבת וקרבן היום כאמור ובהודש השעיבי כו' ישמחו במלכותך כו' זכר למעשה בראשית . ואח"כ עלינו . ומלבד עולת ההודש יש לומר קודם ישמחו כדי שלא להפסיק בין אמירת הפסוקים שעליהם אמר וקרבן היום כאמור וכן יש לו לש"ץ בחזרת התפלה לעשות כן :

ח אחר שסיים פסוקי הקרבנות או בשבת אחר שסיים ישמחו מתחילין לומר עלינו לשבח כו' . ככתוב בתורתך ה' ימלוך לעולם ועד כו' שהוא התחלת פסוקי העשרה מלכיות ואומרים על הסדר הכתוב בסידורים ואף שמן הדין אין צריך לומר רקנ' פסוקים מלכיות של תורה ונ' של כתובים ונ' של נביאים מ"ס אם רצת להוסיף עליהם רשאי :

ט אם לא התחיל בשום פסוק רק אמר ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד * ובתורתך כתוב לאמר וכן כתוב בדברי קדשך וכן נאמר ע"י עבדיך הנביאים יצא בדיעבד וא"צ לחזור אבל לכתחלה יש לו לומר כל הפסוקים אבל אם התחיל בשום פסוק ולא אמר כלום רק אחד או שנים לבד צריך לחזור * ולומר אותו סדר שדילג בו פסוק א' או ב' :

י משלימין על הסדר פסוקים עוד פסוק של תורה שיהיו יו"ד פסוקים למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרות והסדר של שופרות משלימין בפסוק וביום שמחתכם כו' ואם השלים בנביא יצא . ועשרה פסוקים אלו שאומרים לכל סדר אין אומרים בתם שום פסוק של פורעניות של ישראל וכן אין לומר פסוק זכרונות של יחיד אך כבר גהנו לומר על הסדר הכתוב בסידורים ואין לשום אדם לשנות לומר פסוק אחר או להשלים בנביא והמשנה ידו על התהתונה :

יא בסדר זכרונות נהגין לומר ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור . ואם אמר לזרע יעקב יצא ובמקומות שנהגו כן לכתחלה יש להם על מה שיסמוכו :
יב לא יתפלל ביחיד תפלת מוסף של ר"ה עד אחר שלש שעות על היום . אבל תפלת שחרית יכול להתפלל מקודם ביחיד כיון שהוא שעה שהצבור מתפללין ולכו

לכן ב"ח' שנהגו בכל תפוצות ישראל להתפלל בר"ה בהשכמה יחד מאד להתפלל בשעה ראשונה שאח"כ בודאי כבר התפללו הצבור ואף שעדיין אומרים פיוטים אין זה קרוי שעה שהצבור מתפללין ואם ימתין עד אחר ג' שעות יעבור זמן ק"ש שא"צ לצמצם לקרות ק"ש בסוף שעה ג' ולהתפלל מיד לכן אם מתפלל ביהודי היה זה להתפלל בשעה ראשונה ואם לא עשה כן יורו עצמו שיתפלל עכ"פ בשעה שני (ועיין סימן תקפ"ד סעיף י"ד) וכן בשאר ימות השנה יש לו ליהודי בקיץ שלא יתפלל ביהודי בשעה ראשונה שאז בודאי אין הצבור מתפללין ובהורף יש לו ליהודי להקדים להתפלל מרם יעברו שני שעות מן היום שאז בודאי כבר התפללו בכל המקומות ואם נתאחר עד אחר שני שעות מכל מקום בשביל זה אין לו למנוע מלהתפלל כיון שעדיין לא עבר זמן התפלה. אלא שלכתחלה יהיה זריז כדי שיתפלל בשעה שהצבור מתפללין. ועיין בסי' צ' :

יג בכל מדינות אלו נהגו שלא לתקוע בתפלת הלהש כלל רק מתפללין על הסדר בלי הפסק רק מקצת יחידים סגולה הבאים בסדר ה' נוהגים שהש"ץ כשמוניע לסיום ברכת מלכיות תוקע תשר"ת תש"ת תר"ת וכן בסיום ברכות זכרונות וכן בסיום ברכת שופרות ושוב בחזרת הש"ץ בקול רם תוקעין כמו כן וקודם קדיש שלם עם תקבל שבסיום חזרת התפלה תוקעין תשר"ת תש"ת תר"ת להשלים מאה קולות עם הצ' תקיעות של מיושב ולחש וחזרה וכשתוקעין בלחש אומרים היום הרת עולם גם בתפלת הלהש אבל אין אומרים ארשת בתפלת להש והיחידים שהגיעו לסיום הסדר של מלכיות ממתניין עד שיגיע הש"ץ לשם ויתקע וכן בשאר הסדרים ואם יש יחידים שמאריכים יותר מהש"ץ ולא הגיעו לסיום הסדר והש"ץ מתחיל לתקוע יש להם לשתוק ולכוין אזניהם לתקיעת הש"ץ ולא יאמרו היום הרת עולם במקום שעומדים שם עד שיגיעו לסיום ברכת הסדר ואז יאמרו היום הרת עולם ואם הש"ץ טועה בתקיעתו אסור להם לשוח ולנעור בו ואפילו לא שמעו תקיעות דמיושב אלא אחר גמר התפלה יחזרו ויתקעו אותו סדר שמעה בו כדרך שנתבאר בסימן תקצ"ז ודיו :

סימן תקצב

א מהזיר הש"ץ התפלה ואין לשמש להכריז שתוקה יפה כו' כדרכו בשאר פעמים לפי שאינו מצורך התפלה כ"כ ואין לו להפסיק בין התקיעות והש"ץ עם הצבור אומרים פיוטים כל מקום לפי מנהגו ופותחין הארון למלך עליין ולנתנה תוקף כו' ואין לפרש עילום שמך ואומרים סדר קדושה וכשמתחילין הפיוט הראשון מסדר קדושה סוגרין הארון ושוב תוזרין ופותחין לתפלת האוחז ביד. ונוהגים כשמוניע הש"ץ לעלינו לשבח פותחין הארון הקודש והש"ץ מתחיל לנגן עלינו והצבור אומרים ג"כ כ"א בלחש וכשמוניע לואנחנו כורעים אזי הצבור אומרים ואנחנו כורעים ובשעת אמירה הם כורעים ומשתהוים אבל אין נופלים על פניהם רק ביה"כ בסדר העבודה ולכן לא נהגו לשמוח עשבים על הרצפה בר"ה כמו ביה"כ לפי שבר"ה אין נופלים על פניהם רק כריעה והשתחויה לבד [עיין במג"א ס"ס קנ"א] וגם הש"ץ כורע על ברכיו לארץ במקום עמידתו אבל אסור לעקור מסקומו בשעת התפלה כדי שיוכל ליפול ולכרוע ולכן נוהגין לעמוד רחוק מעט מן העמוד כדי שיוכל ליפול על ברכיו בלי שום עקירה מסקומו ומנגן קצת בתיבת ומשתהוים ופודים וכשמוניע לתיבת מלך אזי הצבור מתחילין לעמוד ואומרים ג"כ לפני מלך כו' עד ואין עוד אומרים איזה פסוקים הכתובים במחזורים. והש"ץ בכדי שלא יצטרך לעקור רגליו כשיעמוד העומדים אצלו מסייעים אותו שיוכל לעמוד מבלי עקירת רגליו ואומר ג"כ עד ואין עוד ואח"כ שעומדים מכריעתם סוגרין הארון :

ב אח"כ מתחיל הש"ץ לנגן היה עם פיפיות והוא תפלה השייך להש"ץ אך נהגו כשמוניע הש"ץ ואתה מן השמים תשניה כו' הצבור אומרים ג"כ עמו ואין לפתוח בידם ואח"כ פותחין הארון והש"ץ אומר אוהילה שהוא נתקן לש"ץ ואין לצבור לומר עמו רק יטו אוזן להש"ץ וכאשר מסיים צווי וגואלי סוגרין הארון ומתחיל אנסיכה כו' שהוא פיוט השייך לסדר מלכיות ואומרים הש"ץ והצבור יחד ואח"כ אחר הש"ץ לסדר התפלה ומתחיל על כן נקוה לך כו' עד ויום הזכרון ותוקעין תשר"ת

מטה סימן תקצב אפרים י"ט ז

א תשרית ואומרים היום הרת עולם וארשת ובשבת א"א ארשת ואח"כ אומרים הפיוט של זכרונות ואח"כ מתחיל הש"ץ אתה זוכר כו' ותוקעין תשרית ואומרים היום הרת עולם וארשת ואח"כ הפיוט של שופרות והש"ץ אומר אתה נגלית ותוקעין תשרית ואומרים היום הרת עולם וארשת ובכל תקיעות של שלשה סדרים אלו צריכין לתוקע והשומעים לעמוד בשעת תקיעות וכדיעבד אם ישבו יצא :

ב בשעת התקיעות אסור לשח ואפילו לרוק אסור ומכ"ש להשמיע קול בפיתוק או בנהירת הגרון שמבלבל גם האחרים השומעים ואם צריך לרוק יבליע בכסותו כמ"ש סימן צ"ז :

ד אף שלא היה שם בשעת התקיעות ממש אין לתוקע ולצבור לשיח שיחה שלא לצורך התקיעות והתפללות בין התקיעות דמיושב למעומד ואם שח מדברים אחרים שאינם צורך התקיעות והתפללות אע"פ שנוערין ומשתקין אותו ברמינות כמ"ש א"צ לחזור ולברך :

ה בין הברכה שעל התקיעה לתקיעה לא יפסיק כלל אפילו מה שהוא צורך התקיעות והתפללות אם לא מה שהוא מוכרח לדבר כגון שצריך לצוות להביא שופר אחר וכיוצא בו שהוא הכרח למצות התקיעה בעצמה אבל אם שח מענין אחר אפילו מענין התפלה צריך לחזור ולברך ואפילו אם לא שח התוקע דם השומע שרוצה לצאת בברכת התוקע שח בין הברכה לתקיעה אינו יוצא בברכה וצריך לברך לעצמו לצאת ידי חובת הברכה :

ו אם שח באמצע התקיעות בין שברים לתרועה אף על פי שדיבר מעסק התקיעות והתפללות לא יצא וצריך לחזור ולתקוע אותו סדר :

ז אם מתפלל ביחיד לא יפסיק לתקוע על סדר הברכות כמו שנוהגים בצבור ואפי"י יש לו אחר מי שיתקע לו אלא יבין שישמע אותם קודם שיתפלל מוסף כדי לערבב השטן שלא יקטרנו עליו בשעת תפלתו וא"צ לתקוע לו שנית :

ח כבר נתבאר בסימן תקפ"ה שקצת מקומות אין נוהגים לדקדק שיתקע תקיעות דמעומד אותו תוקע שתקע במיושב אלא הסדרים מכבדים לאחר לתקוע. ויש מחלקים הסדרים עצמם. ובמקומות שנוהגים שהתוקע מיושב תוקע גם על הסדר כיון שנתנו לו לתקוע תקיעות דמיושב זכה גם בתקיעות שעל הסדר ברכות ואין יכולין להעביר המצוה ממנו אם לא שהוא רוצה למחול :

ט נוהגים שהתקיעות שעל סדר ברכות אין עולים על הבימה רק המקרא והתוקע עומדים במקומם ובקצת מקומות נוהגים לתקוע גם התקיעות שעל סדר הברכות על הבימה כדי שיהא נשמע היטב לכל הצבור והתוקע עולה על הבימה קודם שמתחילין מוסף ועומד שם עד סוף התפלה (עיין בט"ז סימן תקפ"ה) ומ"ס נראה שהמקרא יכול לעמוד במקומו :

י אחר שגמרו לתקוע על סדר ברכות שופרות ואמרו היום הרת עולם וארשת הש"ץ מתחיל רצה וכו' מתחילין הכהנים לעקור רגליהם ורגליהם יוצקים על ידיהם והש"ץ אומר ותערב כו' והכהנים עולים לדוכן אם ר"ה חל בחול והש"ץ אומר שים שלום כו' היום תאמצנו כו' והכהנים אין חוזרים למקומם עד סיום המברך אע"י בשלום או עושה השלום :

יא הנוהגים לתקוע תשרית תש"ת תר"ת למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרות אז כשמיים הש"ץ התפלה קודם שמתחיל הש"ץ לנגן קדיש תתקבל עולים המקרא והתוקע על הבימה ותוקע תשרית תש"ת תר"ת ג"פ שהם למ"ד תקיעות ואחר כך מנגן הש"ץ תתקבל ואומרים אין כאלהינו ועלינו וקדיש יתום ואז תוקע תשרית תש"ת תר"ת ומסיים תקיעה גדולה ובוח נשלמו מאה קולות ואז המקרא והתוקע יורדין מעל הבימה לחזור למקומם והש"ץ מתחיל אנעים ומירות ואומרים שיר של יום ואח"כ אומרים מזמור פ"א למנצה על הגתית לאסף מזמור הרנינו כו' ואם חל ביום ה' שכבר אמרוהו בשיר של יום א"צ לאמרו שנית ואח"כ אומרים אדון עולם והצבור מתכוונים לפקוד את הש"ץ והמקרא ותוקע בפקידות שלום ואומרים להם אשר כח וכן לכהנים כשהחזרים למקומן מן הדוכן והוא כהחזקת טובה על הברכה או התפלה והתעסקות במצוה כללית השייך לצבור נגד זה הצבור הפיזים בברכה לברך אותם ויזיפו אומץ כח בעבודת השם. ואשר הוא לשון אומץ וחיוזק כלשון הכתוב אשרו המוע ויש צומדים א"צ דה דבנייה אפ"י עליו שיתקע

מנה סימן תקצב תקצב אפרים

לנכח אשר כח האומרים יאשר הוא בלשון נסתר כדרך שנוהגים בלשון לעז כשמדברים למכובד אומרים בלשון נסתר. ופוקדין איש את רעהו לשלום ומברכים הבנים כמו בשאר י"ט אבל אין אומרים זה לזה לשנה טובה תכתב כאשר אמר בערבית לפי שכבר הוא אחר שלש שעות שעבר זמן כתיבה לצדיקים ואין מדרך המוסר שיאמר לחבירו כן שאז נראה שמחזיקו לבינוני *שניתן לכתוב עד יח"כ. ונפטרים לבתיהם לשלום ונהגו שלא לילך בר"ה לבית חבירו להקביל פניו כמנהג ריעים האהובים בשאר י"ט ואף לילך להקביל פני החכם מארי דאתרא אין *הולכין בר"ה ומ"ם אם יש פנאי שיקבל פני אביו ואמו ולהתברך מהם יש לו לעשות ומכ"ש אם יודע שהם נהנים מזה ורוצים בכך :

יב הנוהגים לתקוע בתקיעת סדרים רק תשר"ת לכל סדר ואין בידם רק מ"ב קולות הם נוהגים לתקוע אחר התפלה עד תשלום מאה קולות ועיין לקמן סימן תקצ"ו ואם טעה בתקיעות אלו אין בכך כלום (עיין מג"א ס"ס סק"ז) ויש נוהגים לתקוע ההשלמה קודם אנעים ומירות ויש שמשלימים אח"כ ויש מחלקים אותם וכל א' יחזיק כמנהגו :

סימן תקצג

א ברכות של ר"ח שהם ברכות מלכיות זכרונות שופרות מעכבות זו את זו שאם אינו יודע כולם לא יאמר מה שיודע מהם אלא לא יאמר כלום ומ"ם יש לו להתפלל תפלת מוסף דהיינו שיאמר פסוק המוספין וכוללו בתוך ברכת קדושת היום כשאר מוספי י"ט :

ב התקיעות מעכבות זו"ז שאם אינו יודע לתקוע רק מקצת הסימן לא יתקע כלום אבל תשר"ת תש"ת תר"ת אין מעכבים זו"ז ואם ידע לעשות א' או שנים עושה מה שהוא יודע ויתקע בלא ברכה ואם הוא יודע לעשות כולם אף אם אינו יודע לעשות בתשר"ת השברים תרועה *בנשימה אחת מ"ם יעשה התשר"ת בלא נשימה אחת אבל אם אינו יכול לתקוע שברים תרועה קרובים זה לזה אם לא בהפסק יותר מכשיעור נשימה באופן שהוא מופרד לגמרי אין לו לתקוע תשר"ת כלל :
ג אם יודע לתקוע תשר"ת או תש"ת או תר"ת שאז סמילא יודע כולם אלא שאינו יכול לעשות כולם לפי שהוא הלזש או שאחר שיתקע בבא אחת יקחו השופר סמנו אז יתקע תשר"ת לבד בלא ברכה. ואם יודע שני בבות ויודע שצריך לתקוע שני בבות אלא שאינו יודע האין תוקעים אזי יתקע אותן הבבות שיודע בלא ברכה :
ד הברכות אין מעכבין את התקיעות והתקיעות אין מעכבין את הברכות ואיזה מהם שיודע יעשה :

ה אע"פ שיש לו לתקוע קודם שיתפלל מוסף ויאמר סדר הברכות מ"ם אם הקדים התפלה ותקע אח"כ יצא אבל אם אמר הברכות שלא כסדר שהקדים זכרונות למלכיות או שופרות לזכרונות לא יצא וצריך לחזור ולומר על הסדר :

ו בתקיעות אם הקדים תש"ת או תר"ת לתשר"ת או תר"ת לתש"ת יצא בדיעבד אבל אם בסימן אחד הקדים אחד לתשר"ת או תת"ד לא יצא כמ"ש בסימן תק"צ :

סימן תקצד

א יחיד שלא תקע חבירו תוקע לו להוציאו ידי חובתו ועיין לעיל סימן תקפ"ט בדיון ברכות התקיעה אבל יחיד שלא התפלל ברכות מלכיות זכרונות ושופרות אין חבירו יכול להתפלל להוציאו אע"פ שזה אינו בקי ואפילו אם היו ט' אנשים אין אחד מהם נעשה ש"ן להוציא האחרים שאין ש"ן מוציא בפחות מעשרה ויש מי שסובר שאם אחד אין יכול להתפלל חבירו יכול להוציאו כתפלתו ולכן גבון הדבר שזה הבקי יתפלל והאחרים יאמרו אחריו מלה במלה :

סימן תקצה

בתקיעות ולא בתפלת מוסף ובאתת בקיאי בתפלת מוסף ולא בתקיעות וילך למקום שנקיאים בתקיעות אפילו אם של מוסף ודאי ושל תקיעות ספק *ואם ביום שני של ר"ה יש לעשות כן אם אתן שנקיאים בתקיעות אין יודעין רק סדר אחר ילך שם שזה נ"כ בכלל ספק אך דקא אם יודע. שאחת סדר הוא ידוע להם כדאי אבל אם מסופק שמא אין יודעין כלל או שמסופק אם יש להם שופר וברוד לו שעכ"פ אין יודעין יותר מסדר אחד ואתן שיודעין תפלת מוסף הוא ודאי ילך למקום שיודעין תפלת מוסף שאע"פ שתקיעות מוסף הוא מן התורה וברכות הוא מד"ס. מ"מ מקום התקיעות הוא ס"ס שמא אין יודעין כלל או אין להם שופר ואתל יודעין כיון שעכ"פ אין יודעין יותר מסדר אחד ורי הוא נ"כ ספק שמא אינו יוצא ידי חובתו בזה. וכיון שבמקום שיודעין הברכות יצא ידי ודאי דרבנן ומקום התקיעות יש ס"ס יש לו לילך *לקיים ודאי דרבנן :

ב אם יכול לילך למקום שמתפללין ויש שדות ביום שישמע אה"כ תקיעות במסות שתוקעין ילך תחלה למקום שמתפללין ומקיים שתי המצות שכל היום כשר לתקיעה משא"כ אם ילך תחלה למקום שתוקעין אף שיש שדות ביום שיוכל להגיע למקום שיודעין הברכות והם ימתינו עד ביאתו ויהיה יוצא בתפלתו ס"ג יתאחר אחר שבע שעות על היום ותפלת מוספין אין לאחרה לכתחלה עד אחר זי"ן שעות אבל אם יכול להגיע לשם קודם זי"ן שעות ילך תחלה למקום שתוקעין לפי שנכון יותר *שישמע התקיעות קודם תפלה :

ג אם יש בעיר אתת שופר ורוצה לילך למקום שיודעין הברכות ולשלוח א"י שיביא לו השופר לשם והוא חוץ לתחום מותר לילך למקום שיודעין להתפלל הברכות ולשלוח א"י אחר השופר לפי שהוא שבות דשבות. ואף שאם לא היה הולך למקום שמתפללים היה יכול לילך בעצמו למקום שתוקעין ס"מ היה צריך לדחות הברכות שהם דרבנן ויש לדחות שבות דשבות במקום מצוה דרבנן ואם יש בידו לילך מעי"ט ולהגיע בי"ט במקום שיש שופר ואם ילך למקום שמתפללים ויצטרך להביאו לשם ע"י א"י יהיה חוץ לי"ב מילין שהוא שבות נמוך ילך למקום שתוקעין אע"פ שלא יוכל להתפלל שאז יהיה אנוס בדרבנן בשב ואל תעשה משא"כ כשישלח את שופר *יעבור על שבות דרבנן בקום ועשה :

סימן תקצו

א כבר נתבאר שלאחר סיום התפלה נהנו לתקוע עוד להשלים מאה קולות ויש מי שכתב שלבסוף מריעין תרועה גדולה בלא תקיעה ואין אנו נוהגים כן רק בסיום תקיעה אחרונה של השלמת מאה קולות המקרא אומר תקיעה גדולה. והתוקע מאריך בה יותר משאר תקיעות. ואה"כ יש להצניע השופר ואין לתקוע עוד בתנן וקצת אנשים שרצים להראות כחם ולוקחים השופר ותוקעים הרבה לא יפה הם עושים וראוי לנעור בהם ואפילו מי שרוצה להיות תוקע ביום שני אין לו לתקוע ביום ראשון להתלמד וכן אין לתקן השופר ע"י נתינת סיס או יין או נחירה בפה לצורך מחר כי קדוש היום ואין לעשות בו הכנה לצורך מחר :

ב כיון שאין צריך לתקוע בו אין להוציאו לכרמלית ואפילו מחצר לחצר במקום שאין ערוך אין להוציאו שלא לצורך כלל אבל ס"ס מותר למלטלו שאף ע"פ שאסור להשתמש בו תשמיש חול לפי שהוקצה למצותו. כמ"ש סימן תקפ"ח ס"ס לא הוקצה כל היום מטלטול שאם יבא מי שעדיין לא שמע תקיעות יתקע בו שתרי כל היום כשר לתקוע :

ג אע"פ שנדול אין לתקוע שוב יותר ס"ס מותר לומר לקמן שיתקע אפילו חניע לחינוך מותר כדי להנכו במצות אבל בריה שחל בשבת אין להניח לקמן לתקוע בין הניע לחינוך בין לא הניע כמ"ש בסימן תקפ"ח :

ד חדשים מקורב נהני קצת שתוכפים תפלת מנחה לתפלת מוסף ואף שחוב הצבור הולכים לביתם למעוד מעודת י"ט הם נשארים בבית תפלה ומתפללין מנחה כדי שיהיה להם עת פנוי לאכול בלי הפזון ולתור להם מנחה עד עת תפלת ערבית. לא יפה הם עושים כי לעומת זה הם יוצאים בחפזון להתפלל מנחה בהבלעה. ואם כי יש שכותבתם רצויה לפי שלפעמים מתאחרים מטר בתפלת מוסף עד סמוך למנחה

מנה סימן תקצט אפרים

למנחה קטנה שהוא מתחלת שעה עשירית וחוששין שאסור לאכול סמוך למנחה אך תקנתם קלקלתם שהרי הם משייכים התחלת אכילתם עד סמוך לערב ואין לאכול ב"ט א' מן המנחה ולמעלה שהוא ע"ט שני [כמ"ט ממג"ט סימן סק"ט] ולכן אין ראוי לפרוש מן הצבור כי ברוב עם כו' ואם אירע לפעמים שמתאחרים בזמן סעודה סמוך למנחה קטנה *יש להם על מה שיסמוכו ומכ"ש אם עדיין אינו סמוך למנחה קטנה ואם יתפללו מנחה יגיע זמן מנחה קטנה שיש להתחיל בהיתר ולאכול מיד ולהתפלל מנחה אח"כ ולא יעשו אנודות :

ה אם יש ברית מילה ויש שהות ביום מצוה שילכו שמה הסנדק והמוהלים ובעלי כיבודין לעשות שמה קידוש ולאכול כזית מפת כסנין כי סעודת מצוה היא ויאמרו שמה הרחמן הוא כו' כדי לברך הילד הנימול והמטפלים במצוה. אבל אין עושין סעודה ממש שלא יבא להקל ראש בקדושת היום וגם כי בשאר י"ט נהגו שלא לעשות סעודת ברית מילה :

ו סת המוטל לקברו אם הוא ב"ט ראשון יתעסקו בו עממין וכן אם סת ב"ט שני של ר"ה דינו כשאר י"ט שני שאם אי אפשר בעממין עושין ע"י ישראל ופרגי הדינים מבואר בסימן תקכ"ו :

ז זה שהמת מוטל עליו לקברו שהוא מהמחוייבים להתאבל עליו חל עליו דין אנינות קודם קבורתו אפילו ביום ראשון כיון שהוא רוצה לקברו בו ביום על ידי עממין ואסור בבשר וביין ופסוד סק"ש ותפלה ותקיעת שופר וכל מצות האמורות בתורה ואינו מצטרף לעשרה וגם אסור ללמוד וכ"ש לעלות לתורה [ועין ממג"ט סימן סק"ט] ואע"פ שיש שם מתעסקים אחרים ורוצה להחמיר על עצמו אינו רשאי [ועין ממ"ט סימן ט"א וכו"ל ס"ט] ואם חל בשבת או שאינו רוצה לקברו בו ביום ע"י עממין אין האנינות חל עליו ביום זה ומותר בכל הדברים וגם יוכל לומר קדיש על אביו ואמו קודם הקבורה כששאר אבילים אין מוחין בידו. ואם צריך להחשיך על התחום להכין צרכי קבורה חל עליו אנינות משעה שמחשיך :

ח ב"א ביום ראשון אבל ביום שני אע"פ שאין רוצה לקברו בו ביום חל עליו האנינות ד"ט שני כחול הוא לענין קבורת המת אך אם אי אפשר לקברו ביום ההוא סתמת איזה אונס לא חל עליו דין אנינות [ועין ממג"ט סימן סק"ט] :

ט אם מת ביום א' ואינו קוברו עד יום ב' או בליל ב' חייב בק"ש ותפלה וקידוש וכל המצות עד שיאיר היום :

י אף במקום שחל עליו אנינות אינו אלא עד שמתחילין להשליך עפר על המת ואז אם עדיין לא עבר זמן ק"ש יקרא ק"ש ואם לא עבר זמן תפלת שחרית שהוא חצי שעה אחר הצות [ועין ס"ט סימן ט"א] יתפלל שחרית אבל ברכות השחר לא יאמר כיון שבשעת חובתם היה פסוד :

יא במדינתנו שיש כתפים מיוחדים להוציא המת או לאחר שעסקו הקרובים בצרכי קבורה ומסריהו לכתפים אפילו קודם שהוציאוהו מהבית מסתלק האנינות ומותרים בבשר ויין וכ"ש שהיובים בשאר המצות [ועין זמ"ל מדב"ט סימן סמ"ט] ולכן ב"ה יש למחר לעסוק בצרכי קבורה ולמסרו לכתפים כדי שיוכל לקרוא ק"ש ולהתפלל ולקיים מצות היום בשופר וכל זמן שהוא אונן כששומע ברכה אינו עונת אמן אחריו [ויש עוד סכסכי דינים הרבה מנאכרים במקומם כמ"ט סימן ע"א סק"ט וכו' סי' סמ"ב] :

יב יש להוציא המת לבה"ק מיד אחר תפלת שחרית קודם קריאת התורה ואז ימצאו בני אדם שילכו ללוותו ואם לא הוציאוהו קודם קה"ת יש להוציאו אחר כך קודם התקיעות אבל אחר התקיעות דמיושב אין להפסיק בין תקיעות דמיושב למעומד ואם יש אוננים שלא יוכלו לשמוע התקיעות ותפלת מוספים בצבור אם יש בתפים מיוחדים דהיינו נושאי המטה שכבר התפללו ימסור להם ויהיה מותר בכל ואם לאו תרי אסור לתקוע ולהתפלל עד שיקברו המת ויתקע ויתפלל מוסף אח"כ ביחיד ואף שהוא כבר אחר ז' שעות בדיעבד מתפלל תפלת המוספים כל היום יג נפלים שנהגו להסיר ערלתן בצדור או בקנה אסור לעשות כן ב"ט ואפילו סבן ל"ט ד' ולמעלה שמסירין ערלתו ב"ט שני של גליות [כמ"ט ממג"ט סימן סק"ט] ס"ט ב"ט שני של ר"ה אסור :

יג תינוק הנולד בין השמשות וב"ט שני של ר"ה יש ספק אם הוא בן ה' ימים או בן ט' ימים אסור למולו אע"פ שיש מתדיין ב"ט שני של גליות [ועין ס"ד י"ד סי' נס"א] ויהי

מטה סימן תקצו אפרים כא 10

א ר"ה מבטל אבילות שבעה שאם נהג אבילות שעה אחת לפני ר"ה בהגיע ר"ה
בטל אבילות שבעה ומכ"ש שר"ה מבטל אבילות שלשים ואם מת לו מת ביום
א' דר"ה אע"פ שנקבר בו ביום לא עלה לו *ומתחיל למנות מיום שני דר"ה ופ"מ
אין אבילות נוהג בו אע"פ שעולה למצן זי"ן :

סימן תקצו

א כשיצאין מבה"ע או בהמ"ש יש לצאת בנתת ולא כהמני עם ודעים יצאו ודו"ק
ומבוהלים כאילו רוצים להיות מעשרה ראשונים היוצאין מבה"ג ויש שמתקנין
כליה באנעים זמירות או סמוך לו מלפניו שיהיה הכל סיבן לרוץ אורה מבה"כ כשיגמור
ואפי' בחול אסור לרוץ בבה"כ עצמה או ביציאתו מבה"כ כמבואר בס"י צ"ו וק"ו ביום
הקדוש הזה שאין להראות שנהגו בכבודות ויחנו פ"פ למקמרינן וכן אמר הנביא ולא
אותי קראת יעקב כי ינעת בני ישראל . ולכן אעפ"י שהיום רד סאד ועת האוכל גש
הלום כל ערום ביראה יעשה ברעת להראות בעצמו כאילו יצא בדימוס בדינו מלפני
המלך שמה וטוב לב וילך וישוב לביתו בשוכה ונחת ואם יש קצת פנאי שיוכל
ללמוד אפילו ענין קצת ולמוד ומכ"ש אם יש לו שיעור קבוע אחר התפלה כמבואר

בס"י קנ"ה ואחר המרכה כוונתו * * *
ב אע"פ שמאריכי' הרבה בתפלות ותקיעות ופיוטים ונמשך עד אחר חצות היום שאסור
בשאר י"ט מ"ס ברה שעומדים לבקש על נפשם מותר ופ"מ אין להתענות לנפשו
בר"ה אלא אוכלים ושותים ושמתים לפי שמוכמחים שיצאו בדימוס בדינם אמנם לא
יאכלו כל שבעים למען לא יקלו ראשם ותהיה יראת ה' על פניהם :

ג קודם הסעודה יקדש על כוס של יין ואינו אומר פסוקים קידם רק וידבר משה כמ
וברכת בפה"ג (כ"כ כסידור ל"י עמדין) ואם חל בשבת אומר פסוקים קודם כמנהגו
בכל שבת ואע"פ שאם אחר הקידוש שותה עוד רביעי' יין ג"כ חשוב קידוש במקום
סעודה כמבואר בס"י רע"ג מ"ס ברה לא יעשה כן פן ישתה וישתכח תוקף קדושת
היום ויברך ברכה אחרונה על היין אם שתה רביעית ויטול ידיו ויסעור מה אחר
הקידוש ואם צריך לנוח סעט ואינו נוטל ידיו לסעורה סד יאכל מיני תרנים מה
סיני לצאת ידי קידוש במקום סעודה ויברך אחריו ברכה אחת מעין ג' ויכלול בזה
גם ברכה אחרונה שעל היין ג"כ ויאמר על המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי
הגפן וזכרנו לטובה ביום הזכרון הזה . ואם חל בשבת יאמר רצה והחליצנו ביום השבת
הזה וזכרנו כו' ונודה לך על הארץ ועל המחיה ועל פרי הגפן ברוך אתה יי' על הארץ
ועל המחיה ועל פה"ג

ד טובלין פרוסת המוציא בדבש ואומרים יה"ר כו' ע"ה המבואר בס"י תקצ"ג ושאר
דברים הנזכרים שם לאכול ברה לכוסין טוב יש להם מקום לאכול גם בסעודה זו
אם יש לו ורוצה ושם נתבאר בענין אכילת דגים . ויש לעשות תבשיל גוסס כמנהג
שעושין בכל י"ט ביום שי"א שצריך שלש סעודות גם בי"ט יחשב במקום סעודה ג'
כמבואר בס"י תקכ"ט אבל אם חל בשבת אין לסמוך על זה אלא יחלוק סעודתו לשנים
כמבואר בס"י רצ"א ויגוח מעט בין שני הסעודו' *ויאמר מזמור ה' רועי כו' ואם זמנו
בהול וא"א לו לחלוק סעודתו או ששבת לעשות כן יש לו לאכול מיני הרגומא מה
מינים שי"א שיוצא בכך כמבואר סימן רצ"א ואין לו לסמוך שיצא *סעודה ג' בעסק
התורה . ואם שכח בסעודה ג' רצה יעלה ויבא אינו חוזר אפי' על של שבת ואם לא
פתח הטוב והמטיב אומר ברוך שנתן כו' וכבר נתבאר שאין לאכול לשבעה במילוי
הכרס וגם יש לו למעט בשתי' ובשיה' כל מה דאפשר רק יהיו כל דבריו בדברי תורה
ויראה וקדושה ואף בזה לא יפצוק הרבה ויקיים מה שנאמר חסוף ואכול כו' וסד
שיגמור סעודתו יטול ידיו מים אחרונים ולא יפסיק בינם לבהמ"ז וכבר נתבאר מ"ס
תקפ"ג יש מי שאומר שאם שכח יעלה ויבא אינו חוזר לראש שי"א שמצוה להתענות
בר"ה ובמו שיתבאר ופ"מ אם עדיין לא פתח הטוב והמטיב אומר בא"י אט"ה אשר
נתן ימים טובים כו' ואינו חותם כמו ברה"ח ופ"מ שאף בסעודת היום אם שכח ולא
גבר עד שנתח הטוב והמטיב חזר לראש ואם לא פתח עדיין אומר בא"י כו' וחותם
ג"כ ואינו אומר ימים טובים לישראל לששון ולשמחה כשאר י"ט רק יאמר ימים טובים
לישראל את יום הזכרון הזה בא"י מקדש ישראל ויום הזכרון *ואין אומר קודם התחית

חממה סימן תקצ"ה תקצ"ו אנדרים

ודברך אמת ואם חל בשבת נתבאר שם סי' תקפ"ג :

א יש אומרים שמצוה להתענות בר"ה והרבה סוברים שמצוה לאכול בר"ה וסי' שנתח עצמו להתענות בר"ה אין מוחין בידו. ויש מקומות שקבלה בידם. שאם רגיל להתענות בר"ה ומשנה רגילותו שלא להתענות אינו משלוי שנתו ולכן אפי' אם סי' שנוהג כן *הוא בעל ברית ביום זה או שאר כעודת מצוה אין לו לשנות רגילותו אך סי' שאינו ירא לנפשו איצ' להתענות כל ימיו רק שצריך התרה כמו שאר נדר וכן עשה גדול אחד מעשה :

ב סי' שנוהג להתענות בר"ה אין לו להיות יושב ובטל בעת שבני אדם נכנסין לאכול סעודתן אלא ילמוד או יעסוק בתפלה ותחנונים ויזהה כולו לה'. ואין לו לאפות ולבשל לאחרים רק אם היא אשה שיש לה בעל ומשועבר' לו לאפות ולבשל בשבילו או אפילו משרת או משרתת בבית אחרים. שמשועברת לכך *יש להם להתיר ואין להתיר כ"א מחמת צורך גדול :

ג ב"ט שני של ר"ה שחל בע"ש או מי שנהג להתענות בו אסור אף לאפות ולבשל לעצמו לצורך שבת אף שהניח עירוב תבשילין בעי"ט. ומ"ס אחרים אופין ומבשרין לו ויש מתירין בזה אף *לאפות ולבשל בעצמו לצורך שבת ואין לסמוך להתיר כ"א לצורך גדול :

ד חמתנה פעם אחת בר"ה ת"ח אם היה ביום ראשון צריך להתענות שני הימים כל ימיו ואם היה ביום שני יתענה כל שנה ביום שני בלבד וא"צ למיתב תענית לתעניתו אפילו אם התענה בר"ה שחל בשבת כיון שי"א שמצוה להתענות בר"ה. ומי שאינו ירא לנפשו מחמת הקבלה המבואר בסעיף ה' א"צ להתענות כל ימיו וגם אם חלם ביום ראשון א"צ להתענות ביום שני. ואם התענה בשנה שאח"כ ושוב לשנים הבאות אינו רוצה להתענות צריך התרה שהוא ג"כ כמו נדר אבל אם תיקף בשנה שאחריו אינו רוצה להתענות אין כאן נדר וא"צ התרה :

ה סי' שאינו נוהג להתענות בר"ה וחלם לו חלום שהוא ספק אם הוא מהחלומות שמתענין עליהם בשבת כמבואר סי' רפ"ח אין לו להתענות אפי' אם חל ר"ה בחול וכ"ש אם חל בשבת ויש לו להשיב חלומו בפני ג'. ואפי' בשבת כל שנפשו ענוסה עליו : ו מי שהוא מתענה בר"ה יכול לעשות קידוש להוציא את בני ביתו *שאין יודעין לקדש : יא מי שראה חלום בלילה א' דר"ה שמתענה ב' הימים מ"מ בלילה אין לו להתענות ויש לו לאכול כמו בשאר י"ט שהוראת החלום אינו רק על תענית היום ולא על תענית הלילה :

יב סי' שמתענה בר"ה מחמת מנהג או ת"ח *ישמע קידוש מאחרים :
יג סי' שמתענה ת"ח בר"ה *אין לו להתודות על חטאיו :

יד סי' שקיבל תענית או נשבע להתענות בר"ה אע"פ שבשאר י"ט אין ש"ס *אם קבלת תענית חל אם לא בכלל מ"מ בר"ה חל כיון די"א שמצוה להתענות בר"ה ולכן צריך התרה כמו נדר [ואעפ"י שאין מתירין נדרי מצוה מ"מ בהא סמכינן ארוב הפוסקים שאין להתענות בר"ה] וגם אם נדר או נשבע בכלל שחל מן הדן אפי' בשאר י"ט במקומות אלו שאין נוהגין להתענות בר"ה צריך להתיר נדרו ואם לא התירו צריך להתענות וא"צ למיתב תענית לתעניתו (ופיין סי' סק"ע וצו"ד סי' נס"ו ונל"ס). ומי שהי' לו קצת מיתוש והפצירו בו שיאכל אחר שיתקעו לו וקפץ ונדר שלא יאכל עד אחר יציאה מבה"כ ובהניע הזמן שרצו העם לצאת בא החכם ודרש להם דברי כבושיפ כמו שעה או שתים הרי זה מחויב להמתין עד שיצאו ואם רוצה להתיר יתירו לו כד"ן נדרים שהם לצורך י"ט :

טז במדינות אלו שמנהג שלא להתענות בר"ה אין להתענות בו גם אם הוא יום שמת בו אביו א אמו :

טז הנוהג להתענות בר"ה או מי שמתענה מחמת ת"ח *אינו אומר ענינו בתוך תפלה אך יאמר אחר תפלתו רבון העולמים כו' :

סימן תקצ"ה

א אחד שגמר ברכת המזון אע"פ שלפעמים עוד היום גדול ויש שהות לישן מעט ש תפלת המנחה אין לעשות כן ויחוש למה שאמרו הישן בר"ה גם מזלו ישן וישן שדבריהם

מטה סימן תקצ"ח אפרים

פרטיותם נאסר ברמיזה שמי שישן ואין מוסיף אומץ בתפל גם מזלו שהוא המלאך המליך עליו בשמים הוא אינו מלמד זכות עליו והחזיקו יתן אל לבו כי עין לעשות לה לא ינום ולא יישן וכ"ש להיות יושב ובמל שהוא כישן ונרוע ממנו שעי"ז ראשו נמלא מחשבות רבות ולכן יהיה נזהר תיכף לברכת המזון לאכול מעט פירות ולבט עליהם תשלי' מטה שחטר מסאה ברכות ואחר כך יפנה גופו ויפנה מחשבותיו ממחשבת חוץ וליך בזריזות אל המקום שקבע בתפלתו ואם עדיין לא נקבצו הצבור ואין עומדין להתפלל מנחה עדיין ילמד במקום שרגיל כגון משניות או ה' ר"ה מה שיכול ללמוד בלא עיון עמוק או יאמר תהלים ויש נוהגים בב' ימים של ר"ה להשלים תהלים ב' פעמים כמנין כפר וטוב מעט בכוונה :

ב בהגיע זמן תפלת המנחה יכוין לבו בכוונה גדולה כמו שאמרו חז"ל לעולם יהא אדם עזר בתפלת המנחה שאף אליה לא נענה אלא בתפלת המנחה וגם כי יצחק תיקן תפלת המנחה וביום זה אנו מעוררין זכותו ולבא בגבורות זכות עקידתו להפך מדת הדין לרחמים. ויש אומרים קודם תתחלת התפלה פיוט יריד נפש לעורר עצמו לאהבה ואה"כ מתחילין וירבר בו ועשית כבוד כו' וסדר התפלה והקטורת כו' ואומרים רבון העולמים כו' אף שבשאר י"ט אין אומרים לפי שהיו עת לחננה ואמר השי"ץ אשרי וכו' לציון בניגון מנחת שבת וחצי קדיש שקודם התפלה ומתפללים בלחש ובקול רם בסדר תפלת ערבית ושחרית ואומרים אבינו מלכנו כמו בשחרית. ומדלגין ג"כ אבינו מלכנו המאנו לפנדק וקדיש שלם ועלינו וקדיש יתום ואחר כך אומרים לדוד ה' אורי כו' וקדיש יתום והולכין כל הצבור לעשות סדר תשליך :

ג אם חל בשבת אז אחר וכו' לציון אומרים ואני תפלתו ומוציאין ס"ת ואומרים בריך שמי' כו' ואין אומרים י"ג סודות ותפלה של שעת הוצאת ס"ת. והשי"ץ אומ' גדלו וקורין שלשה בפ' האזינו וא"צ לדקדק לחלק. בדרך שהיו מחלקים במקדש רק בשעת קריאת ס"ת בשחרית בשבת שחל לקרות בו פרשת האזינו אבל במנחה שקודם לו ע"ב ב' וה' אין לחוש כמבואר בסו' תכ"ח ונוהגין שהכהן מסיים הבו גודל לאלהינו ע"פ מסיים עשך ויכוננך וישראל מסיים ואין עמו אל נכה ואחר שמחזירין הס"ת לסקמו אומר חצי קדיש ואחר התפלה א"א אבינו מלכנו וגם א"א צדקתך צדק רק אחר התפלה אומר השי"ץ קדיש שלם :

ד נוהגין לילך אחר מנחת לנהר או באר וקורין הליכת תשליך ע"ש שאומר שם הכתוב ותשליך במציאות ים כו'. וזה סדרו הולכין לנהר שמחוץ לעיר שיש בודגים היים ואם אין שם הולכין לנהר סתם או באר וטוב אם הם מחוץ לעיר ויש לילך א"ר מנחה קדם שקיעת החמה ואומרים שמה הפסוקים מי אל כמוך כו' ככתוב בטיהורים נוהגים לילך אף אם כבר, שקיעת החמה עד הלילה ומנערים שם שולי הבגדים והוא ערסו בעלמא ליתן לב להשליך התמאים ולחפש ורחקור דרכים מן הוא והלאה שחזו בגדיו לבגים ונקיים מכל חטא :

ה אף אם חל יום א' בשבת אין מבטלי' סדר זה (עיין בסו' סנו' יעקב ח"ג) אך צריך לומר שלא ישאו אצלם שום דבר חוץ לעירוב ואף אם חל בחול והולכין לנהר שיש בו דגים לא יקחו עמם פת או דבר אחר לזרוק לדגים כמבואר בה' י"ט סו' תצ"ז. גם כשהולכין מחוץ לעיר שהיא כרמלית אין לישא עמו מה שאין בו צורך כלל אף שחל בתול ואם הוא בעיר אף על פי שהוא חוץ לעירוב מותר לשאת עמו * שאין עירוב ליום :

ו וכן תלכין רק ביום הראשון של ר"ה ואם לא היה אפשר לילך ביום ראשון הולכין ביום שני. ויש מקומות נוהגים שאם חל בשבת ביום ראשון הולכים ביום שני :
ז אע"פ שנהגו לילך אחר מנחה מ"ס אם משער בעצמו שאחר מנחה לא יהיה לו פנאי ללכת ילך קודם מנחה וכן כשרוצים לילך לנהר שמחוץ לעיר והעיר דלתותיו געולים בלילה יכולים לילך קודם מנחה :

ח צריך לומר שלא להבעיר אש או להדליק נר או שאר דברים לצורך. הלילה רק אם הוא צריך לשעתו וכמו שאר י"ט של גלות ואע"פ ששני ימים של ר"ה קרושה מחת אין אומרים בן רק להתחפר ולא להקל כמו שיבואר בסו' תר"ו ומ"ס מותר להביא מחת מביתו לבה"כ (פי"ן ל"ד סו' מק"ה) ולהדליק נר בבה"כ או אפי' בביתו סמוך לחשוכה שהוא נהנה בו מיד מותר ואין לתקן פתילות ועששיות בי"ט אחר מנחה וכן להעמיד מנחה על שעה לצורך הלילה אמר כמבואר סו' תמיד וכן אין להפיש הס"ת פי"ט לתביר :

מטה סימן תקצ"ח אפרים

לחניה בלומר להעמיד הס"ת היום לצורך קריאה של פתח משום הכנה [פי' מ"ז ס"ס חמ"ז]:

סימן תקצ"ח

א שחזורין הצבור מהליכת השליך לבית התפלה ועוד לא הגיע זמן תפלת ערבית חלילה להם להקל ראש לישב במל וגם ירחיק עצמו מחברת רעים לשוח יחד שאף שנרמה להם שהם מדברים מענין היום והם דברי יראה א"א שלא יושך מענין לענין של חול ושחוק וקלות ראש ולה"ר ומכ"ש שלא ליקח מקפדתו בידו להיות מעלה עשן כמעשהו בחול כי אף כי שנהג להקל בשאר י"ט להעלות עשן הטימון אף ביום ראשון יש לו לפרוש מזה בשני י"ט של ר"ה יש מי שכי' שלא לעשן בי"ט ראשון ולהקל לצורך ביום שני וכן אני נוהג אבל בר"ה יש לבעל נפש לפרוש מזה בשני הימים אם לא שיש צורך גדול לרם אה. אלא כ"א יהיה עסוק בשלו ללמוד או לומר תהלים הכל לפי מה שהוא אדם:

ב יש לאתר קצת בהתחלה ערבית לפי שצריכים להבעיר אש הבערה לצורך בישול עיניהם נשואות אל התחלת תפלת ערבית בבה"כ ואצ"ל כשחל בשבת שיש לאתר קצת תפלת ערבית עד שיצא מכל ספק וידע שהוא ודאי לי ה:

ג השי"ץ מתחיל ברכו בנינו ככו אתמול וכן שאר התפלה הכל כדאמרו רק שאם הוא במצאי שבת אומרים בתפלה ותודיענו כמו בשאר י"ט ואיתן שנוהגים לומר אתר התפלה קודם קריש לדוד מזמור כו' אומרים גם בליל שני וארר התפלה פוקדים איש את רעהו לשלום כמו בשאר י"ט ואין אומרים לשנה טובה תכתב:

ד אם היום ראשון בשבת ואז יום שני הוא מוצאי שבת יש לו לשמש הכנסת להתפלל בבני-הלילה ביחוד ויאמר ותודיענו בכדי להדליק נרות של י"ט וגם הצבור יאותו לאורם להתפלל ולומר ותודיענו בתוך הסידור שאין בקיאים בהם בע"פ. ואם יש א"י יציה להא"י להדליק קצת נרות להאיר לקהל ויתפלל השמש עם הצבור ואחר סיום תפלתו ידליק כל הנרות של בה"כ שהם לצורך י"ט:

ה מי ששכח לומר ותודיענו בתפלה א"צ לחזור וס"ס אסור במלאכ' האסורה בשבת קודם שיקדש ויבריל אלא צ"ל תהלה ברוך המבריל בין קודש לחול בין ישראל כו' בין קדושת שבת כו' ברוך המבריל בין קידש לקודש [פי' במג"ס סי' נ"ט ונ"א] וכן יש לומר הנשים שצריכים לבשל לצורך הלילה ואין יודעת להתפלל שיאמרו כן בלילה קודם עשיית מלאכה:

ו אם שכח לומר ותודיענו בתפלה וקודם שקידש והבריל על הכוס מעם דבר מאכל או עשה מלאכה האסורה בשבת צריך לחזור ולהתפלל לומר ותודיענו ויקדש ולהבריל על הכוס כדינו:

ז בששכח לומר ותודיענו כיון שהתחיל ותתן לנו ה' אלהינו שוב אין להחמיר על עצמו לחזור ולומר ותודיענו אבל כשסי' תפלתו ורוצה להחמיר על עצמו להתפלל שנית בתורת נדבה רשאי. אך יהיה זריז וזהיר ויאמר בנפשו שיוכל לכוון תפלתו מראש ועד סוף שא"כ קרינן בו למה לי רוב זבחי' כו' [פי' ס"ס ל"ד וס"ס ק"ז]:

ח במקום שנוהגים לקדש בבה"כ מקדשין בליל שני ג"כ ומותר להבין יין לקידוש תיכף אחר שאמר ברכו ואפילו כשחל יום א' בשבת ולא התפלל וגם לא אמר המבריל:

ט הנשים מדליקין הנרות לכבוד היום ומברכו עליהם להדליק נר של י"ט ושהחיינו ויש להם לכווש בנה חדש קודם הדלקה ותכוון לצאת בברכת שהחיינו זו כמ"ש בסימן שאח"ז לענין קידוש ואם אין לה בנה חדש ותרצה ליקח פרוי חדש יש לה להדליק בסוף לקידוש ממש כדו שהאכל אח"כ הפרו מיד. אם אין לו אשה או שהיא יולדת בשבת ראשונה שיש נוהגים שהבעל עצמו מדליק ידליק הוא ויברך ברכת הדלקה ויקדש מיד וברכת שהחיינו של הקידוש עולה לו:

י יש נשים שמדליקין בבניית הלילה קודם הליכה לבה"כ ואף אם אירע ליל סבילתה לא תדליק מבע"י קודם שתלך לבית הטבילה וכמ"ש בע"ש אלא המתין עד שתבא מבית הטבילה ותדליק ויש שאין מדליקין עד ביאתן מבה"כ כיון שצריכים להמתין עם הדלקה עד הלילה. ומכ"ש אם חל במ"ש ובין כך יתחילו הצבור תפלת ערבית ולכן הם מתפללים עם הצבור ואח"כ מדליקין ונכון לעשות כן ובפרט באם ה' ב"ח י"ט:

שיתפלג קודם ויאמרו ותודיענו בתפלה קודם הדלקה . ואם צריכי להדליק קודם צריכי לומר וסבדיל בין קודש לקודש כמ"ש למעלה אבל בליל ראשון של י"ט נוהגים להדליק בע"ד יום קודם הליכה לבה"כ כמו בע"ש :

יא יש לחזר שלא להדליק אותן נרות ותילות שנכבו ביום א' של ר"ה שערי הוכנו יותר להדלקה ולכן מי שמכין נרות שידליק אותם בליל א' ויכבם ע"י א"י ושוב ידליק אותם בליל ב' כמו שנוהגים על הרוב לעשות כן בבה"כ יש לו להדליק אותם מעי"ט *שתדלק ראש הפתילה ויכבנה שאז כבר הוכנה להדלקה מעי"ט ואז א"י אם ידליק אותם בי"ט ראשון ויכבם מותר לחזור ולהדליקם ביום ב' שאין הכנה מיום א' רק מעי"ט ואם לא עשה כן יכול להדליק מצד השני שעדיין לא הודלק :

יב לפירים שנשארו מיום ראשון שכבו אין לחזור ולהדליקם לצורך ביטול בי"ט שני אם לא שירבה עליהם עצים אחרים ויבטלם ברוב ובלבד שלא יגע בהם אבל יכול להפוך בהם אחר שנתבטלו ברוב ואם אין לו עצים אחרים והוא צריך לפירים אלו לבשר לצורך י"ט יש לכסוך להתיר [עין סי' סק"א וסי' סקס"ד]

יג אשה שאירע טבילתה בליל י"ט שני של ר"ה אזי יש לה לחוף ולסרוק ולשפוף במים חמין מעי"ט ולקשור שערותיה שלא יתבלבלו ויזחר שלא ידבק בה שום דבר עד שעת טבילה ובשעת טבילה תעיין ותברוק היטב כל גופה ושערותיה שלא יהיה דבר חוצץ ותדיח בית הכתרים במים חמין שהוחמו אפי' בי"ט ויש מחמירין במים שהוחמו בי"ט ומכ"ש שאין להחם בי"ט לצורך טבילה של לילה ולכן יש לראות שיהיו שם חמין מוכנים מעי"ט כי לא נהגו לרחוץ קודם טבילה בצונן ובפרט במקום שעד ואם יש שם חמין שהוחמו בהיתר רשאי הוא ליקח אותם לרחוץ בהם בית הכתרים ולכן אם חל ר"ה ביום ה' וביום ו' וטבילתה חל בליל שבת יש לה ג"כ לחוף מעי"ט ולעשות כמשפט כתוב ביו"ד סי' קצ"ט ואם חל טבילתה במ"ש הלוי במנהג שאם נהגו גם כזה לחוף מעי"ט אין לשנות מנהגם ובמקום שלא נהגו אין להחמיר עליהם לחוף מעי"ט אלא די להם בחפיפה שתעשה קודם טבילה במוצאי שבת :

סי' ת"ד

א כשיבא לביתו מבה"כ לא יעשה קידוש מיד עד שידע שהכל מתוקן למעודה ויהיה יכול ליטול ידיו למעודה ולא יפה עושין מקצת בעלי בתים שמפסיקין בין קידוש למעודה בהרבות שיחה או להעלות עשן וכיוצא בו כי אז אף ידי קידוש לא יצא אלא כשיודע שלא יוכל לאכול מיד אזי ימתין עם הקידוש ויאחו צדיק דרכו והלכו בקודש שלא להפסיק מדברי קדושה וילמוד או יעיין בספרים המדברים בקדושת היום עד שיגיע עת האוכל יקדש ויאכל מיד ואם הוא צמא לשתות או איזה צורך אחר שצריך לקדש מיד אזי ישתה אחר שתיית הקידוש עוד רביעית יין או יאכל מיני תרנימא שהייב עליהם ברכה מעין נ' ויצא בזה ידי קידוש במקום מעודה :

ב אם ליל שני במוצאי שבת אין אומרים פזמונים והזכרות אלוהו כדרך שאר מוצאי שבת משום כבוד י"ט (עין סימן נ"ה ונחוספת סנה ס"ט) ומקדש יקנה"ז פירוש ברכת פה"ג וקידוש וברכת מאורי אש וברכת המבדיל כו' בין קדושת שבת כו' ואח"כ ברכת שההיינו ואע"פ שנוהגים בקידוש של שבת ובהכדלה לומר בעמידה יקנה"ז יש לו לומר בישיבה [עין ח"י זוסא וז"ל סי' נ"ג] וכן בכל מ"ש אז י"ט לא ישתה מכוס שמבדיל עד שישב אפי' אינו ת"ח ומכ"ש אם הוא ת"ח שגנאי הוא לתלמיד חכם שיאכל או ישתה עד שישב :

ג מי שאין לו יין וצריך לקדש על הפת יאמר יקנה"ז ג"כ על הפת ואם יש לו בעי"ט כוס של יין אחר יקדש בו לילה ראשון של ר"ה שהוא ליל שבת ג"כ *ויאמר יקנה"ז בליל שני על הפת :

ד חש"ן שאומר יקנה"ז בבה"כ יכוון שלא לצאת בזה ואומר יקנה"ז בביתו ומשום שבברכת מאורי אש יכוון לצאת ידלג בביתו ברכה זו וכני ביתו שלא יצאו מברכין לעצמן ברכה זו כי בלא זה נוהגין שאין סומכין על המבדיל ומברכין כ"א לעצמות ה' לפי שי"א דשני י"ט של ר"ה שהוא קדושה אחת אין לומר שהחיינו בליל ב' ולכן יש להושי' ללבוש בגד חדש או להניח פרי חדש בשעת הקידוש ויכוון שיצא בברכה

מטה סימן תר אפרים

ג ברכת שהחיינו זו על לבישת הבגד או אכילת הפרי גם כן ואם אין לו בגד או פרי אעפ"כ יאמר שהחיינו כי העיקר כדעת הסובר דצריך לומר שהחיינו גם בליל ב' ואין זה נוח רק ב"ה אבל בשאר י"ט שני של גלויות יאמר ברכת שהחיינו לכתחלה בלי בגד או פרי חדש כלל ששני הימים שני קדושות הם :

ו אם מניח פרי חדש לצאת בו מספק ברכת שהחיינו אז תיכף אחר ששתה מכוס של קידוש יברך על הפרי ברכה הראויה לה ויאכל מיד הפרי והעולם נוהגים שכ"א מבני בית נוטל מן הפרי חדש ומברך עליו ברכה הראויה וברכת שהחיינו ובאמת שאין צורך בדבר כי עיקרו לא בא אלא להסתלק מספק ברכה ואפשר שעושים כן לסימן טוב להידוש השנה ויש לזהר שהפרי יהיה נגמר בישולה ובמדינות אלו שאין ענבים מצוים ומביאים ממקומות אחרים ענבים ועל הרוב הם בוסר אין ליקח אותם שיש בהם משום ספק ברכה שאין ידוע אם הגיעו לפול הלכן וכל שלא הגיע מברך בפה"א כמ"ש בסימן ר"ב וגם שהם המוצים עדיין ואין לאכול דברים המוצים ב"ה וגם כי מה שלא נגמר פריו אינו סימן טוב וכמו שאמרו לענין נובלות ולכן יש לזהר ליקח מה שנגמר פריו ופזב למאכל :

ז אותן הנוהגים ליטול ידיהם קודם קידוש ולקדש בין נטילת ידיים להמוציא לא יאכל הפרי עד אחר שיאכל פרוסת המוציא מכל מקום יברך ברכת הפרי שאינו בא מחמת הסעודה :

ח אם יש לו תירוש חדש ויין ישן מצוה לקדש על היין ישן וגם התירוש יהיה עומד על השולחן ויתן עיניו בו בשעת ברכת שהחיינו ואחר ששותה מכוס של קידוש ישתה מן התירוש נ"כ וא"צ לברך עליו כלל שנפטר בברכת הגפן ושהחיינו שבשעת קידוש ומי שנוטל ידיו קודם קידוש אין לו לשנות מן התירוש עד אחר שיאכל פרוסת המוציא :

ט מי שכבר אכל ענבים אין מברך שהחיינו על התירוש וכן מי שאכל תירוש אין מברך שהחיינו על הענבים כמבואר בסימן רכ"ה [ועיין גל"כ ע"א] ולכן יקח בליל ב' דר"ה פרי אחר :

י אם דרכו לקדש קדם נט"י שאז אוכל הפרי אחר הקידוש אם אוכל כזית צריך ברכה אחרונה קודם נטילת ידיים ואם אינו אוכל כזית א"צ ברכה אחרונה וצריך לזהר כשאוכל ענבים שלימים עם הנרעינין שאז יש אומרים שאפילו על ענב גרניר אחד וכן שאר פירות שלימים אפילו פחות מכזית צריך ברכה אחרונה ולפיכך צריך לזהר שלא לאכול בריה דהיינו פרי שלימה פחותה מכזית כדי שלא לבא לידי ספק ברכה אחרונה. ולכן כשאין לו ענבים הרבה שיוכל לאכול מהם כזית יאכל הענב בלא הנרעין ושוב ליקח הנרעין קודם ברכה או למעך אותם * שאז בטל מהם דין בריה :

יא מי שרוצה לצאת ידי הספק של ברכת שהחיינו ע"י לבישת בגד חדש אין לו לקנות בגד חדש מוכן בשלימות ולעכבו בידו ללבושו בליל ב' בשעת הקידוש לפי שטן הדין כשקונה בגד חדש מוכן יש לו לברך בשעת קניית הבגד רק אם קנה מה שאינו ראוי ללבישה והוא נותנו לאוסן לתפרו לעשות ממנו מלבוש והוא שמח בו כשלבשו שאז חיוב הברכה בשעת לבישה לכן אין לעשות לעצמו בגד של ארבע כנפות לפי שהציצית הוא צריך לעשות מעי"ט ואז בשעת עשיית הציצית יש לו לברך כמבואר בסימן כ"ב אלא יעשה בגד אחר חשוב שיהיה שמח בלבישתו ויברך בשעת לבישה ברכת מלבוש ערומאם כמ"ש סימן רכ"ב וברכת שהחיינו יכוון לצאת בקידוש אך אם הוא בגד שאינו חשוב כ"כ כגון חלוק ומנעלים ואנפלאות אין מן הדין לברך שהחיינו כמבואר סי' רכ"ג ואין זה מסלק הספק ברכת וצריך בגד חדש חשוב שהברכה הוא על ידי שמחת הלב שהוא שמח בלבישתו : **יב** אם קנה בגד מתוקן ללבישה ולא בירך בשעת קנייתו יכול הוא ללבושו עתה לצאת ידי חובת הספק אלא שלכתחלה אין לעשות כן להשהות הברכה מאז עד עתה :

יג בשעת ברכת שהחיינו לא יכוון על הבגד או פרי חדש בלבד אלא יכוון על שמחת י"ט שהגיע עכשיו ועל שמחת הבגד או הפרי שהגיע לו השמחה עכשיו : **יד** גם בליל שני טובלין פרוסת המוציא בדבש ואומרים יה"ד כמו בליל ראשון וכן כל שאר ענינים של הסעודה האמורים בליל ראשון נוהגים בשני :

לפי ששני ימים של ראש השנה קדושה אחת וכאילו שניהם יום א' אחד
 לפיכך ביצה שנולדה ביום ראשון של ראש השנה אמורה בשני וכן מה שניצוד
 נתלש ביום ראשון אסור בשני אע"פ שבשאר יו"ט אינו כן לפי שבשאר יו"ט
 שני הימים שני קדושות הן :

מז א"י המביא בצים ביום ראשון ומסל"ת שנולדו מאתמול והא"י אינו יודע שנולד
 אסור ב"ט לישראל מותר לסמוך עליו וכן אם הביא אותם ביום ב' ומסיה
 לפ"ת שנולדו מע"ט מותר לסמוך עליו אפילו אם יום א' של ר"ה חל בשבת :
 יז א"י שהביא דורון לישראל דבר שיש במינו במחזבר והביאו ביום א' של ר"ה
 אסור עד מוצאי י"ט ב' ואפילו למי שלא הובא בשבילו ואפילו במלטול וכמוצאי
 י"ט צריך להמתין בכדי שיעשו כאשר מבואר בסימן תקט"ו ואם חל ר"ה ביום ה'
 וביום וא"י והביא ביום ראשון אף בלי שבת אסור לאכלה וצריך להמתין כמ"ש
 כדי שיעשו אבל דבר שאין במינו מחזבר שהובא לישראל ביום א' של ר"ה מותר
 בשני אפילו למי שהובא בשבילו :

ית אפילו ספק נלקטו או נצודו היום אסור אם לא שניכר שלא נלקטו או ניצודו
 היום או שהא"י מסל"ת ופרטי הדינים בכל זה מבואר סימן תקט"ו :

יט בהמה העומדת לגדל וולדות או לחליבה ולא לאכילה אין לישראל לחלוב
 אותה ב"ט לתוך כלי ריקנית ואם חלב אותה או אפילו חלבה ע"י א"י לתוך
 כלי ריקנית החלב אסור בו ביום. ובי"ט שני של גליות מה שנהלב בראשון מותר
 בשני אבל בשני י"ט של ר"ה אף מה שנהלב בראשון אסור בשני ואפילו בשבת
 שחל אחר יו"ט אסור. ואם חלבה לתוך כלי שיש בה אוכלין יש מתירין ויש אוסרין
 *וראו להחמיר. ואם הבהמה עומדת לאכילה אם רוצה לחלוב לתוך אוכלין אפילו
 ישראל מותר לחלוב והחלב מותר ב"ט ולקדירה ריקנית אסור אפילו בעומדת
 לאכילה ונהלב ע"י ישראל. ואם א"י חולב לתוך קדירה ריקנית אף עפ"כ אסור
 בשני י"ט של ר"ה ובשבת שלאחריו ובשאר יו"ט אין אסור רק בו ביום לבד.
 ובהמות שאין מקפידין לאכול החלב כמות שהוא יש להקל בהם כדין בהמות
 שעומדת לאכילה אבל אם מקפידין שלא לאכול החלב כמות שהוא ולקבץ חלב
 הרבה לעשות מהם גבינות זהו דין בהמה העומדת לחליבה. וסתם בהמות שבעיירות
 גדולות הם ע"ד לאכול החלב כמות שהוא *ויש להקל בהם והחליבה לאוכלים הוא
 ע"ד זה שנותן פרוסת פת בכלי בענין שהוא חלב הרבה בפת שהחליבה היא באת
 לתקן הפת ואוכל הפת בו ביום ובוה מותר שאר חלב הנשאר בכלי ועיין סימן
 תק"ה וסימן תק"ז דאין לעשות גבינה וחמאה ביו"ט ומ"ס מותר לקלוט שימן הצפ
 על פני החלב שקורין סמעטיני וכשיגיע סמוך לחלב יניח קצת סמוך לחלב עם
 החלב ואפילו אם חל בשבת מותר לעשות כן ודוקא כשצריך לו בו ביום ואם א"צ
 רק שחושש שיתקלקל ויופסד יכול לעשות ע"י א"י ודין עירוב תחומין ב"ה
 מבואר לעיל סימן תקפ"א ושם מבואר דין עירוב תבשילין ב"ה ע"ש ובסי' תקכ"ז
 סעיף כ"ב (ועיין סימן תקפ"ג שיש למנוע מחממים גם כליל ב' ד"ה אם לא סמוס ליל סבילס) :
 כ כבר נתבאר שאע"פ שלהחמיר אנו אומרים קדושה אחת היא ס"ס אין אומרים
 כן להקל ולכן אסור להכין סיו"ט לחבירו ואפילו לערוך השולחן ביום לצורך
 הלילה אסור ואין להצבור להתפלל ערבית עד שיהיה לילה ממש ואף אם לאיזה
 סיבה הקדימו הצבור להתפלל ערבית בבה"כ אין זה מועיל לחשבו לילה עד
 שיראו *נ' כוכבים קטנים רצופים וביום המעונן ימתין עד שיצא הספק מלבו :

סימן תרא

א סדר תפלת יום שני הוא כמו יום ראשון ומשכימין לבה"כ כמו ביום ראשון
 וכל הדברים שביארנו סימן תקפ"ד ביום ראשון נוהגים בשני ואם חל יום שני
 בע"ש יש למתן קצת יותר משום כבוד שבת :
ב אם חל יום ראשון בשבת שאז מדלגין בפיוטים איזה דברים המורים שיש ביום
 זה תקיעות שופר כגון עמוסין תוקעין כו' מסדרין אותם ביום שני ואם שכחו
 ביום הראשון ולא החליפו ואמרו על הסדר אעפ"כ יש להם לומר אותם הפיוטים
 ביום שני נ"כ ופותחין הארון לאתה תוא"כ ושני פיוטים ברשום במחזורים וא"כ
 א"מ